

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Aybüke SARAÇ

TÜRK HUKUKUNDA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ÜZERİNDEKİ ZİLYETLİK
VE SONUÇLARI

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Aybüke SARAÇ

TÜRK HUKUKUNDA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ÜZERİNDEKİ ZİLYETLİK
VE SONUÇLARI

Danışman

Prof. Dr. Mehmet ALTUNKAYA

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Aybüke SARAÇ'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mehmet KILIÇ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Mehmet ALTUNKAYA (İmza)

Üye : Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ (İmza)

Tez Başlığı: Türk Hukukunda Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik ve Sonuçları

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 05/10/2021

Mezuniyet Tarihi : 25/11/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Hukukunda Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik ve Sonuçları” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Aybüke SARAÇ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

27/10/2021

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Aybüke SARAÇ
Öğrenci Numarası	20175225010
Anabilim Dalı	Özel Hukuk
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mehmet ALTUNKAYA
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Türk Hukukunda Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik ve Sonuçları
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1685032737
Rapor Tarihi	27.10.2021
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %14 Alıntılar dahil: %23
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 124 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Prof. Dr. Mehmet ALTUNKAYA İmza	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ KAVRAMSAL YÖNÜ, TASNİFİ, TESPİTİ, TESCİLİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1. Türk Hukukunda Kültür ve Tabiat Varlıklarının Kavramsal Yönü.....	3
1.1.1. Kültür ve Kültür Varlığı Kavramı	4
1.1.2. Tabiat ve Tabiat Varlığı Kavramı.....	6
1.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tespiti ve Tescili	7
1.2.1. Taşınır Kültür Varlıklarının Tespiti ve Tescili	8
1.2.2. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tespiti ve Tescili.....	10
1.2.3. Taşınır Tabiat Varlıklarının Tespiti ve Tescili	13
1.2.4. Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Tespiti ve Tescili	14
1.3. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki Niteliği	15
1.3.1. Kamu Malı Kavramı	15
1.3.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Devlet Malı Niteliği.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ÜZERİNDEKİ ZİLYETLİK

2.1. Zilyetliğin Kavramsal Yönü	25
2.2. Zilyetliğin Unsurları.....	26
2.2.1. Fiili Hakimiyet Unsuru (Maddi Unsur).....	26
2.2.2. İrade Unsuru (Manevi Unsur)	27
2.3. Zilyetliğin Hukuki Niteliği ve İşlevi.....	28
2.4. Zilyetliğin Konusu	29
2.5. Zilyetliğin Kazanılması.....	31
2.5.1. Aslen İktisap	31
2.5.2. Devren İktisap	31
2.5.3. Tesisen İktisap	32

2.5.4. Miras Yoluyla İktisap	32
2.6. Zilyetliğin Korunması	33
2.6.1. Zilyetliğin Kuvvet Kullanılarak Korunması	33
2.6.2. Zilyetliğin Dava Yoluyla Korunması	33
2.6.3. Zilyetliğin İdari Yoldan Korunması	35
2.7. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik	36
2.7.1. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik	36
2.7.2. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik	38
2.7.2.1. Mülkiyet Kavramı ve Kapsamı	39
2.7.2.2. Mülkiyet Çeşitleri	43
2.7.2.2.1. Taşınır Mülkiyeti	43
2.7.2.2.2. Taşınmaz Mülkiyeti	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ÜZERİNDEKİ ZİLYETLİĞİN SONUÇLARI

3.1. Genel Olarak	55
3.2. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Mülkiyet ve Mülkiyet Hakkına Getirilen Sınırlamalar	57
3.2.1. Genel Olarak	57
3.2.2. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Devlet Mülkiyeti	59
3.2.2.1. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Devlet Mülkiyeti	59
3.2.2.2. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Devlet Mülkiyeti	61
3.2.3. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Özel Mülkiyet	62
3.2.3.1. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Özel Mülkiyet	62
3.2.3.2. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Özel Mülkiyet	69
3.2.4. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Mülkiyet Hakkına Getirilen Sınırlamalar	75
3.2.4.1. Genel Olarak	75
3.2.4.2. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Yönünden	80
3.2.4.3. Taşınmaz Kültür ve Tabiat varlıkları Yönünden	81
3.3. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yolu ile Kazanılması	84
3.3.1. Taşınmazın Olağanüstü Zamanaşımı ile Kazanılmaya Elverişli Olması	84
3.3.2. Taşınmazın Özel Mülkiyete Elverişli Olması	84

3.3.3. Zilyetliğin Malik Sıfatıyla Sürdürülmüş Olması	85
3.3.4. Zilyetliğin 20 Yıl Süreyle Sürdürülmüş Olması.....	85
3.3.5. Zilyetliğin Davasız ve Aralıksız Sürdürülmüş Olması.....	85
3.4. 5226 Sayılı ve 5663 Sayılı Kanunlarla 2863 Sayılı KTVKK'ya Getirilen Değişiklikler Sonucu Kültür ve Tabiat Varlıklarının Zilyetlikle İktisap Durumunun İncelenmesi	86
3.4.1. 5226 sayılı Yasadan Önceki Durum.....	86
3.4.2. 5226 sayılı Yasadan Sonraki Durum	87
3.4.3. 5663 sayılı Yasadan Sonraki Durum	91
SONUÇ	99
KAYNAKÇA.....	102
ÖZGEÇMİŞ	111

KISALTMALAR LİSTESİ

AİD	: Amme İdaresi Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
DaGK	: Danıştay Genel Kurulu
Dn.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
EEK	: Eski Eserler Kanunu
ERÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
hzl.	: Hazırlayan
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites
IUCN	: International Union for Conservation of Nature
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KTVKK	: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
md.	: Madde
MÜSBE	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
RG.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı, çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
Yarg.	: Yargıtay
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

ÖZET

Türkiye tarihi ve kültürel geçmişi yönünden birçok kültür ve tabiat varlığına ev sahipliği yaparken, bu varlıkların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda devletimizin birçok yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülükler yerine getirilirken özel şahıslara da görevler düşmekte ve ellerinde kültür ve tabiat varlığı bulunduran kişilerin bu varlıklar üzerindeki zilyetlik ve mülkiyet hakları kısıtlanabilmektedir. Özellikle 2863 sayılı Kanun'da yapılan değişikliklerle, zilyetlikle iktisap konusunda somut düzenlemeler getirilerek, olası karışıklıkların ve hak kayıplarının önüne geçilmek istenmiştir. Çünkü bir kültür ve tabiat varlığına uzun zaman zilyet olan kişi, koşulları oluştuğu takdirde mülkiyet iddiasında bulunabilmektedir. Ancak yapılan yasal düzenlemeler ile bu duruma kısıtlamalar getirilmiş ve kültür ve tabiat varlığının korunması amaçlanmıştır. Tez çalışmasında da bu sorunlar üzerinde durulmuştur. Yapılan yasal düzenlemeler neticesinde güncel durumun ne olduğu konusunda görüşler belirtilmiş ve yapılan düzenlemelerin sorunların çözümü noktasında yeterli olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür ve Tabiat Varlıkları, Zilyetlikle İktisap, Devlet Malı Niteliği, Devlet Malında Mülkiyet, Kamu Malı

SUMMARY
THE POSSESSORY AND CONSEQUENCES OF CULTURE AND NATURE ASSETS
IN TURKISH LAW

While Turkey inhold a lot of cultural and natural properties because of its historical and cultural past, the government has plenty of obligations to preserve and transfer to the next generations these properties. As these obligations being applied also there are responsibilities for private individuals also the possession and ownership rights whom has these kind of properties can be restricted. Especially after the changes that have been made on 2683.law the new legal arrangements trying to prevent confusion and the loss of rights. Because a person who has a cultural and natural property long time when conditions are met could allege possession rights but after the legal arrangements restrictions have come to preserve cultural and natural porperties. In our thesis work we dwell on this problem, opine and consider about the current situation and the possible solutions are enough or not after the new legal arrangements.

Keywords: Cultural and natural properties, acquisition by possession, state property quality, ownership of state property, public domain

TEŞEKKÜR

Çalışmamızda bilgi ve tecrübeleri ile beni aydınlatan tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Altunkaya' ya, tez yazım aşamasında bana yardımcı olan çok değerli hocalarıma, bilhassa Doç. Dr. Kürşat Ersöz'e, bu süreçte desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Yağmur Esin Çelik'e, tüm arkadaşlarıma, beni bugünlere getiren ve desteklerini bir an olsun esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, kültür ve tabiat varlıkları üzerinde uzun süreden beri zilyet olan kişilerin durumunu incelemek için hazırlanmıştır. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusu Türk hukukunda kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetliktir. Çalışma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Başkanlığı bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye ve tüm dünya için değerli olan kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetlik ve buna bağlı olarak mülkiyet konuları işlenecektir. Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kültür ve tabiat varlıkları kavramsal, tasnifsel açıdan incelenerek, bu varlıkların hukuki durumu ele alınmıştır. İkinci bölümde ise zilyetliğin kavramsal yönü, çeşitleri, kazanılması ve bu varlıklar üzerindeki zilyetlik konusu işlenmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetliğin sonuçları işlenerek çalışma tamamlanmıştır.

GİRİŞ

Üzerinde yaşadığımız topraklar Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan bir köprü durumundadır. Gerek jeopolitik konumumuz gerekse tarihi, bilimsel ve kültürel geçmişimiz bakımından, yaşadığımız coğrafyanın önemi yadsınamaz. Türkiye, yaşayan herkes için bulunmaz bir doğal ve kültürel olanaklar dünyasıdır ve büyük bir laboratuvardır¹.

Türkiye'de geçmişten bugüne kadar, tarihi, bilimsel ve kültürel açıdan önemli olan kültür ve tabiat varlıklarının gelecek nesillere aktarılmasında devlete ve kamu kurumlarına birtakım görevler düştüğü gibi vatandaşlara da önemli görevler düşmektedir.

Kültürün insanoğlunun yaşamının başlangıcından günümüze kadar ürettiği ve ortaya koyduğu her şey olduğu düşünüldüğünde, üretilen ve ortaya konulan şeylerin yani kültür varlıklarının ve devamında da tabiat varlıklarının korunmasının ve bizden sonraki nesillere aktarılmasının önemi çoktur. Zira bir ülkenin medeniyet gelişiminin ilk göstergelerinden biri kültür ve tabiat varlıklarıdır². Bu varlıkları koruma ve aktarma görevi birbirini tamamlayan görevlerdir. Geçmiş doğru yansıtmak, geleceğe ışık tutmaktır. Aynı zamanda, nüfusun hızlı bir biçimde artması, doğal kaynaklar üzerinde oluşan tahribatlar, çevre sorunları, gelecek kuşakların da ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bu varlıkların korunması hususu zaman içerisinde önem kazanmıştır. Hal böyleyken de devletimiz gerekli yasal düzenlemelerle, belirli kültür ve tabiat varlıklarını koruma altına almıştır. Ayrıca bu varlıklar üzerinde sınırlı mülkiyet sistemini de uygulamıştır. Türkiye'nin kültür ve tabiat varlıkları açısından adeta bir depo olması, bu varlıkların korunma altına alınması, sınırlı mülkiyet sisteminin uygulanması, bu varlıkların özel mülkiyette de olması nedeniyle zilyetlik müessesesini ve mülkiyet meselesini incelemek kaçınılmaz olmuştur. 2863 sayılı Kanunu'muz ve 1982 tarihli Anayasa'mız bu konuda gerekli hukuki düzenlemeler yapmıştır. Diğer kanun ve yönetmeliklere de çalışmamızda yer verilmiştir.

Kültür ve tabiat varlıkları taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda bu varlıklar insan iradesinin ürünü olabileceği gibi, tabiatla bulunan değerler de olabilmektedir³. Yapılan kanuni düzenlemeler ile kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu kabul edilse de bu varlıklar üzerinde özel mülkiyet de kurulabilmektedir. Anayasa'nın 63.maddesinde de devletin kültür ve tabiat varlıklarını koruması gerektiği, özel

¹ Sözen, M. (1990). "Kültür Varlıklarının Korunmasında Sorunlar ve Olanaklar". *T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı*. 14-16 Mart 1990, Ankara, 19-23, s.23.

² Çolak, N.İ., "Kültür ve Tabiat Varlıklarının Devlet Malı Niteliği ve Sonuçları".

http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteliği-ve-sonuçları/#_ftn1 (erişim tarihi: 09.12.2020).

³ Çolak, N. İ. (2015). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*. On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, s.7.

mülkiyete ilişkin yapılacak sınırlamaların kanun ile yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede kişiler taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde malik olabildikleri gibi zilyet sıfatına da sahip olabilmektedir. Bu çalışmada kişilerin bu varlıklar üzerindeki zilyetlik durumu incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın konusu kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetlik olup, bu varlıklar üzerindeki zilyetlik, zilyetlikle iktisap, mülkiyet, Kanun değişiklikleri Yargıtay kararları ile işlenmiştir. Çalışmanın amacı, kültür ve tabiat varlıklarının tanımından başlayarak, yapılan yasal düzenlemeler ve kanun değişiklikleriyle kültür ve tabiat varlıkları üzerinde bulunan zilyetliğin hukuki durumunun belirlenmesi ve sonuçlarının medeni hukuk bağlamında ortaya konulmasıdır. Çalışmamızın konusu Türk hukukundaki durum olduğu için karşılaştırmalı hukuka sadece gerektiği yerde değinilecektir.

Acaba uzun zamandır bir kültür ve tabiat varlığı üzerinde bilhassa korunması gereken kültür ve tabiat varlığı üzerinde zilyetliği bulunan bir kişinin bu varlık üzerindeki mülkiyet durumu nasıl olacaktır? Üzerinde zilyetlik bulunan varlığın, kültür ve tabiat varlığı olması, hukuki durumu nasıl etkileyecektir? Bu ve benzeri sorulara cevap bulabilmek amacıyla hazırlanmış olan çalışmamızda öncelikle kültür ve tabiat varlıklarının ne olduğu, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, tescili ve hukuki niteliği üzerinde durulduktan sonra ikinci bölümde zilyetlik, zilyetliğin unsurları, hukuki niteliği, kazanılması, korunması konusuna ilişkin de ayrıntılı incelemelere yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetlik ve mülkiyet meselesi, mülkiyet hakkına getirilen sınırlamalar ve Kanun değişiklikleri ile zilyetlikle iktisap konuları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ KAVRAMSAL YÖNÜ, TASNİFİ, TESPİTİ, TESCİLİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1. Türk Hukukunda Kültür ve Tabiat Varlıklarının Kavramsal Yönü

1982 tarihli Anayasa'nın⁴ 63. maddesi kültür ve tabiat varlıklarının korunması ile ilgili bir düzenleme getirmiştir. Maddeye göre, “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır”. Maddede de görüleceği üzere; devlete yüklenen bir görev bulunmaktadır. Bu görev, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlamak ve gerekli tedbirleri almaktır. Tüm dünya için önemi azımsanmayacak kültür ve tabiat varlıkları öğretide ise, çevre hakkının bir parçası olarak kabul edilmiştir⁵.

Tarihimizin somut örnekleri olan kültür varlıkları ile üzerinde yaşadığımız topraklardaki doğal özelliklerin korunması ulusal açıdan önemli bir konudur. Kültür varlıklarının korunmasında esas alınan varlığın özgün halinin korunmasıdır. Aynı zamanda da kültür varlığı kullanım amacına uygun olarak günlük hayatta da işlevini devam ettirerek varlığını sürdürmelidir⁶. Geçmiş binlerce yıllara dayanan tarihimiz içerisinde, kültür ve tabiat varlığı olarak adlandırdığımız değerler, farklı nedenlerle yok olma süreci içinde bulunduğundan dolayı Türkiye’de de bu değerlerin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için düzenlemelerin yapılması kaçınılmazdır⁷. Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla yer altında, yer üstünde ve su altında bulunan birçok kültür ve tabiat varlığına ev sahipliği yapmaktadır⁸. Bu varlıkların neler olduğu da kanuni düzenlemelerde yer almaktadır.

Kültür ve tabiat varlıkları hususunda, farklı kavramlar kullanılarak bu varlıklar tanımlanmıştır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda⁹ kültür ve tabiat varlığı ayrı ayrı tanımlanmıştır. Yasa koyucu, bu kavramı Kanun’da ayrı ayrı kullanmak yerine bu varlıkların korunması zorunluluğu nedeniyle kültür ve tabiat varlığı olarak kullanmayı tercih etmiştir. Yine yönetmeliklerde bu kavram sıkça yer almış ve tanımlanmıştır.

⁴ RG:09.11.1982/17863.

⁵ Ersöz A.K. (2017). *Türk İdare Hukuku Kapsamında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, s.6; Hamamcı, C. (1984). “Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler”. *İnsan Hakları Yıllığı*, 5-6(171-180) s.175.

⁶ Ersöz, 2017: 195.

⁷ <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-89184/tarihce.html> (erişim tarihi:04.02.2020).

⁸ Vuruşkan, A. ve Ortaçşme, V. (2009). “Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi”. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2): 179-190, s.180.

⁹ RG: 23.07.1983/18113.

Kültür ve tabiat varlıklarını nitelendirebilmek, anlayabilmek için bu iki kavramın ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

1.1.1. Kültür ve Kültür Varlığı Kavramı

Kültür varlığı kavramının tanımı, geçmişten bugüne değin yasal düzenlemelerde yerini bulmuştur. Ancak kültür varlığı kavramından önce kültür kavramına da değinmek gerekmektedir. Fransızcadan dilimize girmiş olan kültür, “*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin*¹⁰” olarak tanımlanmaktadır. Yine kültür, “*İnsanoğlunun soyunun başladığı tarihten günümüze kadar, ürettiği her şey, oluşturduğu örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri, inanç ve yaşam tarzlarının toplamı*”¹¹ olarak da tanımlanmaktadır. Kültürün “*Bir toplumda, tarihsel gelişme süreci içinde yaratılan tüm değerler, kurallar, maddesel, tinsel ürünlerle bunların üretimini, kullanılmasını, sonraki kuşaklara iletilmesini sağlayan araçların tümü*”¹² olarak da tanımlandığı, kültür hakkında yapılmış birden çok tanım olmasına rağmen, bütün tanımların aynı noktada kesiştiği görülmektedir.

Uluslararası alanda da kültür varlığı tanımının yapılmadığı ve ortak bir tanım olmadığı, her ulusun kendi mevzuatında bu konuya yer verdiği görülmektedir. Günümüzde yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 3.maddesinin a/1 bendinde ise kültür varlığı şu şekilde tanımlanmıştır: “*Kültür varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*”. Maddede yer alan “*veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*”, ibaresi Kanuna 2004 yılındaki değişikliklerle¹³ eklenmiştir. Söz konusu hükme göre, bir varlığın kültür varlığı sayılabilmesi için geçmişte ya da günümüzde insan iradesinin sonucu ortaya çıkması gerekmektedir. Bu varlığın aynı zamanda sosyal yaşam içerisinde yer alması, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bir değer taşıması da gerekmektedir.

¹⁰ <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 07.03.2020).

¹¹ Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Liberte Yayınları, İstanbul;

http://www.sosyalbilimlervakfi.org/page/3/?s=kultur&post_type=glossary (erişim tarihi: 13.02.2021).

¹² <http://www.tubaterim.gov.tr/> (erişim tarihi:07.03.2020).

¹³ RG: 27.07.2004/25535.

2863 sayılı Kanun, zaman konusunda herhangi bir sınırlama yapmadan bütün dönem ve devirlerde yapılmış eserlerin kültür varlığı olabileceğini ve bu kavramda değerlendirilebileceğini kabul etmiştir¹⁴. Yine bunların yanında bazı yazarlara göre de bir varlığın kültür varlığı olarak adlandırılabilmesi için kamu yararının olması¹⁵, tarihi bir olayı açıklama, belgelendirme, ışık tutma¹⁶ gibi özelliklerinin olması aranmaktadır.

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 4.maddesinde yer alan tanıma göre de “*Kültür varlığı; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıkları*” ifade etmektedir¹⁷. Bu yönetmelikte kültür ve tabiat varlıklarının, bilimsel ve kültürel değer taşıması esastır.

Kültür varlığı, “*Tarihi, sanatsal, kültürel ve bilimsel açıdan tüm insanlık için önemi olan nesneler*” olarak da tanımlanabilmektedir¹⁸. Ancak kanun koyucu kültür varlığını tanımlarken bu varlıkların ortaya çıkmasında insanlığın etkisine ve katkısına değinmemiştir¹⁹. Kültür varlıklarının nerede bulunması gerektiği ile ilgili bir sınırlama da getirilmemiş, yer altında, yer üstünde ve su altında bulunabileceği kabul edilmiştir. Yine kültür varlığının belli bir maddi değere de sahip olması aranmamıştır²⁰. Kültür varlıkları kendi içerisinde taşınır kültür varlığı ve taşınmaz kültür varlığı olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu tür ayrıma çalışmanın devamında değinilecektir.

Kültür varlığının 2863 sayılı Kanun’daki tanımına, Kanun değişiklikleri ve diğer Kanun ve yönetmeliklerdeki kavramlar da katkıda bulunmuştur. Uluslararası hukukta da kültür varlığına ve korunmasına ilişkin birçok sözleşme²¹ yapılmış olup, 1954 tarihli Silahlı

¹⁴ Dönertaş, P. (2014). *Arkeolojik Sit Alanlarının Tespiti, Tescili, Korunması ve Yapılan Uygulamalar Doğrultusunda: Eski Yapar Höyüğü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, s.3.

¹⁵ Umar, B. ve Çilingiroğlu, A. (1990). *Eski Eserler Hukuku*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara, s.43.

¹⁶ Mumcu, A. (1969). “Eski Eserler Hukuku ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3):45-78, s. 48.

¹⁷ RG: 27.11.2005/26006.

¹⁸ Özel, S. (1998). *Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması*. Alkım Yayınları, İstanbul, s.5.

¹⁹ Çolak, N.İ., “Kültür ve Tabiat Varlığı Olarak Tescil Kararı, Hukuk Niteliği ve Sonuçları”.

<http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varligi-olarak-tescil-karari-hukuki-niteliği-ve-sonuçları> (erişim tarihi: 04.02.2020).

²⁰ Kanbur, M.N. (2007). *Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılma Yasağına Muhalefet Suçu (KTVKK m. 32 ve m.68)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s. 24.

²¹ Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanmıştır. Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 6 Mayıs 1969 tarihinde imzalanmıştır. Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, 22.07.1989 tarih ve 20229 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır.

Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair Lahey Sözleşmesi²², 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz, İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili UNESCO Sözleşmesi²³ örnek olarak sayılabilir.

1.1.2. Tabiat ve Tabiat Varlığı Kavramı

Tabiat, bir yandan “Doğa, doğal özellik²⁴” olarak tanımlanırken, bir yandan da “Kendini sürekli olarak yenileyen ve değiştiren, canlı ve cansız maddelerden oluşan varlıkların hepsini kapsayan sistemdir”²⁵.

Kültür varlığında olduğu gibi, tabiat varlığının tanımına da yasal düzenlemelerde yer verilmiştir. Yine yürürlükteki Kanunu’muz KTVVK’nın 3.maddesinin a/2 bendi, kavramı ayrıntılı bir şekilde tanımlamıştır. Maddeye göre, “Tabiat varlıkları, jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir”. Kanun koyucu tabiat varlığını da tanımlarken, bu varlıkların ortaya çıkmasında insanlığın etkisine ve katkısına değinmemiştir²⁶. Tabiat varlıkları da kültür varlıklarında olduğu gibi kendi içerisinde taşınır tabiat varlığı ve taşınmaz tabiat varlığı olarak ikiye ayrılmaktadır. Söz konusu maddeye göre de bir varlığın tabiat varlığı olabilmesi için jeolojik bir devre veya tarih öncesi devre ya da tarihi devre ait olması, varlığın ender bulunması, niteliği ve güzelliği yani estetik yönü nedeniyle korunmasının gerekli olması kriterleri aranmaktadır. Bu varlığın bulunduğu yerin önemi olmayıp tabiat varlığı yer altında, yer üstünde veya su altında

²² Bu sözleşmede ilke defa “kültür varlığı” kavramı kullanılmıştır. Sözleşme, 08.11.1965 tarih ve 12145 sayılı Resmî Gazete ‘de yayınlanmıştır.

²³ “Bu sözleşme hükümlerine göre, dinsel nitelikte olsun olmasın, her devlet tarafından arkeoloji, tarih öncesi, tarih, sanat veya bilim için önemli olarak gösterilen ve aşağıdaki kategorilere giren değerler kültür varlığı sayılırlar: a) Az bulunur zooloji, botanik, mineroloji ve anatomi örnekleri ile koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesneler; b) Bilim ve teknik tarihi ve askeri ve sosyal tarihi kapsayan tarihe, ulusların, idare adamlarının, bilginlerinin, düşünür ve sanatçıların hayatlarına ve önemli olaylara değin varlıklar, c) Kanuna uygun veya aykırı olarak yapılan kazı ve arkeolojik bulgu ürünleri, d) Tarih ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitelerden arta kalmış kırık, dağınık parçalar, e)Yüz yıldan daha eskiye ait sikke, hakkedilmiş mühür, kitabe ve benzeri şeyler; f) Etnolojik gereçler; g) Sanat değeri bulunan aşağıda gösterilmiş varlıklar: I) Her türlü satıh üzerine, her türlü malzeme ile yapılmış tablolar, resimler, desenler(elle süslenmiş imalat ürünleri ile sanayine değin desenler bunların dışındadır.) II) Her türlü malzemeden yapılmış orijinal heykeller, heykelticilik sanatına değin ürünler, III) Orijinal gravürler, baskılar ve taş basmalar IV) Her türlü malzemeden meydana getirilmiş sanat değeri bulunan montaj ve asamblajlar; h) Az bulunur el yazmaları, 1500 yıllarından önce yapılmış baskılar tarih, edebiyat ve bilim yönünden özel önem taşıyan eski kitaplar, yayınlar, belgeler (tek veya koleksiyon halinde; ı) Posta ve damga pulları ile benzeri pullar (tek veya koleksiyon halinde) ; j) Arşivler (plak, fotoğraf ve sinema arşivleri dahil) ; k) Yüz yılı aşkın döşeme eşyaları ve eski müzik aletleri”. Sözleşme 06.01.1980 tarih ve 16961 sayılı Resmî Gazete ‘de yayınlanmıştır.

²⁴ <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 07.03.2020).

²⁵ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Doğa> (erişim tarihi: 16.03.2020); Çevre Kanunu md. 2’de “Doğal varlık bütün bitki, hayvan, mikroorganizmalar ile bunların yaşama ortamlarını ifade eder”, şeklinde tanımlanmıştır (RG: 11.08.1983/ 18132).

²⁶ Çolak, N.İ., “Kültür ve Tabiat Varlığı Olarak Tescil Kararı, Hukuk Niteliği ve Sonuçları”.

<http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varligi-olarak-tescil-karari-hukuki-niteliği-ve-sonuclari> (erişim tarihi: 04.02.2020).

bulunabilmektedir. Tabiat varlıklarında ender olma özelliği aranmaktayken, bu şart kültür varlıklarında aranmamaktadır²⁷. Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikte²⁸ de tabiat varlıkları “*Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler*” olarak ifade edilmiştir²⁹.

1.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tespiti ve Tescili

Kültür ve tabiat varlıklarının tespit ve tescil usulü KTVKK’da düzenlenmiştir. Bu varlıkların korunması gerekli ise öncelikle bu hususa ilişkin tespit işlemi daha sonrasında da tescil işlemi gerçekleştirilmektedir. Yani, idarece yapılan değerlendirmeler sonucu, bir kültür ve tabiat varlığının korunması gerekli ise tespit işleminden sonra tescil süreci de tamamlanarak koruma mevzuatına tabi olmaktadır. KTVKK’da korunması gerekli taşınmaz ve taşınır kültür ve tabiat varlıkları ayrı ayrı düzenlenmiştir. Yasa koyucu, KTVKK’da taşınır kültür ve tabiat varlıkları ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespit ve tescili için farklı bir ayırım yapmamıştır. Türkiye’de geçmişten bugüne kadar yaşamış birçok uygarlık ve imparatorluk etkileri ve bunların eserleri bulunmaktadır. Anadolu’nun jeopolitik konumu, iklim çeşitliliği ve verimli topraklara sahip olması nedeniyle birçok uygarlık ve imparatorluğa ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle ülkemizde birçok kültürel eser bulunmaktadır³⁰. Kanun koyucu da düzenleme yaparken bu varlıklarının tasnif, tespit ve tescili usulünü düzenlemiştir. Kanunda kültür ve tabiat varlıklarının taşınmaz ve taşınır olarak ayırma tabi tutulduğu ve korunması gerekli olan ve olmayan şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Çalışmada da bu tasnif şekli esas alınarak konu incelenmiştir.

Kültür varlıkları, KTVKK’ya göre taşınır kültür varlıkları ve taşınmaz kültür varlıkları şeklinde bir ayırma tabi tutularak, koruma politikası gereği korunması gerekli taşınmaz ve taşınır kültür varlıkları Kanun’un farklı maddelerinde düzenlenmiştir. Tabiat varlıkları da kendi içerisinde, taşınır tabiat varlıkları ve taşınmaz tabiat varlıkları olarak ikiye ayrılmaktadır.

²⁷ Sancakdar, O. (2012). *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.48.

²⁸ RG: 23.03.2012/ 28242.

²⁹ Yine bir başka yönetmelik olan, Korunan Alanların Tespit Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik’te yer alan tanıma göre, “*Tabiat varlıkları; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir*” (RG: 19.07.2012/ 28358).

³⁰ Dülger, M. V. (2014). “Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açısından Korunması”. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1: 107-161, s.107.

Geçmişin tümünün kaybedilmesi korkusu koruma fikrinin doğmasına neden olmuş³¹ ve bu fikir, neticesinde de koruma ile ilgili hukuki düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Son zamanlarda da kültür ve tabiat varlıklarının korunması tüm dünyada olduğu gibi Türk hukukunda da önemsenmiş, çeşitli düzenlemeler yapılmış, tespit ve tescil çalışmaları hız kazanmıştır³².

Kanun koyucu taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını korunması gerekli ve korunması gerekli olmayan şekilde ayırarak Kanuni düzenlemeyi de bu ayırım üzerinden ele almıştır. Kanun'un 6.maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları düzenlenirken, Kanun'un 23.maddesi korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını düzenlemiştir. Bir kültür ve tabiat varlığının tespit ve tescil edilebilmesi için birtakım nedenlerin olması da gereklidir. Çalışmanın devamında bu husus incelenmiştir.

1.2.1. Taşınır Kültür Varlıklarının Tespiti ve Tescili

KTVKK'da kültür ve tabiat varlıkları sınıflandırılırken, kanun koyucu tarafından bu varlıkların taşınır ve taşınmaz olmaları bakımından bir ayırım yapılmıştır.

Taşınır kültür varlıkları, bir yerden bir başka yere özü bozulmadan taşınabilen, geçmişten günümüze ulaşmış, insan iradesinin ürünü olan, çeşitli sosyal değerleri yansıtan varlıklardır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, taşınır kültür ve tabiat varlıklarını tanımlamamış, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını düzenlemiştir.

2863 sayılı Kanun'un 23.maddesi korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını³³ tanımlamıştır. Maddeye göre, *“Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları, jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açısından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıklarıdır”*. Aynı maddenin devamında taşınır nitelikteki varlıklar örneklendirilmiştir³⁴.

³¹ Özden, E. Ö. (2006). “Kentsel Sit Alanı İlanı Mutlak Korunuyor Anlamına Geliyor Mu”. *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21(4): 651-660, s.651.

³² Gürpınar, E. (2000). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üzerine”. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23-24: 185-193, s.189.

³³ Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'in tanımlar başlıklı 4.maddesinde taşınır kültür ve tabiat varlığı, *“Kanunun 23. Maddesinde belirtilen korunması gerekli varlıkları ifade eder”*, şeklinde hüküm altına alınmış ve KTVVK'ya yollama yapılmıştır. (RG: 23.03.2010: 27530).

³⁴ *“Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları(sleks), volkan camları(obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kap ve kacaklar, heykeller, figürinler tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar(ikon), cam eşyalar, süs eşyaları(hulliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar(diadem), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları, halkın sosyal heyetini yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik*

Mevzuatımızda taşınır kültür varlıkları sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmada teker teker sayma yöntemi kullanılmıştır³⁵. Ayrıca, Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahdettin ve aynı çağdaki sikkeler, 2863 sayılı Kanun'a göre, tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilmektedir. Bahsi geçen padişahların döneminde basılan sikkelerin tescile tabi olmaksızın kültür varlığı olduğu kabul edilmiştir. Yine, Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal Atatürk'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar da korunması gerekli kültür varlığı olarak kabul görmüştür. Bu varlıklar, tarihimiz açısından önemli olduklarından ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün bizden sonraki kuşaklara aktarılmasına da ışık tutacağından dolayı koruma altına alınması gerekli taşınır kültür varlığı olarak kabul edilmişlerdir³⁶.

Bu varlıkların tespit, tasnif ve tescili için 2863 sayılı Kanun'da düzenlemeler olduğu gibi Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik'te³⁷ de düzenlemeler mevcuttur. 2863 sayılı Kanun'un 4.maddesine göre, malik ya da zilyet oldukları arazide, bir taşınır kültür varlığı bulan ya da bu varlıktan yeni haberi olan kişinin 3 gün içinde bildirim zorunluluğu bulunmaktadır. Bu bildirim, en yakın müze³⁸ müdürlüğüne yapılabileceği gibi köylerde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirine yapılabilmektedir. Kanun burada, arazisinde taşınır kültür varlığı bulan malik ve zilyetlere bir görev yüklemiştir. Bu yükümlülüğü yerine getirenlere ödül verilmesi kabul görmüş ve bu husus da Kanun'un 64.maddesinde düzenlenmiştir. Kanun'un 65 vd. maddelerinde de bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyenlerin cezalandırılması öngörülmüştür. Kanun'un 25.maddesi ise müzelere alınmayı düzenlemiş olup, 4.maddeye göre bildirilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları, Bakanlıkça bilimsel esaslara göre tasnif ve tescile tabi tutulmaktadır. Bundan sonra, bu varlıklardan devlet müzesinde olması gerekenler, müzelere alınmaktadır.

nitelikteki kültür varlıkları, Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre, tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler. Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir. Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal Atatürk'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlardır".

³⁵ Ersöz, 2017:18.

³⁶ Ersöz, 2017:19.

³⁷ RG: 20.04.2009/ 27206.

³⁸ "Müzeler, tarihi eserleri tespit eden, bilimsel yöntemleri açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen, eğitim programları aracılığıyla tarihi eserler konusunda halkı bilinçlendirerek toplumun kültür düzeyini yükseltmeyi amaçlayan eğitim, bilim ve sanat kurumlarıdır". <https://pgm.ktb.gov.tr/TR-137113/muze-nedir.html> (erişim tarihi: 07.08.2021), Müze tanımları hakkında geniş bilgi için bkz. Arık, M. (2015). *Türk Müzeciliğinin Tarihsel Gelişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Müze müdürlüğüne getirilen taşınır kültür varlıkları için, varlığı getiren kişilere müze müdürlüğü tarafından “taşınır geçici alındı” belgesi verilmektedir. Bundan sonra, ilgili müze müdürlüğünce bir değerlendirme komisyonu kurulmaktadır. Komisyonun amacı, müzeye teslim edilen taşınır kültür varlığının korunması gerekli olup olmadığını ve müzeye alınıp alınmayacağını belirlemektir. Komisyon tarafından, varlığın korunması gerekli görülüyerek tescil dışı bırakılması sonucunda ilgili varlık sahibine iade edilmektedir. İade edilen bu varlıklar üzerinde sahibinin, Kanun’un 25.maddesi düzenlemesi ile tasarruf imkânı da bulunmaktadır. Ancak Kanun’un 27.maddesinde, 25.madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen varlıkların ticaretinin Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılabileceği düzenlenerek çelişki oluşturulmuştur. Burada kastedilenin, tasnif sonucunda korunması gerekli görülerek tescil edilen ancak müzelere alınmasına gerek duyulmayan ve sahiplerine, zilyetlerine iade edilen varlıklar olduğu düşünülmektedir. Kanun’un 25.maddesinin konuluş amacı, aslında korunması gerekli olan ancak müzelere teşhir edilmesine gerek olmayan varlıkları devletin müzeye alma yükümlülüğünden kurtarmaktır³⁹. Korunması gerekli görülenler ise, müzeye alınmakta ve müze envanter defterine kaydedilmektedir.

1.2.2. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Tespiti ve Tescili

Taşınmaz kültür varlıkları da taşınır kültür varlıklarıyla aynı özelliklere sahip olup, doğası gereği bir yerden başka bir yere taşınamayan varlıkları kapsamaktadır.

Taşınmaz kültür varlıkları, kültür varlığının tanımında da yer aldığı gibi, “*Olduğu yerde korunması gereken, taşınamayan*”⁴⁰, *tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki varlıklardır*”. Kanun’un lafzına göre de geçmiş dönemlere ait bütün tarihi yapılar, taşınmaz kültür varlığı sayılır. KTVKK’nın 6. maddesine göre, 19’uncu yüzyılın sonuna kadar yapılmış olan taşınmazlar, nitelikleri gereği kültür varlığı sayılmayı gerektiriyor ise gerekli işlemlerden sonra taşınmaz kültür varlığı olabilmektedir. Yani 19’uncu yüzyıldan sonra yapılan bir taşınmazın kültür varlığı sayılması için, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın vereceği karara göre korunması gerekli kültür varlığı olarak kabul edilmesi gerekir. Yine “*sit alanlarında kalan taşınmazlar, Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal*

³⁹ Umar, B. (2005). “2863 Sayılı Kanun’a Getirilen Değişiklikler Üzerine”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2): 15-46, s. 36.

⁴⁰ Atılğan, C. (2016). “Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türkiye’de Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması Üzerine Bir Değerlendirme”. *Art-Sanat*, 6: 249-261, s. 252.

ATATÜRK tarafından kullanılmış evler” maddede sayılan diğer taşınmaz kültür varlıklarıdır. 2863 sayılı Kanun’un 6. maddesi, taşınmaz kültür varlıklarına⁴¹ örnekler saymış olup, bu örnekler tahdidi bir biçimde sayılmamıştır⁴². Taşınmaz kültür varlıkları kimi yazarlara göre, insanlığın geçmişini, yaşanılanları belgelediği için, geçmişi geleceğe taşıdığı için, sadece ait olduğu toplumun ya da bulunduğu coğrafyanın değil, tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmektedir⁴³. Türkiye’de 2020 yıl sonu istatistiksel verilerine göre, farklı niteliklerde 116.217 adet taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır⁴⁴. Bu varlıkların tespit ve tescili için KTVKK’nın 7.maddesinde, Ek 4.maddesinde düzenlemeler yapılmış ve Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik⁴⁵ düzenlenmiştir.

KTVKK’nın 6.maddesi korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını düzenlerken, 7.maddesi de bu varlıkların tespit ve tescilini hükme bağlamıştır. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları 19.yüzyıl sonuna kadar ve bu yüzyıldan sonra yapılanlar olmak üzere yapılış tarihine göre ikiye ayrılmıştır. Maddede, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının tespitinin⁴⁶, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde yapıldığı belirtilmiştir. Yine bu varlıklarının tespitinin, koruma bölge kurulunun kararı ile

⁴¹ Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmeliğin 3/m maddesinde de taşınmaz kültür varlığı tanımlanmıştır: *“Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, o eseri meydan getiren toplumun, kültürel, ekonomik, siyasal, bilimsel ya da estetik niteliklerinin belgesi olan yer üstünde, yer altında veya su altındaki korunması gerekli taşınmazları ifade eder”*. (RG: 13.03.2012/ 28232).

⁴² Maddeye göre, *“Kaya mezarlıkları, yazılı ve resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, Tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller, kale, hisar, burç, sur, tarihi kısa, tabya ve istihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemeler, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıkları, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeleer, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar”* kültür varlığı örneklerindendir.

⁴³ Turgut, N.G. (2001). *“Türkiye’de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar”*. H. Sezgin (Ed.), *Taç Vakfının 25.Yılı Anı Kitabı- Türkiye’de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras*. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul, 213-218, s.213; Asatekin, N.G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın No: 104, Ankara, s.49.

⁴⁴ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44798/turkiye-geneli-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-.html> (erişim tarihi: 16.03.2021).

⁴⁵ RG: 13.03.2012/ 28232.

⁴⁶ Tespit kavramı, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik’in 3.maddesinde tanımlanmıştır. Maddeye göre, *“tespit”, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanan ve 6ncı maddesinde açıklanan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 7nci maddesine göre bu yönetmelikte belirtilen usuller, esaslar ve kıstaslar doğrultusunda, oluşturulacak bir ekip tarafından, teknik bir çalışma ile değerlendirilerek belgelendirilmesini, koruma amaçlı imar planı müellifi, üniversiteler ya da bilimsel araştırma yapan uzmanlarca veya ilgili meslek odası gibi konu ile doğrudan ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarca bu yönetmeliğe göre hazırlanarak Bakanlık ilgili birimlerine iletilen çalışmaların Bakanlık ilgili birim elemanlarınca yerinde kontrol edilmesini, ifade eder.*

tescil edildiği hüküm altına alınmıştır. Yapılacak tespitlerde, ilgili kurum ve kuruluşların ya da tespit ve tescil kararından etkilenen kurum ve kuruluşların da görüşleri alınmaktadır. Taşınmaz kültür varlıklarının sahip olduğu tarih, sanat, bölge ve diğer özelliklerinin de tespit aşamasında dikkate alınacağı maddede hüküm altına alınmıştır. Her şeyden önce bir taşınmazın, taşınmaz kültür varlığı olarak kabul edilebilmesi için ilgili idarece tespitinin yapılması gerekmektedir. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'te de tespit ve tescil işlemlerindeki değerlendirme kıstasları, tespit ve tescil işlemleri belirtilmiştir⁴⁷. Taşınmaz kültür varlığı tespit edildiğinde, idare bu tespit işlemini, bir irade açıklamasıyla tescil⁴⁸ etmelidir⁴⁹. Tespit işlemleri sonucunda, Kanun'un 6.maddesinde yer alan niteliklere haiz bir taşınmaz kültür varlığı, Kanun'un 7.maddesine göre de koruma bölge kurulunun⁵⁰ tescil kararı ile tescil edilerek kayıt ve koruma altına alınmaktadır. Kanuni düzenleme ile bütün taşınmaz kültür varlıklarının tescil edilmeyeceği sadece korunması gerekli olanların tescil edileceği hüküm altına alınmıştır. Tescil kararı ile taşınmaz kültür varlığının niteliğinin ne olduğu ortaya koyulmaktadır. Bu işlemler sonucunda tescil kararı da ilan edilmektedir. Aynı zamanda tapu kütüğünün beyanlar hanesine de taşınmaz kültür ve tabiat varlığı için şerh⁵¹ koyulmaktadır. Ancak tespiti yapılan taşınmaz kültür varlığının tapuya kayıtlı olmaması halinde, şerh işlemi yapılamasa da asıl

⁴⁷ bkz. İlgili Yönetmelik md.4, 7 ve 8.

⁴⁸ Tescil kavramı, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmeliğin 3/n maddesinde şöyle hüküm altına alınmıştır: “Tescil”, Bakanlıkça tespiti yapılan taşınmaz kültür varlıkları ile sitlerin korunması gerekli olanlarının, koruma bölge kurulu kararıyla belirlenmesini, ifade eder.

⁴⁹ Özdemir, D. (2016). *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarına İlişkin Mülkiyet Hakkı Üzerindeki Sınırlamalar ve Yargısal Denetimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, s.133.

⁵⁰ İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19/10/2017 tarihli ve 2907 karar numaralı kararı ile İstanbul ili, Silivri ilçesi, Selimpaşa Mahallesi, 35 pafta, 6205 parseldeki yapının 2863 sayılı Yasanın 6.maddesindeki özellikleri taşıması nedeniyle korunması gerekli kültür varlığı olarak tesciline, koruma grubunun II. grup olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Ancak İstanbul ili, Silivri ilçesi, Selimpaşa Mahallesi, kentsel sit içerisinde kalan, özel mülkiyete ait taşınmaza yapılan itiraz üzerine Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 21/02/2018 tarihli ve 918 numaralı kararı ile taşınmazın 2863 sayılı Kanunun 6.maddesi ile Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in 4.maddesindeki koşulları taşımaması nedeniyle İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19/10/2017 tarih ve 2907 sayılı kararının iptaline, söz konusu taşınmazın tapu kaydının kaldırılmasına karar verilmiştir, <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/57344,kvkyk-21022018-918pdf.pdf?0> (erişim tarihi: 07.08.2021).

⁵¹ İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 28/01/2021 tarih ve 5738 numaralı kararına göre, İstanbul İli, Bakırköy İlçesi, Kartaltepe Mahallesi'nde sit alanı dışında kalan 891 ada, 167 parsel sayılı taşınmazın korunma alanının 2863 sayılı Yasanın 8. Maddesi ve Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sitlerin Tespiti ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesi kapsamında kendi parseli olarak belirlenmesine, ilgili tapu ve kadaströ Müdürlüklerince taşınmaz hanesine “korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır” şerhinin konulmasına, parsel içerisinde Kurulun izni olmadan herhangi bir fiziki ve inşai müdahalede bulunulmamasına karar verilmiştir, <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/80800,istanbul-kartaltepe-mh-891-ada-167-parselin-korunma-al-.pdf?0> (erişim tarihi: 07.08.2021).

amacın bu varlıkların korunması olduğu düşünüldüğünde tespit ve tescil işlemlerinin yapılmasında bir engel bulunmamaktadır⁵².

Taşınmaz kültür ve tabiat varlığının tespit ve tescil işlemlerinin amacı kamu yararı ilkesidir. Bu varlıkların geçmişi yansıtması ve geleceğe ışık tutması önemli olduğundan bu varlıklar koruma altına alınmaktadır. Bir taşınmaz kültür varlığı, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak kayıt ve koruma altına alındığında, bu varlığın hukuki statüsü de değişmektedir. Tescil kararı sonucunda korunması gerekli taşınmaz kültür varlığının tabi olacağı statü, Kanun koyucu tarafından sıkı koşullara bağlanmış bir statüdür⁵³. Bu şekilde tescil edilen taşınmaz kültür varlıkları artık KTVKK'daki koruma mevzuatına tabi olmaktadır. 2863 sayılı Kanun'un 9. maddesi izinsiz müdahale ve kullanma yasağına ilişkin *“Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşai ve fiziki müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılmaz veya kullanımları değiştirilemez”*, şeklinde düzenleme yaparak aslında kültür ve tabiat varlıklarını koruma mecburiyeti getirmektedir⁵⁴. Aynı şekilde bu varlıkların üzerindeki her türlü kullanım ve uygulama izne tabi olmakta, bu varlığa sahip kişiler muafiyetlerden ve istisnalardan yararlanabilmektedir.

1.2.3. Taşınır Tabiat Varlıklarının Tespiti ve Tescili

2863 sayılı Kanun'un 3.maddesinin 14.fıkrasında taşınır tabiat varlığı tanımlanmıştır. Maddeye göre, *“Taşınır tabiat varlıkları, jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli taşınır tabii değerlerdir”*.

Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik'te ise bu varlık, *“Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli taşınır tabii değerler”* olarak ifade edilmiştir. 20.04.2009 tarihli, 27206 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik'in tanımlar başlıklı 3.maddesinde taşınır tabiat varlığı, *“Jeolojik devirlerden zamanımıza intikal eden, özellikleri ve eskilik ölçüleri bakımından korunması gerekli insan*

⁵² Umar ve Çilingiroğlu, 1990: 138; Sancakdar, 2012: 362.

⁵³ Çolak, N.İ., “Kültür ve Tabiat Varlığı Olarak Tescil Kararı, Hukuk Niteliği ve Sonuçları”.

<http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varligi-olarak-tescil-karari-hukuki-niteliği-ve-sonuclari> (erişim tarihi: 04.02.2020).

⁵⁴ Tezcan, M. (2013). “Arkeolojik Sit Alanlarında Kamulaştırmaz El Atma”. *Ankara Barosu Dergisi*, 2: 399-408, s.403.

yapısı olmayan taşınurlar” şeklinde düzenlenmiştir. Yine kanuni düzenlemelere göre, taşınır tabiat varlığının ender nitelikte olması, jeolojik devirlere ait olması, insan yapısı olmayan olağanüstü özelliklere sahip olması aranmıştır.

KTVKK’nın haber verme zorunluluğu başlıklı 4.maddesindeki düzenlemeye göre, bir taşınır tabiat varlığını arazisinde bulan malik veya zilyetler ya da bu varlıktan yeni haberdar olan malik veya zilyetler, bu varlığı 3 gün içinde ilgili birimlere bildirmelidir. Kanunda yazılı ilgili birimler de bu hususu en geç 10 gün içerisinde Kültür ve Turizm Bakanlığına ve en yakın müze müdürlüğüne bildirmektedir. Böylece bildirilen taşınır tabiat varlıkları ve yine Kanun’un 23.maddesinde sayılı korunması gerekli taşınır tabiat varlıklarından, Devlet müzelerinde bulunması gerekenler usulünce müzelere alınmaktadır. Tasnif ve tescil dışı bırakılan taşınır tabiat varlıkları ve müzelere alınması gerekli olmayan taşınır tabiat varlıkları sahiplerine belge ile iade edilmektedir.

1.2.4. Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Tespiti ve Tescili

Taşınmaz tabiat varlığı kavramı da *“Olduğu yerde korunan ve korunması gereken, jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir”*.

2863 sayılı Kanun’un 6.maddesi taşınmaz tabiat varlıklarına örnekler vermiştir. Maddeye göre, *“Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir”*.

Söz konusu Kanun’un 6.maddesi, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına örnekler saymakla birlikte, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tanımını yapmamıştır. Sadece bu varlıkları ayrı bir grup halinde saymıştır.

Bahsi geçen Kanun’da da belirtildiği üzere; korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19’uncu yüzyılın sonuna kadar yapılmış taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıdır. KTVKK’nın 7.maddesinde tespit ve tescil başlığı altında düzenlenen varlıklar sadece taşınmaz kültür varlıkları değildir. Madde taşınmaz tabiat varlıklarını da içermektedir. Bu nedenle bu varlıkların tespit ve tescil işlemleri için de Kanun’un 7.maddesi esas alınacaktır. Dolayısıyla, korunması gerekli taşınmaz tabiat varlıklarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde, bu varlıkların tespit kararıyla ilgili kurum ve kuruluşların ya da bu varlıkların tespit kararından etkilenecek kurum ve kuruluşların görüşleri de alınarak yapılmakta ve yapılan tespitler koruma bölge kurulunun kararları ile tescil edilmektedir. Yine bu varlıkların tespiti yapılırken, varlıkların Kanun’un 7.maddesinde

sayılan özellikleri de dikkat alınmaktadır. Her ne kadar Kanun'un 6.maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları sayılmış olsa da sınırlı bir şekilde sayılmadığından, idarece her zaman korunmaya değer başka taşınmazlar da koruma mevzuatına dahil edilebilmektedir.

1.3. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki Niteliği

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması, sadece bir toplumu ya da bir ulusu değil bütün toplumları ilgilendiren bir konudur. Sahip olduğu tarihi, kültürel, sanatsal, bilimsel, arkeolojik vb. değerler nedeniyle insanlığın ortak mirası konumunda bulunan kültür ve tabiat varlıkları geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de önemini koruyacaktır. Geçmiş kuşaklardaki kültürlerin, tarihin, sanatın ve daha birçok faktörün gelecek kuşaklara aktarılması, geçmişin gelecekte de yaşatılması için tüm uluslara hatta tüm insanlığa birtakım ödevler düşmektedir. Bu varlıkların önemi düşünüldüğünde, kültür ve tabiat varlıkları üzerinde klasik mülkiyet hakkının mevcut olması kabul edilememektedir⁵⁵. 2863 sayılı Kanun'da da kültür ve tabiat varlıklarının kamusal niteliğine vurgu yapılmıştır⁵⁶.

2863 sayılı Kanun'da bu varlıklar için “devlet malı niteliği” kavramı kullanılmıştır. Devlet malı kavramı devletin özel malları ve kamu mallarını kapsamaktadır. Devletin özel malları, bütün kamu kurum ve kuruluşlarının sahip olduğu mallardır⁵⁷. Devletin özel bir malı kamu hizmetine tahsis edildiği zaman da kamu malı haline dönüşmektedir. Devlet ile kamu malları arasındaki ilişki kamu hukukuna dayalı bir ilişki olup zilyet olma iradesinden kaynaklanmamaktadır⁵⁸. Bu varlıkların devlet malı niteliğinde olduğuna değinmeden önce kamu malı kavramının açıklanmasında yarar bulunmaktadır. Çünkü kültür ve tabiat varlıklarının kamu malı olarak kabul edildiğine ilişkin öğretide çeşitli görüşler bulunmaktadır.

1.3.1. Kamu Malı Kavramı

Kamu malı kavramının net bir tanımı yasal düzenlemelerde yapılmamıştır. Yine bu kavram için aynı zamanda “idare malı”, “devlet malı”, “kamusal mal” gibi terimler de yaygın

⁵⁵ Özel,1998:51; http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteligi-ve-sonuclari/#_ftn6 (erişim tarihi: 04.08.2021).

⁵⁶ http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteligi-ve-sonuclari/#_ftn6 (erişim tarihi: 04.08.2021).

⁵⁷ Koç, Z. (hızl.). (2008). *Taşınmaz Kültürel Miras Yönetimi ve Mali Teşvikler*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, s.109; Şimşek, S. (2014). “Kamu Mallarının Özel Mülkiyete Konu Olmaması İlkesinin Mülkiyet Hukukuna Yansımaları” . *Sayıştay Dergisi*, 92: 93-115, s. 94; Aslan, K.O. (2017) “Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Malından Yararlanmanın Esasları”. *TBB Dergisi*, 131: 57-86, s. 60.

⁵⁸ Dursun, M. (2009). *Orman Sınırı Dışına Çıkarılan Yerlerin(2/B) Durumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s. 41.

olarak kullanılmaktadır⁵⁹. Kamu malı, en genel tanımıyla kamu tüzelkişiliğine ait olan ve kamunun yararlanılmasına tahsis edilmiş maldır⁶⁰. Bir malın kamu malı sayılabilmesi için, bu malın kamu tüzelkişisinin mülkiyetinde olması gerekmektedir. Aynı zamanda bir malın kamu malı sayılabilmesinin ikinci şartı malın, kamu yararına tahsis edilmesidir. Örneğin; yolların, nehirlerin, parkların kamu yararına tahsisi ile kamu tüzelkişisinin mülkiyetinde olan mal kamu malı niteliğini kazanır. 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun⁶¹ 16.maddesi kamu mallarını⁶² düzenlemiştir. Bunun yanında, devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kamu malları ve devletin mülkiyetindeki özel mallar şeklinde ayırım da yapılmaktadır. Buna göre, kamuya ait mallar üzerinde devletin mülkiyet hakkı mevcuttur. Bu mallar da devletin özel malları olarak kabul edilmektedir⁶³. Bu mallar üzerinde özel hukuk rejimi uygulanmaktadır.

Kültür ve tabiat varlıkları, genel kabul içerisinde kamu malı⁶⁴ olarak değerlendirilmiştir. Ancak hangi kamu malı olduğu hususunda tartışmalar vardır. Kamu malları da kendi içerisinde sahipsiz mallar, orta malları ve hizmet malı olarak üçe ayrılmaktadır. Gerçekte, kamu mallarının sınıflandırma çeşidi birden fazla olup konumuz itibariyle yer verilmeyecektir.

Sahipsiz mallar, doğal özellikleri nedeniyle kamunun yararlanmasına açık olan mallardır⁶⁵. Bu mallar, özel mülkiyete elverişli olmayan, devletin hüküm ve tasarrufu altında

⁵⁹ Ünal, M. ve Başpınar, V. (2017). *Orman Hukuku*. Savaş Yayınevi, Ankara, s.65; Gülan, A. (1999). *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim*. Alfa Yayıncılık, İstanbul, s.9.

⁶⁰ Özdemir, 2016: 37; Akyılmaz, B., Sezginer, M., Kaya, C. (2016). *Türk İdare Hukuku*. Savaş Yayınları, Ankara, s.632; Gözler, K. (2009). *İdare Hukuku Dersleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.821.

⁶¹ RG: 09.07.1987/19512.

⁶² Maddeye göre, “Kamunun ortak kullanmasına veya bir kamu hizmetinin görülmesine ayrılan yerlerle Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan sahipsiz yerlerden: A) Kamu hizmetinde kullanılan, bütçelerinden ayrılan ödenek veya yardımlarla yapılan resmi bina ve tesisler, (Hükümet, belediye, karakol, okul binaları, köy odası, hastane veya diğer sağlık tesisleri, kütüphane, kitaplık, namazgah, cami, genel mezarlık, çeşme, kuyular, yunak ile kapanmış olan yollar, meydanlar, Pazar yerleri, parklar ve bahçeler ve boşluklar ve benzeri hizmet malları) kayıt, belge veya özel kanunlarının veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine göre Hazine, kamu kurum ve kuruluşları, il, belediye, köy veya mahalli idare birlikler tüzelkişiliği, adlarına tespit olunur. B) Mera, yaylak, kışlak, otlak, harman ve panayır yerleri gibi paralı veya parasız kamunun yararlanmasına tahsis edildiği veya kamunun kadimden beri yararlandığı belgelerle veya bilirkişi veya tanık beyanı ile ispat edilen orta malı taşınmaz mallar sınırlandırılır, parsel numarası verilerek yüzölçümü hesaplanır ve bu gibi taşınmaz mallar özel siciline yazılır. Bu sınırlandırma, tescil mahiyetinde olmadığı gibi bu suretle belirlenen taşınmaz mallar, özel kanunlarında yazılı hükümler saklı kalmak kaydıyla özel mülkiyete konu teşkil etmezler. Yol, meydan, köprü gibi orta malları ise haritasında gösterilmekle yetinilir. C) Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kayalar, tepeler, dağlar (bunlardan çıkan kaynaklar) gibi, tarıma elverişli olmayan sahipsiz yerler ile deniz, göl, nehir gibi genel sular tescil ve sınırlandırmaya tabi değildir, istisnalar saklıdır. D) Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ormanlar, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde, özel kanunları hükümlerine tabidir”.

⁶³ Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 66; Gülan, 1999: 29.

⁶⁴ Onar, S.S. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*. Hak Kitabevi, İstanbul, s.1339; Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T. (2008). *İdare Hukuku*. Der Yayınları, İstanbul, 803; Sancakdar, 2012: 89; Gözler'e göre müzelerde bulunan sanat eserleri ve tarihi belgeler taşınır kamu malı sayılmalıdır. (Gözler, 2009: 686; Aksi görüşte bkz. Umar ve Çilingiroğlu, 1990:68.

⁶⁵ Özdemir, 2016: 39; Giritli vd., 2008: 851; Gözler, 2009: 826; Tan, T. (2011). *İdare Hukuku*. Turhan Kitabevi, Ankara, s.547.

bulunan mallardır. Orta malları ise, sahibi bulunmayan, ücretli ya da ücretsiz⁶⁶ herkesin yararlandığı ya da kamu hizmeti için kamu tarafından tahsis edilen mallardır. Hizmet malları ise, kamu tüzelkişisinin mülkiyetinde bulunan ve kamu hizmeti için tahsis edilen mallardır⁶⁷. Kültür ve tabiat varlıklarının kamu malı içerisinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, hangi başlık altında değerlendirileceği öğretide tartışmalıdır. Bir görüş, kültür varlıklarının bu kategoriler içerisinde yer almamasını, ayrı bir kategori şeklinde değerlendirilmesi⁶⁸ gerektiğini; bir başka görüş ise, kültür varlıklarının sahihsiz mal kategorisinde yer aldığını⁶⁹ savunmaktadır. Yine bir görüş, doğal parkları, arkeolojik sitleri sahihsiz ve orta mallar içerisinde⁷⁰ değerlendirmektedir. İdarenin mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür varlıklarını hizmet malları içerisinde kabul eden görüş⁷¹ de bulunmaktadır. Bu görüşe göre, bu varlıklar kültürel hizmetlere özgülenmiştir. İsabetli olan görüş bizce, kültür ve tabiat varlıklarının ayrı bir başlık altında değerlendirilmesi gerektiği görüşüdür. Çünkü kültür ve tabiat varlıkları genel bir kavram olup, bu kavramın altında üç kategori de bulunmaktadır.

Tabiat varlıklarının sınırları, konusu, niteliği gibi özellikleri kamu malı olarak değerlendirilmesinde ölçüt olmuştur. Ormanlar bir görüşe göre sahihsiz mallar⁷² içerisinde değerlendirilirken, bir başka görüş devlet ormanlarının kamusal mal olarak değerlendirilemeyeceğini⁷³ kabul etmiştir. Bir diğer görüş de ormanların günümüzde hizmet malı olarak kabul edilmesi gerektiğini⁷⁴ belirtmiştir. Doğal kaynaklar da sahihsiz mallar kategorisi içerisinde kabul edilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun⁷⁵ 715.maddesinde yer alan düzenlemeye göre de sahihsiz yerler ile yararı kamu ait olan yerlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu hüküm altına alınmıştır.

⁶⁶ Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 67.

⁶⁷ Özdemir, 2016: 40; Gözler, 2009: 829; Tan, 2011: 549.

⁶⁸ Duran, L. (2011). "Kamusal Malların Ölçütü". *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 5(1-3): 35-48, s.44.

⁶⁹ Düren, A. (1979). *İdare Hukuku Dersleri*. Sevinç Matbaası, Ankara, s.129-131. (Düren'e göre, bir mal doğal niteliği gereği kamu malı niteliğindeyse o mal sahihsiz maldır); Sancakdar'a göre, devletin elindeki kültürel hizmette bulunan taşınmaz tabiat varlıkları sahihsiz mal olarak düşünülebilir ve bu durumda devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu kabul edilebilir. (Sancakdar, 2012: 91; Aksi görüş için bkz. Berk, K. (2011). "Türkiye'de Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki Rejimi ve Uygulama Sorunları". *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 19(1-2): 183-212, s. 192.

⁷⁰ Yaşar, H.N. (2014). *İdare Hukuku*. Der Yayınları, İstanbul, s.376; Dönmez, O. (1985). "Türkiye'de Eski Eser Hukuku". *Ankara Barosu Dergisi*, (3): 434-466, s. 441.

⁷¹ Berk, 2011: 194; Giritli vd., 2008: 876; http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteliği-ve-sonuclari/#_ftn6 (erişim tarihi: 02.08.2021).

⁷² Yıldırım, T., Yasin, Melikşah., Özdemir, H.E., Karan N.K., Tekinsoy, Ö.O., Çakır, H.M., Üstün, G.F. (2012). *İdare Hukuku*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 493.

⁷³ Duran, 1984: 49.

⁷⁴ Ayanoğlu, S. (1992). "Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri, Orman Tanımı ve Kapsamı". *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 42(1-2): 73-94, s. 92.

⁷⁵ RG: 08.12.2001/ 24607.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması da kamusal bir zorunluluktur⁷⁶. Ancak bütün kültür ve tabiat varlıklarının devletin mülkiyetine geçirilmesi de imkansızdır. Bu nedenle de bu varlıkların hukuki statüsünün belirlenmesi gerekmektedir.

İdarenin kamu malları üzerinde sahip olduğu mülkiyet hakkına ilişkin birçok görüş ortaya atılmıştır. Bir görüş, idarenin kamu malları üzerinde mülkiyet hakkının bulunmadığını, bu malların kamu hukuku kurallarına tabi olduğunu, mülkiyet hakkının sahibine birtakım yetkiler verdiğini, kamu mallarında bu yetkilerin olmadığını, kamu mallarının özel mülkiyete elverişli olmadığını dolayısıyla bu mallar üzerinde devletin yetkisinin gözetim ve denetim yetkisi olduğunu⁷⁷ ileri sürerken, bir başka görüş idarenin kamu malları üzerinde mülkiyet hakkının bulunduğunu savunmaktadır. Bu görüş de kendi içerisinde çeşitli alt görüşlere ayrılmıştır. İlk görüş devletin kamu malları üzerinde kamu hukukundan doğan bir mülkiyet hakkına sahip olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre, idarenin kamu malları üzerinde mülkiyet hakkı bulunmakla bu mülkiyet idaridir⁷⁸. İdare kamu malları üzerindeki mülkiyet hakkını kamu mallarının niteliğini bozmadan, kamunun yararlanmasına engel teşkil etmeden kullanmaktadır⁷⁹. Anayasa Mahkemesi de bir kararında, kamu mülkiyetinin özel mülkiyet gibi değerlendirilmesini gerektiğini belirtmiştir⁸⁰. Farklı bir görüş ise, devletin kamu malları üzerindeki mülkiyet hakkının bulunduğunu, bu mülkiyet hakkının özel hukuk anlamında bir mülkiyet hakkı⁸¹ olduğunu savunmaktadır. Bir diğer görüş düalist görüş olup, bu görüşte kamu malları üzerinde özel mülkiyet söz konusudur, ancak kamu hukukundan doğmuş bir fiili hakimiyet de söz konusudur; bu durumda kamu hukuku önceliklidir⁸². Bir diğer görüş, kolektif mülkiyet görüşüdür. Kamu malları üzerinde özel mülkiyet kabul edildiğinde, kişilerin ve toplumun bu mallardan yararlanma hakkı kolektif mülkiyet olarak ve tüm toplumun da bu haklardan yararlanması gerektiği kabul edilmektedir⁸³. En son görüş ise, devletin kamu malları üzerindeki mülkiyet hakkını denetim ve gözetim yetkisinden ileri tutmakta ancak özel

⁷⁶ http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteligi-ve-sonuclari/#_ftn6 (erişim tarihi: 04.08.2021).

⁷⁷ Sancakdar, 2012: 84, Düren, 1979: 38 vd., Zevkliler, A. (1979). “Kıyılarda Mülkiyet İlişkileri”. *AİD*, 15(2): 71-84, s. 74; Cin, H. (1980). *Türk Hukukunda Mera Kışlak ve Yaylaklar*. Turhan Kitabevi, Ankara, s.5; Kuntalp, E. (1981). *Deniz Kıyılarının Hukuksal Düzeni*. Maya Matbaacılık, Ankara, s. 93; Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 73; bu görüşü savunanlar devletin ormanlar üzerinde denetim ve gözetim yetkisi olduğunu kabul etmektedir. (Dursun, 2009: 41).

⁷⁸ Kırbaş, S. (1988). *Devlet Malları*. Adım Yayıncılık, Ankara, s. 35; Özdemir, 2016: 64; Cin, 1980: 13; Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 73.

⁷⁹ Sancakdar, 2012: 86.

⁸⁰ AYM. T.07.07.1994, E. 1994/49, K.1994/45-2, R.G. 10.09.1994/22047: “Anayasa’nın 35. maddesindeki mülkiyet hakkıyla ilgili korumanın, kamu mülkiyeti için de özel mülkiyetle eşit biçimde değerlendirip düzenlenmesi kaçınılmazdır” <https://www.anayasa.gen.tr/aymkararlar-liste.htm> (erişim tarihi: 05.08.2021).

⁸¹ Ayanoğlu, 1992: 76; Cin, 1980: 13; Eroğlu, H. (1984). *İdare Hukuku*. Işın Yayıncılık, Ankara, s.298; Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 74.

⁸² Sancakdar, 2012: 87.

⁸³ Sancakdar, 2012: 88.

mülkiyeti de kabul etmemektedir. Bu görüş soyut olduğu için çokça eleştirilmiştir. Günümüzde kamu malları üzerinde devletin sadece gözetim ve denetim yetkisi olduğu kabul edilmemiş, bunun yanında devletin mülkiyet hakkının da bulunduğu kabul edilerek idari mülkiyet görüşü yer edinmiştir⁸⁴. Kanuni düzenleme ile de kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. Mülkiyet hakkı birçok yetkiyi içerse de bu varlıklar üzerinde sınırsız bir şekilde mülkiyet hakkı tahsisi bu varlıkların kültür ve tabiat varlığı olarak kabul edilmesi ve korunması amacına ters düşmektedir. Bu varlıklar üzerinde, sınırlamaların olması da kaçınılmazdır. Bu varlıklar üzerinde devletin mülkiyet hakkına sahip olmasını engelleyen bir yasal düzenleme yoktur. Aksine bu varlıklar devlet malı niteliğindedir.

1.3.2. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Devlet Malı Niteliği

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda, kültür ve tabiat varlıklarının hukuki statüsüne ilişkin birtakım düzenlemeler yapılmıştır. 2863 sayılı Kanun'un 5.maddesinde bu varlıkların devlet malı niteliği düzenlenmiştir. Maddeye göre, *“Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğindedir”*. Maddenin düzenlenme şekli ile devlet malı niteliği hem taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları hem de taşınır kültür ve tabiat varlıkları için kabul edilmiştir. Yine Kanun'un 24.maddesinde taşınır kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu hususu düzenlenmiştir. Her ne kadar kanuni düzenleme bu şekilde yapılmış ise de bu varlıklar özel mülkiyette olabildiği gibi, idarenin mülkiyetinde de olabilmektedir. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nda⁸⁵ ise, *“devlet malıdır”* ibaresi, 2863 sayılı Kanun'da *“devlet malı niteliğindedir”* şeklinde düzenlenmiştir. Devlet malı statüsü, devlete kültür ve tabiat varlıklarından sınırsız bir şekilde yararlanma ve tasarrufta bulunma olanağı vermemektedir. Devlet, Anayasa'nın 63.maddesinde belirtilen ödevlerini kamu yararı amacına uygun şekilde yerine getirmelidir. Kanun'da yer alan devlet malı niteliği, özel hukuk anlamındaki mülkiyet hakkından farklıdır⁸⁶. Kanun koyucu, kültür ve tabiat varlıklarına devlet malı niteliği vererek, bu

⁸⁴ Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 76; DaGK. T.13.04.1981, E.1981/4, K. 1981/25, <https://www.danistay.gov.tr/assets/pdf/yayinlar/dergi/2021-02-24-12-16-3170993.pdf> (erişim tarihi: 02.08.2021).

⁸⁵ RG: 06.05.1973/ 14527, bu kanun 23.07.1983 tarihli, 2863 sayılı KTVKK ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁸⁶ Kanadoğlu, S. (2007). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*. Seçkin Yayınları, Ankara, s.89; Aydos, O.S. (2008). “Taşınır Kültür Varlığı Koleksiyonculuğuna İlişkin Değerlendirmeler”. *Ankara Barosu Dergisi*, 66 (4): 62-75, s.68; Umar ve Çilingiroğlu, 1990:70; Elmalı Hazinesi davasında, Türkiye Cumhuriyeti devletin mülkiyet hakkının bulunduğunu belirtmiş, Boston İlk Derece Federal Mahkemesi de Türkiye Cumhuriyeti'nin davayı açmak için sıfatının bulunduğunu, Elmalı Hazinesinin Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olduğuna karar vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kanadoğlu, (2007): 90-91, Özel, S. (1997). “Kültür ve Tabiat varlıkları

varlıkların hukuki statüsünü belirlemek istemiştir. Kanun'da yapılan bu düzenleme ile kanun koyucu, bu varlıkların devletin elinde olması mecburiyetinden uzaklaşmıştır. Gerçekten de bu statü ile kültür ve tabiat varlıklarının gerçek ve tüzel kişilerin ellerinde korunmasına da imkân verilerek devletin yükümlülüğünün azaltılması amaçlanmıştır. Öğretide kamu malı olma ile devlet malı niteliğinde olma terimleri arasında fark olmadığı, taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bu varlığın bulunduğu arazinin ayrıldığı ve mülkiyet hakkının taşınmaz kültür ve tabiat varlığının bulunduğu arazi ile sınırlı olduğu ileri sürülmüştür⁸⁷. Danıştay da bir kararında, bir malın devlet malı statüsünde olmasının, bu malın devlet malı olarak kabul edilmesiyle hukuki korumadan ve kanundaki istisnalar dışında faydalanma hakkından yararlanamayacağını belirtmiştir⁸⁸.

Türk hukukunda 1884'ten beri bulunan eski eserlerin devlet malı olacağı anlayışı kabul edilmiştir⁸⁹. Ülkemizde yasal düzenlemeler gereği, kültür ve tabiat varlıkları devlet malı⁹⁰ statüsündedir. Önemle belirtmek gerekir ki; eser, kanuni düzenleme ile kültür varlığı olarak kabul edilse de otomatik olarak devlet malı olmamaktadır. Anayasa'mızda otomatikman devlet malı sayılacağı yönünde açık bir hüküm bulunmasa da kültür ve tabiat varlıklarının korunması için devlete yükümlülükler getirilmiştir. Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan ülkemizde, geçmişten bugüne değin yapılan düzenlemeler ile ülkemiz sınırları içerisinde bulunmuş ya da bulunacak kültür varlıkları üzerinde devlet mülkiyeti kabul edilmiştir⁹¹. Ancak bulunmuş ya da bulunacak her varlığın devlet mülkiyetine tabi olması hususunda birçok farklı görüş de ortaya atılmıştır. Bir görüşe göre, devletin zilyetliği henüz ele geçirilmeden kanuni düzenleme ile elde ettiği mülkiyet hakkı yabancı mahkemede tanınmamalıdır. Mülkiyet hakkı henüz bulunmamış varlıklar için de geçerli değildir⁹². Günümüzde önemini kaybeden bu görüş sahipleri, devletin sadece bir gözetim ve

Üzerinde Geniş Kapsamlı Kanunla Tesis Edilen Devlet Mülkiyeti ve Türk Hukukunda Durum". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55(4): 65-84, s.72 vd.

⁸⁷ Sancakdar, 2012: 89; Özel, 1988: 79; Umar ve Çilingiroğlu, 1990:112; Berk, 2011:192.

⁸⁸ Danıştay 3.D. T.09.02.1993, E.1992/799, K. 1993/637,

<https://www.kararara.com/tumu/search?q=dan%C4%B1%C5%9Ftay+3.daire+1992%2F799> (erişim tarihi: 06.08.2021).

⁸⁹ Özel, S. (2018). "Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi*, 24 (1): 215-238, s.216.

⁹⁰ Yarg. 17.HD. T. 23.09.1999, E. 1999/3830, K. 1999/ 3645 sayılı kararında kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı olduğunu kabul etmiştir. "Yasanın 5. maddesinde Kültür ve Tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu, 11. maddesinde bu varlıklarla koruma alanlarının zilyetlikle kazanılamayacağı öngörülmüş, 7. maddesi bu varlıkların tespit işinin Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacağını, tapu kütüğüne tescil kararının yüksek kurulca verileceğini, 8. maddesi varlıkların koruma alanlarının bölge kurullarınca tespit edileceğini, bu kurulun kararlarına Yüksek Kurul nezdinde itiraz edilebileceğini, 61. maddesi kamu kurum ve kuruluşlarıyla gerçek ve tüzel kişilerin bu kararlara bağlı olacağını hükme bağlamıştır", <https://kararara.com/tumu/search?q=yarg%C4%B1tay+17.hukuk+daresi+1999%2F3830> (erişim tarihi: 05.08.2021).

⁹¹ Özel, 1997: 73.

⁹² Özel, 1997: 69.

denetim makamı olduğunu ileri sürmüşlerdir⁹³. Bir farklı görüş sahipleri ise, zilyetliğin mülkiyet hakkının kurucu unsuru olmadığını ve devletin bulunan varlığı ele geçirmese de kanuni düzenleme ile mülkiyet hakkını elde edebileceğini savunmaktadır⁹⁴.

Türk hukuku bakımından kültür ve tabiat varlıkları hakkında ilk düzenlemeler olan Asar-ı Atika Nizamnamelerinde, Eski Eserler Kanunu ve günümüzdeki Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na kadar olan bütün düzenlemelerde bu varlıklar kamu malı olarak kabul edilmiştir⁹⁵. İdare hukukunda da kamu malları, kamu tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınır ve taşınmaz varlıklar olup, özel kişilerin mülkiyetindeki mallar kamu malı olarak kabul edilmemektedir. İdarenin özel hukuka tabi olarak mülkiyet hakkına sahip olduğu mallar da idarenin özel mallarıdır⁹⁶. İdare hukukunda kamu malı iki unsurdan meydana gelmektedir. Bu unsurlar malın kamu tüzel kişinin elinde bulunması ve kamu yararına tahsis edilmesidir. Müzelerdeki devlet mülkiyetinde olan tabloların ve diğer eserlerin nitelikleri gereği kamu malı olduğu ileri sürülürken, özel hukuk hükümlerine bağlı kişilerin mülkiyetindeki eserler kamu malı olarak kabul edilmemektedir⁹⁷. Mülkiyet hakkı kapsamındaki mal kamu yararına tahsis edildiğinde, o mal kamu malı niteliğini kazanmaktadır, kamu yararı tahsisi olmadığında idarenin özel malı kategorisine girmektedir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Koruma Kanunu kapsamında devletin mülkiyetine tabi olan kültür varlıkları nitelikleri gereği korunmaları zorunlu olduğu ve bilimsel çalışmalara konu edilemediğinden bahisle kamu yararı tahsis kıstasını da bünyelerinde barındırmaktadır. Bu nedenle de kamu malı olarak kabul edilmelidir⁹⁸. Koruma politikalarındaki eksiklik nedeniyle ülkemizde kültür ve tabiat varlıkları insanlar tarafından bilinçsizce kullanılmış, tüketilmiş, yok edilmiş ya da yurt dışına kaçırılmıştır. Kültür ve tabiat varlıklarının korunması bir zorunluluk olup bu zorunluluk kültür ve tabiat varlıklarına kamusal bir anlam yüklemektedir. Özellikle kişilerin özel mülkiyetinde bulunan varlıkların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için yapılan kısıtlamalar kamu yararı ilkesinin bir sonucu olarak görünmektedir⁹⁹. KTVKK md.5 gereği yeni bulunan eserlerin devlet malı olması ve KTVKK md.24 gereği devletin satın alma ya da bağış yoluyla eserler üzerindeki mülkiyeti kazanması ile kamu mülkiyeti kurulmaktadır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları tescil kararı sonucunda, taşınmazların hukuki durumunu düzenleyen koruma mevzuatına tabi olurken, devlet malı

⁹³ bkz. Dn.77.

⁹⁴ Özel, 1997: 69.

⁹⁵ Ersöz, 2017: 167.

⁹⁶ Özel, 2018: 222; Gözler, K. ve Kaplan G. (2017). *İdare Hukuku Dersleri*. Yetkin Hukuk Yayınları, Bursa, s.678.

⁹⁷ Gözler ve Kaplan, 2017: 680.

⁹⁸ Özel, 2018: 225.

⁹⁹ Levent, Y.S. (2011). "Kültür Mirasına İlişkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi". *Toplum ve Demokrasi*, 5(11): 115-132, s.120.

niteliğini de kazanmaktadır. 2863 sayılı KTVKK'nın 5.maddesine göre de kamunun elinde olan taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yanında özel mülkiyette bulunan taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile daha sonradan ortaya çıkacak kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğine sahip olmaktadır¹⁰⁰.

Türk hukukunda kamu mallarını düzenleyen 743 sayılı mülga Medeni Kanun'un 641.maddesine göre "*Sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır*". 4721 sayılı TMK'nın 715.maddesine göre de "*Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait olan mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır*". Kültür varlıkları da uluslararası belgeler ve düzenlemeler bakımından insanlığın ortak malı ve mirası olarak kabul edilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 5.maddesine göre, kültür ve tabiat varlıkları kamu malı olarak kabul edilmiştir. Ülkemizde de kültür varlıklarına kamusal mal statüsü verilerek, korunmaları yönünde düzenlemeler yapılmıştır¹⁰¹. Kamu mallarının, devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, mülkiyet hakkını yok sayan bir durum olmayıp, Anayasa Mahkemesi'nin kararında da değinildiği üzere, burada ayıksı tutulan Medeni Kanun'un hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamıdır¹⁰².

Devletin kamu malları üzerinde ve sahipsiz mallar üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir. Öğretideki bir görüş, devletin kamu malları üzerindeki mülkiyet hakkını kamu mülkiyeti olarak kabul etmektedir. Bu görüş taraftarları, devletin kamu malları üzerindeki tasarruf hakkının mülkiyet kavramıyla ifade edilmesini ve bu mülkiyetin özel mülkiyet değil kamu mülkiyeti olduğunu, özel mülkiyetten farklı olduğunu kabul etmektedir. Aynı zamanda kamu mülkiyetinin de temlik edilememe ve zamanaşımı ile kazanılamama gibi iki imkân sağladığını kabul etmektedir. Bu görüş sahiplerine göre kamu mülkiyetine dahil olan bir kültür varlığı zamanaşımı ile iktisap edilemez¹⁰³.

¹⁰⁰ <http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varligi-olarak-tescil-karari-hukuki-niteliği-ve-sonuclari> (erişim tarihi: 04.02.2020); Ergün, Z. (2005). "Sit Alanı Kapsamında Kalan Tapusuz Taşınmazların Hukuki Durumu". *Yargıtaç Dergisi*, 31(3): 293-302, s.296.

¹⁰¹ Ersöz, 2017: 166.

¹⁰² AYM. T.16.02.1965, E. 1963/ 126, K. 1965/ 7, RG: 22.07.1965/12055: "*Görülüyor ki Anayasa tabii servetleri ve kaynaklarını Medeni Kanun hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında bırakmakta olanlara devletin devlet olmak niteliği ile eli altında tuttuğu nesneler düzeni içinde yer verilmektedir. Her iki düzen başka başka koşullara ve kurallara bağlıdır; değişik niteliktedir, aralarında birbirlerine karıştırılmalarını önleyecek bellilik ve kesinlikte sınırlar vardır. Anayasa'nın 130 uncu maddesi, tabii servetlerin ve kaynaklarının Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu açıklamakla aynı zamanda bunların mülkiyet konusu olamayacağını da hükme bağlamıştır. İçmeğe ve yıkanmağa özgü, şifalı sıcak ve soğuk maden suları, tabii servetler ve kaynakları deyiminin kapsamı içindedir. Aslında mülkiyet düzenine bağlı bulunmayan bir nesnede mülkiyetin devri de öncelikle söz konusu olamaz. Oysa iptali dâva edilen fıkra, mülkiyetin devrini öngörmekte ve böylece Anayasa'nın 130 uncu maddesine açıkça aykırı bulunmaktadır. Bu sebeple dâvanın kabulü ve hükmün iptali gerekir*", <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (erişim tarihi: 15.10.2020).

¹⁰³ Özel, 1997: 67; Ersöz: 2017: 172; bkz. Dn. 81.

Devletin kamu malları üzerinde mülkiyet hakkı bulunmadığını kabul eden görüş¹⁰⁴ sahipleri ise, kamu mallarını ve sahipsiz malları özel mülkiyete giren eşyalar olarak görmekte ve bu mallar üzerindeki mülkiyet hakkının kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkilerinin devletçe kullanılamayacağını ileri sürmektedir¹⁰⁵. Bu görüş sahipleri, devletin bu mallar üzerindeki zilyetlikten ve mülkiyetten kaynaklanan yetkileri kullanabilmesi nedeniyle bu mallar üzerindeki yetkisinin, gözetim ve denetim yetkisinden çok öte bir yetki olduğunu kabul etmiştir. Bu nedenle devletin yetkisinin idare hukukuna özgü bir mülkiyet ilişkisi olduğunu kabul etmektedir¹⁰⁶. Kültür varlıklarına kamu malı statüsü verilmesi, korunmasının devletçe gerçekleştirilmesi ve bu varlıklar üzerinde özel mülkiyetin sınırlı bir şekilde kabul edilmesi, Anayasa'nın 35.maddesinde hüküm altına alınan mülkiyet hakkına aykırı imiş gibi görünse de gerek ülkemiz gerek tüm insanlığın geçmişi ve geleceği için köprü olan bu varlıkların korunmasının önemi, tahrip edilmesi riskinden daha yüksek ve değerlidir¹⁰⁷. Kültür varlığı üzerinde özel mülkiyet olsa bile malikin bu hakkı sınırsız olmayıp bazı kısıtlamalara tabidir. Devletin, mülkiyet hakkının sağladığı yetkilere sahip olması ve kanunla kültür varlıkları üzerinde mülkiyet hakkı tesis etmesi kamu mülkiyeti için yeterlidir¹⁰⁸. Devlet mülkiyetinde olan bütün kültür ve tabiat varlıkları üzerinde de idare hukuku rejimi uygulanmaktadır.

Ersöz'e göre kültür ve tabiat varlıkları, özgün bir hukuki rejimin içerisinde yer aldıklarından dolayı, bu taşınır varlıklar üzerinde özel mülkiyet rejimindeki sınırsız tasarruf imkânı sağlayan mülkiyet hakkı tanınmadığı gibi, kamu mallarının tabi olduğu hukuki rejim içerisine dahil edilememektedir¹⁰⁹. Dolayısıyla kültür ve tabiat varlıklarını, özel mülkiyetteki eşyalar ile eş durumda değerlendirmenin söz konusu olamayacağı, daha spesifik bir içeriğe sahip olduğu, idare hukuku yönü ağır basan karma bir rejim içinde değerlendirilebileceği söylenebilmektedir¹¹⁰. Kanadoğlu'na göre ise, kültür ve tabiat varlıkları üzerinde devletin sahip olduğu mülkiyet hakkı, kendine özgü bir kamu mülkiyetinden kaynaklanmaktadır¹¹¹.

Kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı statüsünde olmasıyla bu varlıkların kamu malı olarak kabul edilemeyeceğini belirten görüşler bulunmaktadır. Bu görüşe göre, Kanun koyucu, bilerek “devlet malı niteliğindedir” ifadesini kullanmıştır. Çünkü kamu malı, özel hukuk kişilerince iktisap edilememektedir, kamu malının özel hukuk kişilerine devri

¹⁰⁴ bkz. Dn.77.

¹⁰⁵ Özel, 1997: 76.

¹⁰⁶ Ersöz, 2017: 173.

¹⁰⁷ Ersöz, 2017: 168.

¹⁰⁸ Özel, 1997: 79.

¹⁰⁹ Ersöz, 2017: 173.

¹¹⁰ Sancakdar, 2012: 86.

¹¹¹ Kanadoğlu, 2007: 88.

bulunmamaktadır, kamu malında kamusal yarar ön plandadır. Ancak kültür ve tabiat varlıkları özel hukuk kişilerinin mülkiyetinde bulunabilmektedir. Durum böyle olsa da bu varlıkların korunması kamusal bir zorunluluk olduğundan, bu varlıkları hizmet malı olarak da kabul eden görüşler bulunmaktadır¹¹². Kanun koyucu, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik ayrı düzenlemeler yapmış, bu varlıklar ile taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının statüsünü birlikte düzenlemiştir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının hukuka aykırı şekilde yurt dışına çıkarılması, kaçırılması durumları sonucu açılan iade davalarında bu varlıkların devlet malı niteliğinde olma statüsü, bu varlıkların özel mülkiyete elverişli olmasından bahisle sıkıntı yaratabilecektir. Bu nedenle bu varlıkların devlet malı olduğu yönünde bir düzenleme yapılması gerekecektir. Devlet malı niteliğinde olma statüsünden dolayı bu varlıklara, herhangi bir zarar verilmesi durumunda kişiler idari ve cezai yaptırımlar ile karşı karşıya kalabilecektir.

¹¹² http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteliği-ve-sonuclari/#_ftn6 (erişim tarihi: 09.12.2020).

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ÜZERİNDEKİ ZİLYETLİK

2.1. Zilyetliğin Kavramsal Yönü

Zilyetlik sözcüğü, sözlükte “zilyet olma durumu, eldecilik” olarak tanımlanmıştır¹¹³. Zilyetlik, esasında Arapça kökenli “sahip” anlamına gelen “zi” ve “el” anlamına gelen “yed” kelimelerinin birleşmesiyle oluşmaktadır¹¹⁴.

4721 sayılı Medeni Kanun zilyetliğe ilişkin herhangi bir tanım yapmamışken öğretide çeşitli tanımlara yer verilmiştir. Medeni Kanun’un zilyetlik hususunda net bir tanım ortaya koymaması ve öğretide farklı tanımların ortaya çıkması, Kanun’da zilyetliğe çeşitli durumlar için farklı sonuçlar bağlanması nedeniyle, zilyetliğin tanımının yapılması zordur¹¹⁵.

Medeni Kanun’un Dördüncü Kitap Üçüncü Kısım Birinci Bölümünde, 973. ile 996. maddeleri arasında zilyetlikle ilgili hükümlere yer verilirken 973. maddesinde, zilyet tanımlanmıştır. Maddeye göre, “*Bir şey üzerinde fiili hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyedir. Taşınmaz üzerindeki irtifak haklarında ve taşınmaz yüklerinde hakkın fiilen kullanılması zilyetlik sayılır*”. 743 sayılı mülga Medeni Kanun’un 887.maddesinde ise bu hüküm, “*bir şey üzerinde fiilen tasarruf sahibi olan kimse o şeyin zilyedir. İrtifak hakkı ile gayri menkul mükellefiyetinden mütevellit haklarda zilyetlik, bu hakların bilfiil kullanılmasından ibarettir*”, şeklinde yer almaktaydı. Eski Medeni Kanunu’muzdaki hüküm yeni 4721 sayılı Medeni Kanun’da değişmemiş olup, “fiili tasarruf” yerine “fiili hakimiyet” terimi kullanılmıştır. Kanun’daki zilyet tanımına göre de zilyetliği en basit ifadeyle “şey üzerindeki fiili hakimiyet”¹¹⁶ olarak adlandırmamız mümkündür.

Öğretide yapılan tanımlardan birine göre, zilyetlik bir şeyde fiili hakimiyeti ele geçirmiş ve onu kaybetmemiş olmaktır¹¹⁷. Şey üzerinde fiili hakimiyet kuran kimsenin, zilyet olduğu kabul edilirken, bu fiili hakimiyetin ölçüsünün ne olacağı belli değildir. Ancak genel hayat tecrübelerine ve hayatın olağan akışı içerisinde şey üzerinde kişinin zilyet olma

¹¹³ <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 02.04.2020).

¹¹⁴ Ünal, M. ve Başpınar, V. (2017). *Şekli Eşya Hukuku*. Savaş Kitabevi, Ankara, s.91.

¹¹⁵ Nomer, H.N. ve Ergüne M.S. (2019). *Eşya Hukuku*. 12 Levha Yayıncılık, İstanbul, s.18.

¹¹⁶ Ayan, M. (2016). *Eşya Hukuku I, Zilyetlik ve Tapu Sicili*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 67; Sirmen, A.L. (2017). *Eşya Hukuku*. Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, s.39; Esener, T., Güven, K. (2017). *Eşya Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara, s.67; Ertaş, Ş. (2016). “Mülkiyet Hakkının Yeni Boyutu ve Bu Hakka Getirilen Daraltımların, Sınırlamaların Anayasa ve İnsan Haklarına Uygunluğu”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(145-146) :59-93, s.87; Akçaal, M. (2021). *Eşya Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara, s.45; Ertaş, Ş. (2016). *Eşya Hukuku*. Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, s. 28.

¹¹⁷ Oğuzman, M.K., Seliçi, Ö. ve Özdemir S. O. (2018). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul, s.48; Akçaal, 2021: 46.

arzusunun ve hakimiyetinin o kişinin zilyet olduğu kanısına varacak derecede yeterli olması kabul edilmektedir.

Zilyetlik aynı zamanda, bir şey üzerinde fiili hakimiyet kurarken iradeyi de ön planda tutmakta ve irade olmadan zilyetliğin olmayacağı kabul edilmektedir. Kişi şey üzerinde kendi iradesiyle, fiili hakimiyet kurmalıdır. Ve kendi iradesi dışında o şey üzerinde fiili hakimiyeti kaybolana kadar zilyetliği devam etmelidir¹¹⁸. Yargıtay da kararlarında zilyetliğin eşya ile kişi arasında eylemli bir bağ olduğunu kabul etmiştir¹¹⁹.

2.2. Zilyetliğin Unsurları

2.2.1. Fiili Hakimiyet Unsuru (Maddi Unsur)

Zilyet bir şeyi elinde bulunduran kişi olduğuna göre, kişinin zilyet olabilmesi için elinde bulundurduğu şey üzerinde fiili bir hakimiyetinin bulunması gerekmektedir. Ancak fiili hakimiyetin nasıl anlaşılması gerektiği hususunda kanuni düzenlemelerde bir açıklık bulunmamaktadır¹²⁰. Fiili hakimiyetin eşyayı fiilen elde bulundurmamak olmadığı, her somut olayın özelliğine göre fiili hakimiyetin varlığının değerlendirildiğini söylemek mümkündür.

Fiili hakimiyet konusunda öğretilerde iki görüş bulunmaktadır. Savigny tarafından savunulan görüşe göre, fiili hakimiyet eşya ile şahıs arasındaki maddi bir ilişkidir. Ancak modern görüşe göre ise, fiili hakimiyet genel hayat tecrübelerine bakarak anlaşılmalıdır¹²¹. Fiili hakimiyet unsuru değerlendirilirken maddi ilişki ve sürekliliği de göz önünde tutulmaktadır. Eşya ile kişi arasında bir yakınlık ilişkisinin bulunması ve bu ilişkinin az çok sürekli olması gerekli olduğu kabul edilmektedir¹²². Hâkim olan görüş ise modern görüştür. Bu görüş fiili hakimiyet için şeyin kişinin elinde fiziken bulunmasına gerek olmadığını kabul etmektedir¹²³. Genel hayat tecrübelerine göre eşyanın kişi ile az çok bir ilişkisinin bulunduğu ve etki alanı içinde olduğu anlaşılıyorsa fiili hakimiyetin olduğu kabul edilmektedir. Medeni Kanun'un 976.maddesine göre, "*Fiili hakimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması*

¹¹⁸ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 95; Nomer ve Ergüne, 2019: 22.

¹¹⁹ Yarg. 8. HD. T. 14.03.2018, E. 2015/20902, K.2018/9365: "*Çözümlemesi gereken sorun bu olunca, zilyetlik kavramı, niteliği, hukuki fonksiyonları üzerinde kısaca durulmasında yarar vardır. Zilyetlik eşya ile kişi arasında eylemli (fiili) bir bağ, yani ilişki olup ve buna bağlı olarak da fiili hakimiyet altında bulundurmaktan doğan hukuki yetki ve vecibeleri de gösteren ve düzenleyen hukuki bir müessesedir. Kanunda sözü edilen fiili hakimiyetin meydana geliş şekli önemli değildir. Bu korumanın sosyal huzur ve sükunun korunması ve sağlanması için kabul edilmiş olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Zilyetliğin hukuki fonksiyonlarından biri de fiili durumun başkaları tarafından keyfi olarak bozulmasını önlemektir*".
<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=8hd-201520902.htm&kw=zilyetlik+kavram%C4%B1+fiili+hakimiyet#fm> (erişim tarihi:07.03.2020).

¹²⁰ Akçaal, 2021: 46.

¹²¹ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 97; Akçaal, 2021: 46; Sirmen, 2017: 40; Esener ve Güven, 2017: 69.

¹²² Akçaal, 2021: 47; Esener ve Güven, 2017: 69.

¹²³ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 98; Esener ve Güven, 2017: 70; Sirmen, 2017: 41; Oğuzman vd., 2018: 48.

veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliği sona erdirmez". Zilyedin fiili hakimiyetini eşya üzerinde geçici süre kullanamaması onun zilyetliğini sona erdirmemekte olup, bu husus kazandırıcı zamanaşımında önemlidir.

Yine Medeni Kanun'un 973.maddesine göre taşınmaz üzerindeki irtifak haklarında ve taşınmaz yüklerinde hakkın fiilen kullanılması zilyetlik sayılmaktadır. Bu madde hükmüne göre kanun koyucu, eşya üzerinde fiili hakimiyet kurulmasa dahi, eşya üzerinde kişinin bir hakkı mevcutsa ve bu hakkını kullanabiliyorsa, bu durumda zilyet olduğunu kabul etmiştir. Her ne kadar zilyetlik için az veya çok bir fiili hakimiyet aransa da kanun koyucu, fiili hakimiyetin olmadığı durumlarda da zilyetlik tanıyarak, bu hususa bir istisna getirmiş görünmektedir.

2.2.2. İrade Unsuru (Manevi Unsur)

Zilyetliği meydan getiren diğer bir unsur ise irade unsurudur. Bu unsur bakımından da kanuni düzenlemelerde bir açıklık bulunmamaktadır. Zilyet, şey üzerinde fiili hakimiyeti kurmuş olmalı ve bu fiili hakimiyeti iradesiyle kurmuş olmalıdır. İradesi ile fiili hakimiyeti ele geçiren kişi, bu hakimiyeti iradesi dışı kaybedinceye ya da irade ile kaybedinceye kadar o şey üzerinde zilyet kalmaya devam edecektir.

Ancak bazı durumlarda irade unsuru da tartışma konusu yapılmaktadır. Savigny'e göre zilyetlik iradesi, malik gibi davranma iradesi şeklindedir. Ancak Jhering ise zilyetlik iradesini, yararlanma amacıyla hâkim olma iradesi olarak kabul etmektedir¹²⁴. Öğretideki bir görüş zilyetlik için iradeye ihtiyaç olmadığını kabul etmektedir. Bu görüş sahipleri zilyetlikte fiili hakimiyetin yeterli olacağını ileri sürmüşlerdir. Ancak bu görüş hayat tecrübelerine ters düştüğünden dolayı eleştirilmiştir¹²⁵.

Öğretide hâkim olan görüş ise zilyetlik için iradeyi de şart koşturur¹²⁶. Bizce de isabetli olan görüş budur. Çünkü her ne kadar Kanun'da irade için açık bir hüküm bulunmasa da zilyetlikle ilgili diğer hükümleri incelediğimizde iradenin de gerektiğini söyleyebiliriz. Aranılan irade, şeyi fiili hakimiyet altında bulundurma iradesidir. Kişi eşya üzerinde fiili hakimiyetini iradesi sonucunda kurmuşsa o şeye zilyettir, ancak kişinin iradesi olmadan fiili hakimiyet durumu söz konusuysa bu durumda kişinin zilyetliğinden bahsetmek mümkün değildir. Bu durumun tek istisnası TMK md.599'dur. Mirasın kazanılmasını düzenleyen maddeye göre, kanunda ayırık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, miras bırakanın aynı

¹²⁴ Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 30; Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 101; Esener ve Güven, 2017: 67.

¹²⁵ Akçaal, 2021: 48; Oğuzman vd., 2018: 49; Esener ve Güven, 2017: 72.

¹²⁶ Sirmen, 2017: 42; Serozan, R. (2014). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul, s.414; Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 31; Nomer ve Ergüne, 2019: 21; Esener ve Güven, 2017: 71; Oğuzman vd., 2018:48; Karahasan, M.R. ve Özmen, İ. (1983). *Zilyetlik Tescil Tapu İptali Davaları*. Sevinç Matbaası, s.43.

haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanmaktadır. Ayrıca zilyet olmanın anlam ve amacını kavrayabilecek durumda olan herkes hukuken zilyet olma isteğinde bulunabilmektedir¹²⁷.

2.3. Zilyetliğin Hukuki Niteliği ve İşlevi

Zilyetliğin hukuki niteliği konusunda öğretide henüz görüş birliğine varılamamış olduğundan yapılan tartışmalarda üç temel görüşün kabul edildiğini görmekteyiz.

İlk görüşe göre, zilyetlik bir haktır¹²⁸. Hak, hukuken korunan bir menfaat olup, şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan zilyet lehine hukukun koruduğu birtakım yetkiler olduğundan bu görüş taraftarları zilyetliğin bir hak olduğunu kabul etmişlerdir. Örnek olarak, zilyedin, şeyi üçüncü kişilere karşı koruması ve bu korumada başvuracağı yolların olması, zilyetliğin miras yoluyla geçmesi verilebilir. Zilyetliğin hak olduğu görünüşünü savunanlar da kendi arasında farklı görüşlere ayrılmışlardır. Bir görüş zilyetliğin mülkiyet ve sınırlı ayni haklardan mahiyetinin farklı olduğunu ama yine bir ayni hak olduğunu sadece fiili bir durum olmadığını¹²⁹, zilyetliğin eşya üzerinde hukuken himaye edilen bir hakimiyet meydana getirdiğini ve zilyetliğin hukuki bir ilişkiye döndüğünü kabul etmektedir. Diğer bir görüş ise, zilyetliği şahsi bir hak olarak ve zilyetliğin sahibine eşya üzerinde sadece onu ihlal edenlere ya da tecavüzde bulunanlara karşı ileri sürülebilen nispi yetkiler verdiğini kabul etmektedir. Farklı bir görüş ise, zilyetliğin şahsiyet hakkı olduğunu ve şahsiyetten ileri geldiğini kabul etmektedir¹³⁰.

İkinci görüşe göre, zilyetlik haktan ziyade hakka benzeyen bir görünüşdür¹³¹. Zilyetliğin hukuken korunduğu ancak hukuken korunmuş menfaat unsuru olmadığı için ayni haklarla şahsi haklar arasında yer alan bir görünüş olduğu kabul edilmektedir.

Üçüncü görüşe göre de zilyetlik bir hakimiyet veya durumdur¹³². Görüşü savunanlar da zilyetliğin bir fiili hakimiyet olduğunu savunanlar ile zilyetliğin fiili bir durum olduğunu savunanlar şeklinde ikiye ayrılmıştır. Zilyetliğe hukuki sonuçlar bağlanması fiili bir durum olup, onu hak haline getirmemektedir¹³³.

¹²⁷ Sirmen, 2017: 43; Nomer ve Ergüne, 2019: 20; Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 31.

¹²⁸ Tekinay, S.S., Akman, S., Burcuoğlu, H. Ve Altop, A. (1989). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul, s.36; Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 105; Hak olduğuna ilişkin Yarg. HGK, T.28.09.2005, E. 2005/8-512, K.2005/535, <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2005-8-512-k-2005-535-t-28-09-2005-yargitay-hukuk-genel-kurulu-karari/427555/> (erişim tarihi: 20.08.2021).

¹²⁹ YİBK. T.09.10.1946, E.1946/6, K.1946/12 sayılı kararıyla zilyetliğin ayni hak olduğunu kabul etmiştir.

¹³⁰ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku):106; Akçaal, 2021: 50; Tekinay, vd., 1989: 37.

¹³¹ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 106; Tekinay vd., 1989: 37.

¹³² Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 107; Tekinay, vd., 1989: 39.

¹³³ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku):107; Tekinay vd., 1989: 38; Sirmen, 2017: 45; Oğuzman vd., 53; Karahasan ve Özmen, 1983: 40.

Son bir görüşte ise, zilyetlik yukarıda belirtilenlerden hiçbiri olmayıp, hukuki bir durum olarak kabul edilmiştir. Zilyetlik hukuken korunmuş menfaat olduğu için değil, toplumun huzuru ve güvenliğini, korunmasını sağladığı için bir hak olmayıp; hukuki bir durumdur. Aynı zamanda fiili hakimiyet zilyetliğin bir unsuru olduğundan tek başına yeterli değildir. Zilyetlikte hakkı oluşturan hukuken korunmuş menfaat unsuru bulunmadığından hak olmadığını ve hak olmadığı için de aynı hak olamayacağını; MK 974 gereği zilyetliğin sadece fiili bir durum olamayacağını; zilyetliğin fiili ve hukuki bir durumdan ibaret olduğunu söyleyebiliriz¹³⁴.

Medeni Kanun'un 985.maddesinde de belirtildiği üzere, taşınırın maliki onun zilyedi kabul edilmektedir. Kamuya açıklık sağlayan zilyetlik kurumu, kural olarak taşınmazlardaki tapu sicilindeki tescil görevini, taşınırlarda yerine getirmektedir. Zilyetlik aynı zamanda taşınırlar üzerinde aynı hakkın kazanılmasını da sağlamaktadır. Zilyetliğin temelinde bir hakka dayanıp dayanmamasına bakılmaksızın koruma altına alınması ile zilyetliğin toplum düzenini, toplumdaki huzur ve sükunu sağlama işlevi de bulunmaktadır. Koruma hükümlerinin uygulanması ile bir şeye zilyet olan kişinin de zilyetliği korunmaktadır.

2.4. Zilyetliğin Konusu

Bir şey üzerindeki fiili hakimiyet olarak tanımlanan zilyetlik, eşyalar üzerinde yani cismani bir varlığı olan şeyler üzerinde söz konusu olmaktadır. Hukuki anlamda eşya niteliği taşımayan varlıklar üzerinde zilyetlik kabul edilmemektedir¹³⁵. Yani aynı hakların konusunu oluşturan taşınır ve taşınmaz eşyalar da zilyetliğin konusunu oluşturmaktadır¹³⁶. Eşya üzerinde kurulan zilyetlik de ancak özel hukuk hükümlerine tabi olan taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde söz konusudur.

Zilyetlik ancak cismani varlığı olan ve üzerinde fiili hakimiyet kurulabilen eşyalar üzerinde söz konusu olduğundan devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kamu malları¹³⁷

¹³⁴ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 108; Nomer ve Ergüne, 2019: 24; Oğuzman vd., 2018: 54; Akçaal, 2021: 52; Sirmen, 45.

¹³⁵ Sirmen, 2017: 45; Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 112; Oğuzman vd., 2018: 54.

¹³⁶ Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 33; Nomer ve Ergüne, 2019: 15; Ünal ve Başpınar, 2017 (Eşya Hukuku): 112; Oğuzman vd., 2018:45; Sirmen, 2017: 45.

¹³⁷ Yarg. 8. HD. T.14.10.2002, E. 2002/5905, K.2002/7307: “*Toplanan deliller ve dosya kapsamına göre, dava konusu taşınmaz, ırmak kenarında yer alan Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kayalık bir yerdir. Davalı Mustafa, tapu kaydına dayanmış ise de dava konusu yerin kesinleşen Serik Asliye Hukuk Mahkemesinin 1974/471 Esas- 1981/683 Karar sayılı hükmüne göre, tapu kaydının kapsamı dışında kaldığı belirlenmiştir. Davacı, ırmak kenarında bulunan kayalık alandan yararlandığını ileri sürerek istekte bulunmuştur. Bu durumda, uyumsuzluğun MK’ nın 982 ve devamı maddelerinde düzenlenen zilyetliğin korunması hükümleri çerçevesinde çözüme kavuşturulması gerekir. Davacının, bu maddede belirtilen korunmadan yararlanması için, dava konusu taşınmazın, özel mülkiyete konu ve üzerinde zilyetlik kurulmasına elverişli yerlerden olması gerekir. Ancak, böyle bir taşınmaz üzerindeki korumaya değer ve üstün zilyetliğin dava yolu ile korunması istenebilir. Kayalık bir yer kural olarak Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerden sayılır. Bu nitelikteki yerler, özel mülkiyete konu olamazlar. Bu tür yerlerin işletilmesi, kullanılması, devri ve denetlenmesi Kamu Hukuku*

üzerinde de zilyetlik kurulamaz¹³⁸. Kamu malları üzerinde kişilerin kudretinin ve kişilerin kamu mallarından yararlanmasının özel hukuktaki zilyetlik ile bir ilgisi bulunmamaktadır¹³⁹. Ancak devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan dağlık, taşlık arazilerin Kadastro Kanunu md.17 uyarınca ihya ve zilyetlikle kazanılması mümkün olduğundan, bu araziler üzerinde zilyetlik kurulabilir¹⁴⁰. Yine, Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'un¹⁴¹ 1.maddesine, *“Bu Kanun; gerçek veya tüzelkişilerin zilyet bulunduğu taşınmaz mallarla kamu idareleri, kamu kurumları ve kuruluşları veya bunlar tarafından idare olunan veya Devlete ait veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan sahipsiz yerlere veya menfaati umuma ait olan taşınmaz mallara yapılan tecavüz veya müdahalelerin, idari makamlar tarafından önlenmesi suretiyle tasarrufa ilişkin güvenliği ve kamu düzenini sağlar”*, hükmü getirilerek tüzel kişilerin taşınmazlar üzerindeki hakimiyet ilişkisi zilyetlik olarak kabul edilmiştir.

Kanun koyucu, bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimsenin onun zilyedi olacağını kabul ederken, taşınmaz üzerindeki irtifak haklarında ve taşınmaz yüklerinde hakkın fiilen kullanılmasını zilyetlik olarak hüküm altına almıştır. Her ne kadar Medeni Kanun'un 973/2.maddesinde “zilyetlik sayılır” ifadesi yer alsa da gerçek anlamda bir zilyetliğin olmayacağı sadece zilyetliğe eşit kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum da hak zilyetliği olarak ifade edilebilir. Hakkını dış dünyaya gösterme davranışında bulunan kimsenin zilyetliği “hak zilyetliği” olarak kabul edilmektedir. Bu haklar tapu siciline tescil edilmekle, fiilen kullanılabilir. Hak zilyetliği tapu sicilinde hak sahibi görünen kimseye, eşya üzerinde fiili hakimiyeti olmasa da zilyetliğin korunması hükümlerinden yararlanmasına olanak vermektedir¹⁴².

Zilyetlik taşınır ve taşınmazlarda söz konusu olurken, TMK'nın 992.maddesi gereğince tapuya kayıtlı taşınmazlarda hak karinesinden ve zilyetlikten doğan dava açma hakkından yalnızca sicil zilyetleri faydalanır. Sicil zilyedi, tapu sicilinde kayıtlı olarak görünen kimse olup, tapu siciline dayanan bu zilyetliğe “sicil zilyetliği” denilmektedir. Her ne

kurallarına tabi olup, Özel Hukuk kuralları bu tür yerler hakkında uygulanmaz. Daha açık bir anlatımla, böyle bir taşınmaz üzerinde TMK'nın 973. maddesi uyarınca zilyetlik kurulamaz. Kazanılması mümkün olmayan böyle bir yer üzerinde sürdürülen zilyetlik herhangi bir koruma bahşetmez. Bu kabulün doğal sonucu da zilyedin, TMK'nın 983 ve devamı maddelerinde belirtilen zilyetlik davalarını açma hakkı olamaz. Taşınmaz, Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan bir yer olup, Hazinesin davada taraf durumunu almamış olması bir değişiklik yaratmaz. Bu nedenlerle gerek davacının gerekse davalıların bu yer üzerinde TMK'nın 973. maddesi uyarınca korunmaya değer zilyetlikleri kabul edilemez. Mahkemece davanın reddine karar verilmiş olmasında Kanuna aykırı bir yön bulunmamaktadır” <https://www.kararara.com/yargitay/8hd/yrgtyk9076.htm> (erişim tarihi:15.06.2020).

¹³⁸ Sirmen, 2017: 46; Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku):113.

¹³⁹ Oğuzman vd., 2018: 55.

¹⁴⁰ Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 33; Sirmen, 2017: 46; Oğuzman vd., 2018: 55.

¹⁴¹ RG: 15.12.1984/ 18606

¹⁴² Sirmen, 2017: 47.

kadar, sicil zilyetleri tapuya kayıtlı taşınmazlarda hak karinesinden ve zilyetlikten doğan dava açma hakkından yararlınsalar da TMK'nın 992.maddesinin 2.fıkrasına göre taşınmaz üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimseler de gasp veya saldırı nedeniyle dava açabilir; yani taşınmaz üzerinde somut olarak zilyetliği bulunan kişiler de zilyetliğin korunması hükümlerinden faydalanarak dava açabilir, ancak kuvvet kullanamaz.

2.5. Zilyetliğin Kazanılması

2.5.1. Aslen İktisap

Zilyetliğin aslen kazanılması yani iktisabı hususunda Medeni Kanun'da hüküm bulunmamaktadır. Zilyetliğin aslen iktisabında, bir şey üzerinde zilyet olan kişinin o şey üzerindeki önceki zilyedine bakılmaksızın, şey üzerinde tek taraflı zilyetlik kurması söz konusudur. Bu tür zilyetliğe, denizden tutulan balık, sokaktan sahiplenilen köpek/kedi örnek verilebilir. Bu tür edinmede, edinilen şey üzerinde daha önceden tesis edilmiş herhangi bir zilyetlik bulunmamaktadır. Zilyetliğin bu yolla iktisap edilebilmesi için fiili hakimiyet ve tek taraflı zilyetlik iradesi aranmaktadır¹⁴³.

Zilyetlik yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi, fiili hakimiyet ve tek taraflı irade ile iktisap edilebilirken, bulunmuş eşya ve define üzerinde de zilyetlik aslen iktisap edilmektedir. Her ne kadar Medeni Kanunu'muzda zilyetliğin aslen iktisabı ile ilgili açık hüküm bulunmasa da aslen iktisap şekilleri ayrı ayrı açıklanmıştır. TMK'nın 707.maddesi "işgali", 767.maddesi "sahiplenmeyi", 769.maddesi "bulunmuş eşyayı", 772.maddesi "defineyi", 773.maddesi "bilimsel değeri olan eşyayı", 774.maddesi "düşen ve sürüklenen şeyleri" düzenleyerek aslen iktisap şekillerini ayrı ayrı hüküm altına almıştır.

Zilyetliğin aslen iktisabında kural olarak, şey üzerinde önceden herhangi bir zilyetlik bulunmamaktadır. Ancak zilyetliğe konu şey üzerinde önceden bir zilyetlik mevcut olsa dahi, yeni zilyedin eski zilyedin zilyetliğini tanımaması durumunda yeni zilyet olan kimse zilyetliği aslen iktisap etmiş olmaktadır.

2.5.2. Devren İktisap

Şey üzerinde zilyet olan kişinin, zilyetliğini halihazırda zilyet olacak kişiye karşılıklı rıza ile devretmesiyle, devren iktisap meydana gelmektedir. Burada devredilen zilyetlik ve devralınan zilyetlik derece ve tür itibarıyla aynıdır. Zilyetliğin devren iktisap edilebilmesi için zilyetliği devralacak kimse ile zilyetliği devredecek kimse arasında bir anlaşma bulunmalıdır. Zilyetliği devredecek kimsenin de zilyetliğe sahip olması gerekmektedir. Zilyetliğin devren

¹⁴³ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 141; Akçaal, 2021: 73.

iktisabı, kendisini mülkiyetin zamanaşımıyla kazanılmasında göstermektedir. TMK'nın 996. maddesine göre, zamanaşımı süresi hesaplanırken devralan zilyede, devreden zilyedin zilyetlik süresini kendi süresine ekleyebilme imkânı verilmektedir.

Zilyetliğin devri Medeni Kanun'da hazır ve hazır olmayanlar arasında, teslimsiz devir şeklinde düzenlenmiştir. Esasında zilyetliğin devri teslimli ve teslimsiz olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. TMK'nın 977.maddesine göre, zilyetlik, şeyin veya şey üzerinde hakimiyeti sağlayacak araçların, edinene teslimi veya edinenin önceki zilyedin rızasıyla şey üzerinde hakimiyeti kullanacak duruma gelmesi halinde devredilmiş olur. Teslimli devirde, yeni zilyet dolaysız zilyetlik kazanır. TMK'ya göre teslimli devir; eşyanın ve araçların teslimi, teslim yerine geçen sözleşme, hazır olmayan kişiler arasında teslimle devir şeklinde düzenlenmiştir. Teslimsiz devir şekilleri ise, özel hukuki nedenle zilyetlik sıfatının değiştirilmesi anlamına gelen kısa elden teslim, özel hukuki ilişkiye dayanarak malı elinde bulunduran zilyedin bir başka kimseye dolaylı zilyetlik tanınması durumu olan hükmen teslim, dolaylı zilyedin bu zilyetliğini başkasına devretmesi olan zilyetliğin havalesi ve son olarak da emtia senetlerinin teslimi yoluyla zilyetliğin devridir.

2.5.3. Tesisen İktisap

Şey üzerinde fiili hakimiyeti olan zilyet, o şey üzerinde kendi zilyetliğini koruyarak bir başka kişi zilyet kılınmaktadır.

Öğretide zilyetliğin tesisen kazanılması ile devren kazanılması arasında fark görülmemiştir. TMK'da da ayırım yapılmamış olup zilyetliğin devri başlığı altında tesisen kazanma da düzenlenmiştir.

2.5.4. Miras Yoluyla İktisap

Bu iktisap şekli, istisnai bir iktisap şekli olup TMK'nın Eşya Hukuku kitabında değil, Miras Hukuku kitabında düzenlenmiştir. TMK'nın 599.maddesinin 2.fıkrasına göre, *“kanunda öngörülen ayırık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar miras bırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer mal varlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar”*. Bu tür kazanmada, mirasçıların zilyetliğin unsurları olan fiili hakimiyeti ve zilyetlik iradesi kanun gereği aranmamaktadır¹⁴⁴. Mirasçılar, miras bırakanın taşınır ve taşınmaz üzerindeki zilyetliklerini doğrudan kazanmaktadır.

¹⁴⁴ Oğuzman vd., 2018: 65; Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 145.

2.6. Zilyetliğin Korunması

Zilyetliğin korunması, herhangi bir hakka dayanıp dayanmadığına bakılmadan eşya üzerindeki zilyetlik müessesesinin korunmasıdır¹⁴⁵. Koruma düşüncesinin temeli, toplumdaki huzur ve sükunu ve barış düzenini¹⁴⁶ sağlama amacından kaynaklanmaktadır. Zilyetliğin korunmasının üç temel şekli bulunmaktadır. Bunlar zilyetliğin kuvvet kullanılarak korunması, zilyetliğin dava yoluyla korunması ve zilyetliğin idari yoldan korunmasıdır. İdari yoldan korunma, 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'da¹⁴⁷ düzenlenirken, diğerleri TMK'da düzenlenmiştir.

2.6.1. Zilyetliğin Kuvvet Kullanılarak Korunması

Bu koruma şekli TMK'da düzenlenmiştir. Kanun'un "savunma hakkı" başlıklı 981.maddesine göre, *"Zilyet, her türlü gasp ve saldırıyı kuvvet kullanarak defedebilir. Zilyet rızası dışında alınan taşınmazlarda, el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir. Ancak, zilyet durumun haklı göstermediği derecede kuvvet kullanmaktan kaçınmak zorundadır"*. Zilyede tanınan savunma hakkı, esasında bir meşru müdafaa hakkıdır¹⁴⁸. Zilyedin bu hakkını kullanabilmesi için, zilyetliğin ihlal edildiği şey üzerinde kişinin zilyet olması gerekmektedir. Kişi, taşınır şey üzerinde zilyet olabileceği gibi taşınmaz üzerinde de zilyet olabilir. Ayrıca zilyedin şey veya hak üzerindeki zilyetliği gasp veya saldırı fiilleri ile ihlal edilmelidir. Maddede geçen gasp fiilinden kasıt, zilyedin zilyetliğinin zorla, rızası olmadan ihlal edilerek elinden alınmasını; saldırı fiili ise zilyedin zilyetliğini şey veya hak üzerinde bir başkası tarafından haklı bir sebep olmadan gerçekleştirilen eylem neticesinde kullanılmamasını ifade etmektedir. Gasp fiilinde zilyet, zilyetliğini yitirirken; saldırı fiilinde zilyet olduğu şey üzerindeki hakimiyetini kullanamamaktadır. Zilyedin bu koruma yoluna başvurabilmesi için, gasp veya saldırıda bulunanın kusuru gerekmemektedir.

2.6.2. Zilyetliğin Dava Yoluyla Korunması

Zilyetliğin dava yoluyla korunması, TMK 982 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu yolla korunma şeklinde ise yine zilyetliğin korunması düşüncesi esas alınmıştır. TMK'nın 982.maddesi zilyetliğin gaspından dolayı dava hakkını düzenlemiştir. Bu davaya "yedin

¹⁴⁵ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 171; Oğuzman vd., 2018: 80; Akçaal, 2021: 94; Nomer ve Ergüne, 2019: 52; Esener ve Güven, 2017: 91.

¹⁴⁶ Esener ve Güven, 2017: 91; Akçaal, 2021:95.

¹⁴⁷ Aynı zamanda Kanunun uygulama şekli için Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanma Şekli ve Esaslarına Dair Yönetmelik de çıkarılmıştır, (RG: 02.07.1985/ 18828).

¹⁴⁸ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 173; Akçaal, 2021: 98.

iadesi” veya “geri verme”¹⁴⁹ davası da denilmektedir. Zilyet olduğu eşyayı gasp eden kimse, o şey üzerinde üstün bir hakkı olduğunu ileri sürse dahi gasp ettiği eşyayı iade ile yükümlüdür. Zilyetliği ihlal edilen kimse geri verme davasını açarak, gasp edilen eşyayı istemektedir. Gasp eden kişi bu eşya üzerinde zilyetten daha üstün bir hakkı olduğunu ileri sürebilir. Ancak bu durumda dahi eşyayı iade etmekle yükümlüdür. Bu durumun istisnası Kanun maddesinin devamında düzenlenmiştir. Gasp eden kimse, üstün olduğu hakkını derhal ispat ettiği takdirde iade yükümlülüğünden kurtulabilmektedir. İspatın derhal yapılması gereklidir. Aksi takdirde bu yükümlülüğünden kurtulamaz.

TMK’nın 983.maddesi zilyetliğe saldırı halinde dava hakkını düzenlemiştir. Bu dava “saldırının önlenmesi”¹⁵⁰ veya “elatmanın önlenmesi” olarak da adlandırılmaktadır¹⁵⁰. Yapılan düzenlemeye göre, zilyetliği saldırıya uğrayan kişi, saldırana karşı dava açma hakkına sahiptir. Saldıran, şey üzerinde bir hak iddia etse dahi, saldırıya uğrayan kişi dava açabilmektedir. Zilyetliği saldırıya uğrayan kişi, zilyetliğini henüz kaybetmemiştir. Ancak zilyet, eşyanın kullanılmasına engel durumlar ile karşı karşıya kalmıştır. Zilyet, saldırının sona erdirilmesi için, saldırı sebebinin önlenmesi için ya da saldırıdan kaynaklanan zararının karşılanması için dava açabilmektedir. Bu davalar, tapuda kayıtlı olmayan taşınmazların zilyetlerine yapılan saldırıları önlemek ve zilyetliğin iadesini sağlaması açısından önemlidir¹⁵¹. Gasp veya saldırıdan doğan dava hakları, zilyedin fiili veya faili öğrenmesinden başlayarak 2 ay ve her halükârda fiilin üzerinden 1 yıl geçmekle düşmektedir.

TMK’nın 985 vd. maddeleri taşınır davasını düzenlemiştir. Gasp ve saldırıdan doğan davalarda, zilyetlik doğrudan doğruya korunurken, karine teşkil ettiği hak sebebiyle de korunmaktadır¹⁵². Bu koruma şekli, taşınırlar için geçerlidir. Çünkü Kanun’da taşınırın zilyedi, onun maliki kabul edilmektedir. Kanun koyucu taşınırlar için zilyetliği, mülkiyet hakkına karine olarak kabul etmiştir. Mülkiyet karinesi de halihazır zilyet lehine, evvelki zilyet lehine ve asli zilyet lehine mülkiyet karinesi olarak üçe ayrılmaktadır. TMK’nın 985.maddesine göre, taşınırın zilyedi, onun maliki sayılmakta olup, halihazırda bir şey üzerinde zilyet olan kişi, malik olduğunu ispatlamak zorunda değildir. Aksini ispat, halihazır zilyedin şey üzerinde malik olmadığını iddia edene düşmektedir. TMK’nın 985/2.maddesi de evvelki zilyet lehine bir karine getirmektedir. Düzenlemeye göre, önceki zilyetler de zilyetlikleri süresinde taşınırın maliki olarak kabul edilmektedir. Madde 986 ise asli zilyet lehine karineyi düzenlemiştir. Bir taşınıra malik olma iradesi olmadan zilyet olan kimse,

¹⁴⁹ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 199; Tekinay vd., 1989: 113; Akçaal, 2021: 100; Antalya, O.G. ve Topuz, M. (2019). *Eşya Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.1305.

¹⁵⁰ Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 208, Akçaal, 2021: 102.

¹⁵¹ Esener ve Güven, 2017: 94.

¹⁵² Ünal ve Başpınar, 2017(Eşya Hukuku): 212; Tekinay vd., 161.

taşınırı iyiniyetli olarak kimden aldıysa o kişinin mülkiyet karinesine dayanabilmektedir. Bu karineden esasında ferî zilyetler faydalanmaktadır.

TMK'nın 989.maddesi taşınır davasını düzenlemektedir. Maddede taşınırı çalınan, kaybolan veya iradesi dışında çıkan zilyedin, o şeyi elinde bulunduran kimseye 5 yıl içinde taşınır davası açabileceği düzenlenmiştir. Kültür varlıkları hususunda ise beş yıllık sürenin başladığı tarih, eserin yeri ve zilyedin kim olduğunun bilindiği tarih olarak kabul edilmektedir¹⁵³. Bu davanın açılabilmesi için zilyet, şey üzerindeki zilyetliği iradesi dışında kaybetmiş olmalıdır. Ayrıca taşınırı iradesi dışında kaybeden zilyet kötü niyetli olmamalı ve taşınırı elinde bulunduran kimsenin sahip olduğu üstün hak karinesini çürütmelidir. Çünkü halihazırda zilyet olan kimselere Kanun koruma getirmiştir. Taşınır davası sonucunda, taşınırı iradesi dışında elinden çıkan zilyede, taşınırı iade edilmektedir. Kanun'da irade dışı kaybedilen taşınırlar bakımından bazı sınırlamalar getirilmiştir. Maddeye göre, irade dışı kaybedilen taşınır, açık artırmadan, pazardan veya benzeri eşya satan yerlerden iyi niyetle edinilmiş ise, bu durumda taşınır davası ancak ödenen bedelin verilmesi sonucunda açılabilir. Ve para ve hamiline yazılı senetleri iyiniyetli edinenlere taşınır davası açılmamaktadır. Bu davanın sadece taşınırlar için açılmasının sebebi, zilyetliğin taşınırlarda hakka ilişkin karine teşkil etmesinden kaynaklanmaktadır¹⁵⁴.

2.6.3. Zilyetliğin İdari Yoldan Korunması

Bu koruma şekli, sadece taşınmazlar¹⁵⁵ için kabul edilmiş olup, TMK'da düzenlenmemiştir. Zilyedin bu koruma şeklinden yararlanabilmesi için, taşınmaz bir mala zilyet olması gerekliken aynı zamanda bu taşınmaza yönelik bir tecavüz ya da müdahale mevcut olmalıdır¹⁵⁶. Tecavüz ve müdahale sayılacak fiiller de Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanma Şekli ve Esaslarına Dair Yönetmelik'in 12.maddesinde sayılmıştır. Zilyet, Yönetmelik'te yer alan hallerden biriyle karşı karşıya geldiğinde, bu yoldan ihlalin giderilmesini isteyebilmektedir. Bu korumadan yararlanma imkânı, tapusuz taşınmazlar ve tapuya kayıtlı taşınmazlar bakımından

¹⁵³ Özel, 1998: 325.

¹⁵⁴ Mekengeç, M.A. (2015). *Ayni Haklardan Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Koceli, s.140; Akipek, G.J. (1959). *Menkul Davası*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 19.

¹⁵⁵ Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanma Şekli ve Esaslarına Dair Yönetmelik madde 7'de "*Taşınmaz mal; arz üzerinde sabit olan tarla, bağ, bahçe, arsa, orman, ağıl, apartman, dükkân, fabrika, otel gibi bütün arazi, bina ve madenlerdir*", şeklinde yer almıştır.

¹⁵⁶ Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanma Şekli ve Esaslarına Dair Yönetmelik madde 11'de tecavüz ve müdahalenin tanımı verilmiştir. Maddeye göre, "*Tecavüz; taşınmaz malı zorla veya zilyedinden habersiz olarak işgal etmek veya ele geçirmek veya taşınmazın aynında değişiklikler meydana getirmek, Müdahale; zilyedin taşınmaz mal üzerindeki mutlak hakimiyetini kısmen veya tamamen ihlal etmektir*".

uygulanmaktadır; ayrıca gerçek veya tüzel kişilerin maliki olduğu taşınmazlar bakımından da bu koruma yolu bulunmaktadır¹⁵⁷. Zilyet taşınmaz üzerindeki ihlalin giderilmesini isteyebilmek için tecavüz veya müdahaleyi öğrendiği günden itibaren 60 gün, her halükârda tecavüz veya müdahalenin gerçekleştiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde öncelikle yazılı veya elektronik imzalı dilekçe ile taşınmaz merkez ilçede ise valiliğe, ilçede ise kaymakamlığa bir başvuru yapmalıdır. Başvuru neticesinde soruşturma, 15 gün içinde sonuçlandırılmalıdır. Süresinde sonuçlandırılmadığında durum, idarece bir üst makama bildirilmelidir. Soruşturma neticesinde, anlaşmazlığın 3091 sayılı Kanun kapsamında olmadığı anlaşılırsa başvuru reddedilmektedir. Aksi takdirde, zilyedin zilyetliğine yapılan tecavüz veya müdahalenin olduğuna karar verilmektedir. İdarenin verdiği karar kesin olup, idari yargı yolu açıktır. İdarece zilyetliğe yapılan tecavüz veya müdahalenin olduğuna ilişkin bir karar verildiğinde, görevlendirilecek infaz memurunca karar yerine getirilmekte ve taşınmaz mal zilyedine teslim edilmektedir.

2.7. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik

2.7.1. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik

Taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde şahısların zilyetliği mevcut olabilmektedir. Kişi zilyetliğini durum ve şartlara göre aslen ya da devren kazanmış da olabilmektedir. Zilyetlikten doğan hak karinelerinden biri olan mülkiyet karinesi sonucunda taşınır mallardaki zilyetlik mülkiyete karine teşkil etmektedir. TMK'nın 985.maddesi gereği taşınırın zilyedi, malik olarak kabul edilmektedir. Kişi taşınır kültür ve tabiat varlığı üzerinde iradesiyle fiili hakimiyet kurabilmektedir. Bu taşınır kültür varlığı üzerindeki hakimiyetini yitirene kadar da zilyet kalmaya devam edebilmektedir. Özellikle devlete verilmesi zorunlu olmayan taşınır kültür ve tabiat varlıkları kişilerin ellerinde bulunabilmekte, malik olabilmekte ve bu varlıklar üzerinde Kültür ve Turizm Bakanlığının denetimi altında tasarruflarda bulunulabilmektedir¹⁵⁸. Kanun'un 25.maddesine göre, 4.maddeye göre bildirilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları ve 23.maddedeki korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından devlet müzelerinde bulunması gerekli görülenler müzelere alınmaktadır. Tasnif ve tescil dışı bırakılan taşınır kültür ve tabiat varlıkları ve müzelere alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür ve tabiat varlıkları, sahiplerine bir belge ile iade edilmektedir. Maddede yer alan sahiplerine ibaresinden sadece malik değil zilyet de anlaşılmalıdır. Hatta bu ibarenin “zilyetlerine”

¹⁵⁷ Nomer ve Ergüne, 2019: 62; Akçaal, 2021: 109.

¹⁵⁸ Sancakdar, 2012:68.

şeklinde değiştirilmesi gerektiği¹⁵⁹ savunulmaktadır. İade edilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde önceden malik ve zilyet olan kişiler iadedden sonra da bu sıfatlarını sürdürebilmektedir. Dolayısıyla bu varlıklar üzerinde zilyetlik durumu söz konusu olmaktadır. KTVKK'nın 33.maddesine göre de yurt dışından kültür varlığı getirmek serbest olup, getirilen bu varlıkların devlete satılma sürecine kadar kişilerin zilyet olabildiğini söylemek mümkündür.

Müzelere alınmasına gerek görülmemesi nedeniyle iadeye tâbi olan kültür varlıkları, getirenlerin zilyetliğine geçinceye kadar devlet malı niteliğindedir. Bu durumun doğal sonucu olarak, bu varlıkları bulundurma suçu işleyenlere ceza uygulanabilmesi için, müze yetkililerinin yapacağı değerlendirmeyi beklemeye gerek yoktur.

2863 sayılı Kanun'un 26.maddesi özel müze ve koleksiyonculuğu düzenlemiştir. Madde Bakanlıkların, kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerle vakıfların, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebildiğini ve müzeler kurabildiğini düzenlemiştir. Koleksiyonlar meydana getirilmesi ve müzeler kurulması da Kültür ve Turizm Bakanlığının vereceği izne tabidir. Gerçek veya tüzel kişilerce kurulacak müzelerde taşınır kültür varlığı bulundurulabilmekte ve bu varlıklar teşhir edilebilmektedir. Bu müzeler de Kanun'a göre devlet müzesi statüsünü taşımaktadır. Belirtmek gerekir ki, müzelerin ve özel koleksiyoncuların ellerinde bulunan arkeolojik eserler olan taşınır kültür varlıkları da devlet malı olarak kabul edilmektedir. Müzeler ve özel koleksiyoncular da zilyet sıfatına sahip olmaktadır. Kanun'un 4.maddesine göre, yeni bulunan varlıklardan müzelere alınması gerekli görülmeyenler, talepte bulunulması halinde özel müze veya koleksiyoncuların zilyetliklerine verilebilmektedir.

Yine gerçek ve tüzel kişilerce korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından koleksiyon oluşturulabilmektedir. Bu husus da Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabi kılınmıştır. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik¹⁶⁰, koleksiyonu tanımlamıştır. Maddeye göre “koleksiyon”, ilgili yönetmelikle sınıflandırılmış, saklanan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları grubunu oluşturmaktadır. Koleksiyoncu ise, “*Kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının mevzuat çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayınlanması ve sergilemesini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişileri*” ifade etmektedir. Koleksiyoncu, koleksiyonunda

¹⁵⁹ Aydos, 2008:69; Kanadoğlu, 2007: 198. “Eski eser olmadıkları için tasnif ve tescil dışı kalanlar sahiplerine veya zilyetlerine iade olunurlar” (1710 sayılı EEK m. 20).

¹⁶⁰ RG: 23.03.2010/ 27530.

bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde zilyet sıfatında olup, koleksiyoncunun mülkiyet hakkı bulunmamaktadır. Bu zilyetliğin başkası için zilyetlik olduğunu söyleyebiliriz. Koleksiyoncu, devlet malı niteliğindeki taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde herhangi bir ayni veya şahsi hak iddia etmeden, iradesi ile fiili hakimiyeti altında bulundurmaktadır. Koleksiyoncunun zilyetliği, KTVKK'ya dayanmakta olup, zilyet olarak bulunduğu kültür ve tabiat varlıklarına meydana gelen zarardan dolayı da sorumluluğu doğabilecektir. Koleksiyondaki varlıkların çalınması, tahrip edilmesi, kaçırılması gibi durumlarda zararı gidermesi de gerekecektir.

2.7.2. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Zilyetlik

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde de şahısların zilyetliği mevcut olabilmektedir. 2863 sayılı Kanun'un 10.maddesinde yer alan *“Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının”* şeklindeki düzenleme ile Kanun koyucu taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının özel hukuk kişilerinin ellerinde bulunabileceğini ve kişilerin bu varlıklara malik olabileceğini hüküm altına almıştır. Kişi, taşınmaz kültür ve tabiat varlığını zilyet sıfatıyla fiili hakimiyeti altında bulundurabilmektedir. Bunun sonucunda taşınmaz mülkiyetinin kazanılabilmesi için de kişinin taşınmaz üzerinde zilyet olarak bulunması şarttır. Dolayısıyla taşınmaz kültür varlıkları üzerinde de zilyetlik ve mülkiyet söz konusu olabilmektedir. Üzerinde zilyetlik bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarındaki zilyetliğin taşınmazın özüne zarar vermeyecek şekilde kullanılan sınırlı bir zilyetlik olabileceğini de söylemek gerekmektedir. Bu varlıklar üzerindeki zilyetliğe ilişkin sonuçlar çalışmanın ilerleyen bölümünde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 5.maddesine göre, *“Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğindedir”*. Hüküm altına alınan bu madde ile kabul edilen devlet mülkiyeti idare hukuku anlamında gerçek bir mülkiyet hakkıdır. Ancak md.5 ile hüküm altına alınan devlet mülkiyetinin bütün kültür ve tabiat varlıkları için değil, yeni bulunan arkeolojik objeler için geçerli olduğunu söyleyebilme imkânımız vardır. Arkeolojik buluntular, md. 5 gereği devlete aittir. Arkeolojik obje dışındaki kültür varlıkları üzerinde özel mülkiyet kurulabilmesi mümkündür. Kanun koyucu özel mülkiyetteki kültür varlıklarını devlet malı haline getirmemektedir. Kültür varlığı ile kültür varlığı üzerindeki mülkiyet hakkı farklı kavramlar olup, birbirine karıştırılmamalıdır. Tescile tabi olarak korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak kabul edilen taşınmazlar üzerinde

özel mülkiyet kurulmuş ise bu mülkiyet tescil ile değişikliğe uğramamaktadır. Ancak korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olan taşınmazın maliklerinin bu noktada sorumlulukları ortaya çıkmaktadır. Taşınmaz kültür varlığı üzerinde zilyet olan maliklerin bu sorumluluğunun sebebi taşınmazın, korunması gerekli kültür varlığı olmasıdır¹⁶¹. Bu durumda korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı üzerindeki mülkiyet, devlete geçmemekte; maliklerin kültür varlığını koruması yükümlülüğü altına girmesi gerekmektedir. Bu nedenle Kanun'un 11.maddesine göre, bakım onarım sorumluluklarını yerine getirmekte aczi olanların mülkleri, usulüne göre kamulaştırılmaktadır.

Konumuz kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetliğin sonuçları olsa da bu varlıklar üzerindeki zilyetliğin sonuçlarını görebilmek ve inceleyebilmek için mülkiyet kavramına da değinmemiz gerekecektir. Ancak mülkiyet kavramı incelenirken esas olarak zamanaşımı yoluyla iktisap konusu üzerinde durulacak olup, kavramların tarihi geçmişi vb. konular üzerinde durulmayacaktır.

2.7.2.1. Mülkiyet Kavramı ve Kapsamı

Arapça “mulkiyyet” kelimesinden gelen mülkiyet sözcüğü, sözlükte kısa bir tanım ile “sahiplik” olarak tanımlanmıştır¹⁶². Mülkiyet hakkı hem uluslararası korumadan yararlanmakta hem de ulusal düzeyde özel hukuk ve kamu hukuku kurallarıyla korunmaktadır¹⁶³. Mülkiyet hakkı, Türkiye’de 19.03.1954’te yürürlüğe giren, 8662 sayılı Resmî Gazete ‘de yayınlanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ek 1.protokolünün 1.maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Mülkiyetin korunması başlıklı maddeye göre, “*Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez*”¹⁶⁴. Temel bir insan hakkı olan mülkiyet hakkı, protokolde de kişilerin eşya üzerindeki hakimiyetini güvence altına alarak, sadece kamu yararı ya da yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak sınırlanabileceğini belirtmiştir.

¹⁶¹ Özel, 2018: 235-236.

¹⁶² <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.12.2020).

¹⁶³ Sirmen, 2017: 245.

¹⁶⁴ <https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/127a3--Insan-Haklari-ve-Temel-Ozgurluklerin-Korunmasina-Iliskin-Sozlesme%E2%80%99Ek-Protokol.pdf> (erişim tarihi: 07.08.2020).

Mülkiyet hakkı hukukumuzda mutlak bir hak olarak kabul edilirken Medeni Kanunu'muzda 683. ile 778. maddeler arasında hüküm altına alınmıştır. Mutlak haklar sahibine geniş yetkiler veren ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Anayasa'mızda da mülkiyet hakkı koruma altına alınırken, temel haklar¹⁶⁵ içerisinde kabul edilmiştir. Gerçekten de 1982 tarihli Anayasa'nın 35.maddesine göre “*Herkes mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz*”. Anayasa'mızda mülkiyet, bireysel ve sosyal bir hak olarak kabul edilmiştir. Mülkiyet malvarlığı haklarından olmasına rağmen Anayasa'da da belirtildiği gibi şahıs hakkıdır¹⁶⁶. Ancak gerek Anayasa'da gerek Türk Medeni Kanunu ve diğer kanunlarda mülkiyet hakkının tanımına rastlanmamaktadır. Günümüze kadar mülkiyet hakkının net bir tanımının yapılamamış olmasının belirli nedenleri mevcuttur. Mülkiyet kavramı soyut bir kavram olmadığı gibi, insanlığın başlangıcından günümüze kadar değişen gelenek ve görenekler, örf ve adetler sabit bir mülkiyet kavramını¹⁶⁷ tanımlamayı güçleştirmiştir. Kanun koyucu bu kavramı tanımlamamış, öğreti ve yargı kararlarıyla bu kavram kendisine bir vücut bulmuştur. Mülkiyetin tanımı yapılırken sadece özel hukuk düzenlemeleri ele alınmamış, bir devletin sosyal ve hukuki esasları ile yakın ilişki içinde olan mülkiyet tanımı kamu hukuku düzenlemeleri de incelenerek oluşturulmuştur¹⁶⁸.

Mülkiyet hakkı tanımlanırken öğretilerde çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Klasik teori mülkiyet hakkının malike eşya üzerinde mutlak ve sınırsız yetkiler verdiğini, malikin yetkisinin kısıtlanmasının istisna niteliğinde olduğunu kabul ederken; çağdaş teori malikin yetkilerini kullanırken sınırsız olmadığını, bireysel menfaat karşısında toplumsal menfaatin üstün olduğunu, mülkiyet hakkının mutlak yetkilerden oluşmadığını kabul etmektedir. Hukukumuzda da Medeni Kanunu'muz incelendiğinde çağdaş teorisinin esas alındığı görülmektedir¹⁶⁹.

Bu açıklamalar nezdinde mülkiyet hakkını, “*Hukuk düzeninin sınırları içinde kişilere eşyalar üzerinde geniş yetkiler veren ve aynı zamanda bazı görevler de yükleyen bir aynı hak*

¹⁶⁵ Akça, K. (2015). “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı*,1: 543-596, s. 544.

¹⁶⁶ Akıllıoğlu, T. (2012). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı ve Kazanılmış Hak Üzerine Bazı Gözlemler”. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 15(2): 9-27, s.10; Özücü, E. (1976). “Taşınmaz Mülkiyeti Sınırlamalarına İlişkin Bazı Öneriler”. *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 10(13): 47-78, s. 58.

¹⁶⁷ Eren, F. (1974). “Mülkiyet Kavramı”. *A. Recai Seçkin'e Armağan, AÜHF Yayınları*, 351: 765-795, s. 765; Şimşek, S. (2010). “Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz- I”. *TBB Dergisi*, (91): 181-228, s. 183.

¹⁶⁸ Esener ve Güven, 2017: 179.

¹⁶⁹ Nomer ve Ergüne, 2019:187; Sirmen, L. (1988). “Taşınmaz Mülkiyetinin Kullanılmasında Çevre Etkileri Yaratan Müdahalelerden Dolayı Malikin Sorumluluğu”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 40(1):281-306, s.283; Eren, F. (2020). *Mülkiyet Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara, s.10; Sirmen, 2017: 187.

olarak tanımlayabiliriz”¹⁷⁰. Görüldüğü üzere mülkiyet hakkının konusunu eşya oluşturmaktadır. Mülkiyet hakkına sahip olan kişi, eşyası üzerinde dilediği şekilde tasarrufta bulunabilir. Eşyayı kendisi kullanabileceği gibi, başkasına da kullandırabilir, devredebileceği gibi terk de edebilir. Ancak bu yetkilerini Türk Medeni Kanunu’muza göre hukuk düzeninin sınırları içerisinde kullanmalıdır.

TMK’nın 683.maddesine göre, “Bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir. Malik, malı haksız olarak elinde bulunduran kimseye karşı istihkak davası açabileceği gibi, her türlü haksız el atmanın önlenmesini de dava edebilir”. 743 sayılı mülga Medeni Kanun’da ise bu madde, “Bir şeye malik olan kimse, o şeyde kanun dairesinde dilediği gibi tasarruf etmek hakkını haizdir; haksız olarak o şeye vaziyet eden herhangi bir kimseye karşı istihkak davası ikame ve her nevi müdahaleyi menedebilir”, şeklinde hüküm altına alınmıştı. Maddede, şey üzerinde mülkiyetin sağladığı unsurlar kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma şeklinde sayılarak, malik olan kimsenin bu yetkilere sahip olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu hakka sahip olan malik, eşyasını elinde bulundurabilmekte, dilediği şekilde eşya üzerinde tasarruf edebilmekte, eşyayı kullanabilmekte ve yararlanabilmektedir¹⁷¹. Mülkiyet hakkına sahip olan kişi aynı zamanda yapılan müdahalelere karşı da bu hakkını koruyabilmektedir. Ancak bu madde ile kabul edilen mülkiyet anlayışı, Anayasa’nın 35.maddesi hükümleri de değerlendirilerek uygulanmak zorundadır. Mülkiyet hakkına getirilen sınırlamalar da dar olarak yorumlanmalıdır.

Mülkiyet hakkı kural olarak herhangi bir süreye bağlı olmasa da hukukumuzda üçüncü kişilerin zamanaşımı ile mülkiyet hakkı da kazanması mümkün kılınmıştır. Mülkiyet hakkı, zilyetlikten farklı bir kavram olup her malik aynı zamanda zilyet olmayacağı gibi her zilyet aynı zamanda malik de değildir. Yani mülkiyet hakkı ile zilyetlik çoğu zaman aynı kimsede toplansa da bu durum her zaman kabul görmez, her zaman aynı olmak zorunda da değildir¹⁷².

Mülkiyet hakkının kapsamının belirlenmesi konusunda da birçok görüş bulunmaktadır. Klasik yaklaşım olarak adlandırılan görüş, insanların doğuştan beri doğal haklara sahip olduğunu, bu hakların devletçe kendilerine verilmediğini ve bu haklara devletin müdahale edemeyeceğini savunmaktadır. Bu nedenle bu görüş sahipleri mülkiyetin doğal bir hak olarak insana verildiğini, devletin mülkiyet hakkına müdahale edememesini kabul etmektedir. Bu görüş sahiplerince mülkiyet, sınırlandırılmaz, dokunulamaz, kısıtlanamaz,

¹⁷⁰ Akipek, J. G., Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2018). *Eşya Hukuku*. Beta Yayınevi, İstanbul, s. 55.

¹⁷¹ Özlük, B. (2019). “Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler”. SÜHFD, 27(1): 139-166, s. 142; Örucü, 1976: 88; Antalya, O. G. (2017). *Eşya Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, İstanbul, s. 79-80.

¹⁷² Nomer ve Ergüne, 2019: 188.

vazgeçilmez bir hak olarak kabul edilirken, insanların bu hak üzerinde sorumluluğunun olmadığını da ileri sürmektedir¹⁷³. Başka bir görüş sahipleri ise, mülkiyet kavramını dar yorumlayarak, mülkiyetin kişiye ait değil topluma ait olmasını, toplumsallaştırılmasını, bu şekilde sosyal adaletsizliğin önüne geçilebileceğini savunmuştur¹⁷⁴. Bu nedenle yaklaşım Marksist yaklaşım olarak ele alınmıştır. Üçüncü bir görüş sahipleri, mülkiyet hakkının iki temel yönü bulunduğunu, mülkiyetin kişiye haklar sağladığı gibi ödevler de yüklediğini; devletin kamu yararı amacıyla mülkiyet hakkını kısıtlayabildiğini, mülkiyet hakkına sahip olan kişiye de bu hakkını kamu yararına aykırı olmadan kullanabilmesine imkân verildiğini kabul etmektedir¹⁷⁵.

Mülkiyet hakkına sahip olan kişinin bu hak üzerinde sahip olduğu yetkileri olduğu kadar ödevleri de vardır. Kişinin bu hak üzerinde menfaati olduğu kadar toplumun da menfaati bulunmaktadır. Anayasa'nın da benimsediği bu anlayışa¹⁷⁶ göre, mülkiyetin kişilere sağladığı haklarla beraber yükümlülükler de yüklediği kabul edilmektedir. Gerçekten de Anayasa'nın 35.maddesine göre, devlet özel mülkiyete haksız müdahalede bulunmama yükümlülüğü altındadır. Maddede, mülkiyet hakkının kanun ile sınırlanabileceği belirtilmiş ve mülkiyet hakkı ve miras hakkı koruma altına alınmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin bir kararına göre mülkiyet hakkı dokunulmaz, doğal haklardan sayılırken, bu görüş zamanla değişmiştir¹⁷⁷. 35. maddenin gerekçesine göre de mülkiyet hakkının devletten önce de var olan doğal bir hak olduğu belirtilse de yapılan düzenlemenin yerinde olduğu kabul edilmiştir¹⁷⁸. Maddeye göre bahsedilen, mülkiyet kavramının da sadece TMK'da düzenlenen mülkiyet hakkının değil, özel mülkiyet haklarının tamamını kapsadığını söyleyebiliriz. Menkul ve gayrimenkul mallar üzerindeki mülkiyet, maddi ve gayri maddi mallar üzerindeki

¹⁷³ Şimşek, 2010: 185; Eren, F. (1976). "Anayasa ve Yeni Gelişmeler Karşısında Medenî Kanunun Mülkiyet Kavramına Verilecek Anlam". *Medeni Kanun'un 50. Yılı, AÜHF Yayınları*, Ankara, s. 175; Çelik, M.S. "Mülkiyet Hakkı ve Kamulaştırma: Türk İdari Yargı Uygulamasının Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında İncelenmesi", http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/sunum/conf5/MSCelik_kamulastirma_idari.pdf (erişim tarihi: 08.08.2021).

¹⁷⁴ Eren, 1976: 177; Şimşek, 2010: 187; Başpınar, V. (2009). *Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler*. Yetkin Yayınları, Ankara, s.110.

¹⁷⁵ Başpınar, 2009: 109.

¹⁷⁶ Y. HGK. T. 29.04.2021, E. 2017/5-2675, K. 2021/535: "Anayasa'da modern mülkiyet anlayışı benimsenmiştir ve mülkiyet hakkına saygılı ve bu hakkı koruyan bir rejimi öngörmektedir". <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.04.2021).

¹⁷⁷ AYM, T. 02.06.1964, E. 1963/13, K. 1964/43, RG: 16.07.1964/ 11755. "Mülkiyet hakkı geçen yüz yılın ferdietçi öğretilerinin etkisi altında malikin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, kutsal ve doğal haklardan sayılırken günümüzde bu görüş değişmiş ve mülkiyet hakkı, malikine toplum yararına bazı ödevler ve görevler yükleyen sosyal bir hak olarak görülmeye başlanmıştır". <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/> (erişim tarihi: 21.07.2021).

¹⁷⁸ "Mülkiyet hakkı Devletten önce de var olan bir gerçek olması itibarıyla (Maunz - Dürig - Herzog - Scholz, Grundgesetz, Kommentar, Art. 14, N. 5) ekonomik ve sosyal haklar arasında değil de kişinin temel hakları arasında düzenlenmesi düşünülebilirse de, Komisyon şimdiki düzenlemenin yerinde olduğu sonucuna varmıştır", https://www.anayasa.gov.tr/media/7465/gereceli_anayasa_2021.pdf (erişim tarihi: 21.07.2021).

mutlak hakları kapsayan mülkiyet, Anayasa'daki düzenleme gereği korumadan yararlanmaktadır¹⁷⁹.

2.7.2.2. Mülkiyet Çeşitleri

Bir kişiye eşya üzerinde en geniş yetkiler veren mülkiyet, hakkın konusuna, hak sahibinin tayin ediliş tarzına ve hak sahibinin sayısına göre çeşitli şekillere ayrılmaktadır. Ancak konumuz itibarıyla sadece hakkın konusuna göre mülkiyet çeşitleri üzerinde durulacaktır. Hakkın konusuna göre mülkiyet taşınır ve taşınmaz mülkiyeti olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.7.2.2.1. Taşınır Mülkiyeti

Türk Medeni Kanunu'muz sistematüğinde taşınır mülkiyetini, taşınmaz mülkiyetinden sonra 762. ile 779. maddeleri arasında düzenlemiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 762. maddesinde taşınır mülkiyetinin konusu düzenlenmektedir. Maddeye göre, “*Taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir*”. Taşınır eşya, bir yerden başka bir yere kendi gücüyle veya başka bir güç ile taşınabilen eşyadır¹⁸⁰. Taşınır kamu malları, kamu malı niteliğı devam ettiğı sürece özel mülkiyete konu olmadıkları için taşınır mülkiyeti hükümlerine tabi değildir. Taşınmaz mülkiyeti kapsamına girmeyen, edinilebilir nitelikte olan, kişilerce hakimiyet altına alınarak istifade edilebilen doğal güçler de taşınır mülkiyeti hükümleri içerisinde değerlendirilir.

Taşınır mülkiyeti devren ve aslen olmak üzere iki şekilde kazanılmaktadır. Mülkiyet bir kişiden diğeri bir kişiye geçiyorsa burada devren kazanma söz konusudur. Devren kazanma ya tarafların anlaşması ya da miras intikali şeklinde oluşmaktadır.

TMK'nın 763.maddesine göre, “*Taşınır mülkiyetinin nakli için zilyetliğin devri gerekir*”. Bir taşınırın zilyetliğini iyi niyetle ve malik olmak üzere devralan kimse, devreden mülkiyeti devir yetkisi olmasa bile, zilyetlik hükümlerine göre kazanmanın korunduğı hâllerde o şeyin maliki olur”. Bu tür kazanmada kişi elindeki eşyayı başka bir kişiye maliklik sıfatından vazgeçerek devretmeli ve zilyetliğı devralan kişi de malik olma iradesiyle zilyetliğı devralmalıdır.

Aslen kazanmada ise bir kimsenin sahip olduğı eşya üzerinde daha önceden başka bir kimsenin mülkiyeti bulunmamaktadır. Ya da bir kimse mülkiyet hakkını kazanırken diğeri bir

¹⁷⁹ Başpınar, 2009: 115.

¹⁸⁰ Oğuzman vd., 2018: 740; Akçaal, 2021: 21; Serozan, 2014: 252; Tekinay vd., 1989: 23.

kimse mülkiyet hakkını kaybetmekte, ancak devren kazanmada olduğu gibi bir devir söz konusu olmamaktadır¹⁸¹.

TMK'da da aslen iktisap şekilleri sayılmıştır. TMK'nın 767.maddesine göre, sahiplenmede, “*Sahipsiz bir taşınırı malik olma iradesiyle zilyetliğine geçiren kimse, onun maliki olur*”. Sahipsiz bir eşya üzerinde daha önceden herhangi bir kimsenin mülkiyeti söz konusu olmadığı için, sahiplenilen kişi malik olmaktadır. 771.maddeye göre, “*Bulunan şeyin maliki, ilân veya kolluk kuvvetlerine ya da muhtara bildirme tarihinden başlayarak beş yıl içinde ortaya çıkmazsa; bulan kimse, yükümlülüklerini yerine getirmiş olmak koşuluyla o şeyin mülkiyetini kazanır*”. Bulunan eşya üzerinde ise, eşyanın önceki maliki mülkiyet hakkını kaybetmektedir. Bulan kişi de şartları olduğu takdirde bulduğu eşya üzerinde mülkiyeti aslen kazanmaktadır. 772. Maddeye göre, “*Bulunmalarından çok zaman önce gömülmüş veya saklanmış olduğu ve duruma göre artık malikin bulunmadığı kesin olarak anlaşılan değerli şeyler, define sayılır. Bilimsel değer taşıyan eşyaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere define, içinde bulunduğu taşınmaz veya taşınır malın malikin olur*”. Define bulunması durumunda da aslen kazanma meydana gelmektedir. Define üzerinde önceden bir mülkiyet söz konusu olmadığı için bulan kişi mülkiyeti aslen kazanmaktadır. 774.maddeye göre; “*Su, rüzgâr, çığ veya diğer doğal güçlerin etkisiyle veya rastlantı sonucunda taşınır mallar veya hayvanlar kimin egemenlik alanına girerse, o kimse kaybolan eşyayı bulanın haklarına sahip ve yükümlülüklerine tâbi olur*”. 775.maddeye göre, “*Bir kimse başkasına ait bir şeyi işler veya başka bir şekle sokarsa, emeğin değerinin o şeyin değerinden fazla olması halinde yeni şey işleyen, aksi halde malikin olur*”. 776.maddeye göre, “*Birden çok taşınır mal, önemli bir zarara uğratılmadan veya aşırı bir emek ve para harcanmadan ayrılmayacak şekilde birbiriyle birleşmiş veya karışmışsa o kişiler, yeni şey üzerinde kendi taşınırıların birleşme veya karışma zamanındaki değerleri oranında paylı mülkiyete sahip olurlar*”. Kanun maddelerinde de görüleceği üzere; işleme, karışma, bulunmuş eşya durumlarında da eski malik mülkiyet hakkını kaybederken, yeni malik şartları olduğu takdirde mülkiyet hakkını kazanmaktadır.

Taşınır mülkiyetinin aslen kazanılmasını sağlayan yukarıda belirtilenlerden farklı bir başka kurum ise zamanaşımıdır. Kanun'un 777.maddesi zamanaşımı ile kazanmayı düzenlemiştir. Maddeye göre, “*Başkasının taşınır bir malını davalıksız ve aralıksız beş yıl iyi niyetle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kimse, zamanaşımı yoluyla o taşınırın maliki olur. Zilyetliğin irade dışı kaybedilmesi halinde zilyet, bir yıl içinde eşyayı ele geçirir veya açacağı bir dava yoluyla onu yeniden elde ederse kazandırıcı zamanaşımı kesilmiş*

¹⁸¹ Oğuzman vd., 2018: 754; Akçaal, 2021: 583.Serozan, 2014: 309.

olmaz”. Yani bir taşınırın zamanaşımı yoluyla iktisap edilebilmesi için, taşınır malı başka bir sebeple kazanmamış olan ve malik sıfatıyla ve iyi niyetle sahip olan kişinin aralıksız ve davasız şekilde o malı 5 yıl elinde bulundurması gerekmektedir. İyi niyetten kasıt, taşınır malı zilyetliğinde bulunduran zilyedin malın başkasına ait olduğunu bilmemesi ve bilebilecek durumda olmamasıdır. Ancak bu halde taşınır mal üzerindeki zilyetliğinin iyi niyetli olduğu söylenebilir. Taşınır mal üzerindeki zilyetlik de davasız ve aralıksız bir şekilde beş yıl süre ile devam etmelidir. Sürenin hesaplanmasında Borçlar Kanunu’nun¹⁸² zamanaşımına ilişkin hükümleri kıyas yoluyla uygulanmaktadır. Kamuya ait taşınır mallar üzerinde, zamanaşımı ile mülkiyet kazanılamamaktadır.

2.7.2.2.2. Taşınmaz Mülkiyeti

Taşınmaz mülkiyetinin konusu ise, bir yerden başka bir yere bütünlüğü bozulmadan taşınamayan eşyalardır. Taşınmaz mülkiyeti Türk Medeni Kanunu’nun dördüncü kitap, birinci kısım, ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Kanun’un 704.maddesine göre, “*Taşınmaz mülkiyetinin konusunu arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar, kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler*” oluşturmaktadır. Taşınmazlar bakımından mülkiyet hakkı belirli bir zamanda devletin izin verdiği ölçüde taşınmazdan olabildiğince yararlanma hakkıdır¹⁸³. Taşınmaz mülkiyetinde de taşınır mülkiyetinde olduğu gibi birtakım kazanma şekilleri bulunmaktadır.

Taşınmaz mülkiyeti de aslen ve devren kazanılabilmektedir. Bunun yanında taşınmaz mülkiyetinin tescille ve tescilsiz kazanma şekilleri bulunmaktadır.

Taşınmaz mülkiyetinin bir kişiden başka bir kişiye geçmesinde devren kazanma söz konusudur. Hukuki işlem ve miras yoluyla kazanma, devren kazanmadır. Taşınmazın malikinin, taşınmazı bir başka kişiye satmasında, satın alan kişi taşınmazın mülkiyetini devren kazanmaktadır.

Yine eşya üzerinde kimsenin mülkiyetinin olmaması durumunda da taşınmaz üzerinde mülkiyeti kazanan kişi aslen kazanmış olur. Bazen eşya üzerinde hiç kimsenin mülkiyeti bulunmaz, bu durumda taşınmaz mülkiyeti aslen kazanılır. Bazen de kazanmanın gerçekleşmesiyle, yeni malikin mülkiyet hakkı önceki malikinden bağımsız olarak doğmaktadır¹⁸⁴. Kamulaştırma, zamanaşımı yoluyla kazanma örnek verilebilir.

Türk Medeni Kanunu’na göre, kural olarak taşınmaz mülkiyetinin kazanılması tescille olur. Ancak bu tescilin de geçerli bir sebebe dayanması gerekmektedir. Taşınırlarda zilyetliğe

¹⁸² RG: 04.02.2011/ 27836.

¹⁸³ AYM, T.21.06.1989, E.1988/34, K.1989/26, RG: 05.12.1989/20363. <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 12.12.2020).

¹⁸⁴ Sirmen, 2017: 311; Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 266.

karşılık olmak üzere taşınmazlarda tapu sicilindeki tescil aleniyeti sağlamaktadır¹⁸⁵. Ancak bazı durumlarda taşınmaz mülkiyeti tescilden önce de kazanılabilmektedir Miras, mahkeme kararı, cebri icra, işgal, kamulaştırma halleri ile kanunda öngörülen diğer hallerde mülkiyet tescilden önce kazanılır. Diğer hallere örnek olarak zamanaşımı, evlenme, bir taşınmazın vakfedilmesi, iki şirketin birleşmesi, derneklerin kapatılıp mal varlıklarının kamu kuruluşlarına devri gösterilebilir. Burada yapılacak tescil kurucu değil açıklayıcıdır.

Türk Medeni Kanunu'nun 715.maddesinin ikinci fıkrasına göre, “*Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz*”. Hükümde bahsedilen yerlerin mülkiyeti özel mülkiyete konu olmamaktadır. Bu şekilde de bu yerlerin mülkiyeti, taşınmaz mülkiyetinin kazanılmasını sağlayan yollardan kazanılamamaktadır.

Zamanaşımı ile kazanma uzun süre devam eden ve herhangi bir itiraza uğramadan zilyetliğe dayanılarak kazanmadır¹⁸⁶. Kanunu'muz zamanaşımı ile kazanmayı taşınırlarda olduğu gibi taşınmazlarda da kabul etmiş olup bu kazanmayı da olağan ve olağanüstü zamanaşımı ile kazanma olarak ikiye ayırmıştır. Kanun koyucu taşınmaz mülkiyetinin kazandırıcı zamanaşımını, tapu kütüğüne kayıtlı olup olmaması ile süre ve diğer şartlar yönünden 2 gruba ayırmış ve 2 grup şeklinde hüküm altına almıştır¹⁸⁷. Kazandırıcı zamanaşımı ile taşınmaz mülkiyetinin kazanılması hususu zilyet açısından önemli bir durum teşkil etmektedir.

Taşınmaz mülkiyetinin zamanaşımı ile kazanılması şekillerinden ilki sicil zamanaşımı ya da olağan zamanaşımı ile kazanmadır. Taşınmazın gerçek maliki, taşınmaz iyiniyetli üçüncü kişi tarafından iktisap edilmedikçe ve hukuki sebep ortadan kalkmadıkça, tapudaki kayıt malikine iyiniyetli olsun ya da olmasın dava açıp, tapu kaydının düzeltilmesini isteyebilir.¹⁸⁸ İşte olağan zamanaşımı, şartların varlığı halinde kayıt malikini gerçek malik olarak kabul etmektedir. Tapuda kayıtlı olan her taşınmaz bu şekilde kazanılır demek, yanlış olacaktır. Çünkü kamu malları TMK 999.maddesi gereğince istisnaen tapu siciline kaydedilmiş ya da kapatılması gerekirken kapatılmamış olsa dahi, zamanaşımı yoluyla iktisap edilemeyecektir¹⁸⁹. Özel mülkiyete konu olmayan bu taşınmazlar, mahiyetleri gereği kamu

¹⁸⁵ Esener ve Güven,2017:213.

¹⁸⁶ Oğuzman vd., 2018: 423; Akçaal, 2021: 426; Eren, 2020: 264.

¹⁸⁷ <https://www.proaktifhukuk.com/tasinmaz-mulkiyetinin-kazandirici-zamanasimi-ile-iktisabi.html> (erişim tarihi:23.02.2020).

¹⁸⁸ Esener ve Güven, 2017: 38.

¹⁸⁹ Akkanat, H. (2004). “Taşınmaz Mülkiyetinin Olağan Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 62(1-2): 317-332, s.321; Akçaal, 2021: 428.

hukuku kurallarına tabi olacaklardır. Bu durum hem olağan zamanaşımında hem de olağanüstü zamanaşımında söz konusudur.

Taşınmaz mülkiyetinin olağan zamanaşımı ile kazanılabilmesi için birtakım şartlar bulunmaktadır:

- a) Tapuda yolsuz tescil yapılmalıdır.
- b) Adına yolsuz tescil yapılan kişi, aralıksız ve davasız 10 yıl boyunca zilyet olmalıdır.
- c) Zilyedin iyi niyetli olması yani adına yapılan tescilin yolsuz olduğunu bilecek durumda olmaması gerekmektedir.

Medeni Kanun'un 712. maddesine göre, *“Geçerli bir hukuki sebep olmaksızın tapu kütüğüne malik olarak yazılan kişi, taşınmaz üzerindeki zilyetliğini davasız ve aralıksız olarak on yıl süreyle ve iyi niyetle sürdürürse, onun bu yolla kazanmış olduğu mülkiyet hakkına itiraz edilemez”*. Yani, bir taşınmazın olağan zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için taşınmazın tapu kütüğüne kaydedilmesi şarttır. Sadece tapuya kayıtlı taşınmazlar olağan zamanaşımı ile iktisap edilebilmektedir. Bu kazanma türü, aslen kazanmadır. Tapuya kayıtlı taşınmazlardan da ancak özel mülkiyet kazanmaya elverişli olanlar zamanaşımı yolu ile kazanılabilecekken kamu malı statüsündeki bir taşınmaz bu yolla kazanılamayacaktır. Tapuya kayıtlı olsa dahi kamu malı niteliği bulunan taşınmazlar bu yolla iktisap edilemezler¹⁹⁰. Yine taşınmazı bu yolla kazanacak kişinin adının veya tüzel kişi ise unvanının taşınmaza ait sayfanın mülkiyet sütununa yolsuz olarak yazılmış olması gerekmektedir¹⁹¹. Aynı zamanda malik olarak yazılan kişi bu taşınmazı elinde davasız ve aralıksız on yıl süreyle bulundurmmalıdır. Medeni Kanun'a göre, adına yolsuz tescil bulunan bir kimsenin, olağan zamanaşımı ile mülkiyeti iktisap edebilmesi için iyi niyetli olması gerekmektedir. İyi niyetin ne olduğu ise Kanun kapsamında açıklanmamış olup, öğretiyeye bırakılmıştır. Öğreti ise TMK md.3 anlamında sübjektif iyi niyetin uygulanması gerektiğini, tescilin yolsuzluğunu bilmeyen ve kendinden beklenen tüm özeni göstermesine rağmen bilebilecek durumda olmayan kişiyi iyi niyetli olarak kabul etmektedir. Buna karşılık tescilin yolsuzluğunu bilen veya kendisinden beklenen tüm özeni göstermemesinden kaynaklanıp bilemeyen kişi ise kötü niyetli olarak kabul edilmektedir¹⁹².

Zilyetlik kurumu, taşınmazın bu yolla kazanılabilmesi için önemli bir kurumdur. Kurumun amacı uzun süren bir zilyetlik sonucunda zilyet olan kişinin fiili durumunu güçlendirmektir¹⁹³. Zilyedin iyi niyetli olması gerekmekte olup buradaki iyi niyet kendisinden beklenen bütün özeni göstermiş olmasına rağmen tapu kütüğünde kaydın yolsuz olduğunu

¹⁹⁰ Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 314; Akçaal, 2021: 428; Eren, 2020: 267; Tekinay vd., 725.

¹⁹¹ Oğuzman vd., 2018: 425; Akçaal, 2021: 429.

¹⁹² Akkanat, 2004: 329.

¹⁹³ Oğuzman vd., 2018: 426; Tekinay vd., 1989: 491.

bilmemesi halidir. Yine asıl malikin zilyede herhangi bir dava açmamış olması ve zilyetliğin 10 yıl aralıksız devam etmesi gerekmektedir. Aralıksız devam etmesi, zilyetliğin zamanaşımı süresince kaybedilmemiş olmasıdır¹⁹⁴. Tapulu taşınmazlarda, tapuda malik olarak görünen kimse esasen taşınmazın zilyedi olarak kabul edilir. Tapulu bir taşınmazın tamamının veya bir payının ya da bir parçasının olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılmasına olanak yoktur¹⁹⁵.

Tüm bu şartları sağlayan zilyet, taşınmaz mülkiyetini olağan zamanaşımı ile kazanır ve o ana kadar mülkiyete sahip olan, fakat tescilde malik olarak gözükmeyen kişi, mülkiyet hakkını kaybeder¹⁹⁶. Olağan zamanaşımı ile kazanmanın geriye etkili¹⁹⁷ olacağı kabul görmektedir. Tapu kaydında malik görünen yolsuz kayıt sahibi, yolsuz tescilin yapıldığı andan itibaren malik sıfatını kazanacağı gibi, yolsuz tescili bilerek aynı hak elde eden kötü niyetli üçüncü kişilerin de iktisapları geçerli hale gelir¹⁹⁸. Sicil zamanaşımının tamamlanması ile yolsuz tescil düzelir ve mülkiyet hakkını tapudaki yolsuz tescile dayanan zilyet kazanmış olur. Esasen mülkiyet hakkını kazanan kişi, aslen iktisap ile bu hakkı kazanmış olmaktadır¹⁹⁹.

Medeni Kanunu’da düzenlenen taşınmaz mülkiyetinin zamanaşımı ile iktisap şekillerinden ikincisi de olağanüstü zamanaşımı ile kazanmadır. Bu kazanım şekli zilyetliğe bağlı olarak düzenlenmiş olup, zilyedin malik sıfatıyla zilyet olması gerekmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 713. maddesine göre, “*Tapu kütüğünde kayıtlı olmayan bir taşınmazı davasız ve aralıksız olarak yirmi yıl süreyle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kişi, o taşınmazın tamamı, bir parçası veya bir payı üzerindeki mülkiyet hakkının tapu kütüğüne tesciline karar verilmesini isteyebilir. Aynı koşullar altında, maliki tapu kütüğünden*

¹⁹⁴ Oğuzman vd., 2018: 427; Akçaal, 2021: 429; Eren, 2020: 271.

¹⁹⁵ Tanrikulu, M. (2015). “3402 Kadastro Kanunu Kapsamında Tapulu Taşınmazların Harici Satış ve Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.52.

¹⁹⁶ Oğuzman vd., 2018: 429; Akçaal, 2021: 431; Tekinay vd., 1989: 730; Eren, 2020: 275.

¹⁹⁷ YHGK. T.04.03.2020. E.2017/8-1670, K.2020/242: “*Olağanüstü zamanaşımı iddiası ile açılacak davalarda mülkiyet hakkının ne zaman kazanılacağı hususunda 743 sayılı MK’nın 639. maddesinde bir düzenlemeye yer verilmediğinden, oluşan yasal boşluk 04.12.1998 tarihli ve 1996/4 E., 1998/3 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı (YİBK) ile “kazandırıcı zamanaşımı yolu ile tapusuz taşınmazların edinilmesine ilişkin MK’nın 639/1. maddesine göre verilen tescil kararları inşai-ihdasi nitelikte kararlardır, mülkiyet hakkı bu kararların kesinleştiği anda kazanılır” denilmek sureti ile giderilmiştir. 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı TMK’nın 713/5. Maddesinin son cümlesinde ise; “Mülkiyet, birinci fıkrafta öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanılmış olur.” ilkesi getirilmek suretiyle mülkiyet hakkının hangi anda kazanılmış olacağı sorunu yasal düzenleme ile çözülmüş ve 04.12.1998 tarihli ve 1996/4 E.; 1998/3 K. sayılı YİBK’nın uygulama kabiliyeti kalmamıştır. Anılan Kanun hükmü sonucunda, mülkiyet 713. maddenin 1. fıkrasında öngörülmüş olan bütün şartların gerçekleştiği anda kazanılmış olacak, yani hâkimin vereceği tescil kararı geriye dönük (makale şamil) sonuç doğuracaktır. Başka bir deyişle, mahkeme kararı mülkiyet yönünden 743 sayılı MK’nın 639/2. maddesinin aksine kurucu değil açıklayıcı nitelik arz edecektir (HGK’nın 30.09.2015 tarihli ve 2013/2377 E., 2015/2010 K.; 24.02.2016 tarihli ve 2014/8-1084 E., 2016/158 K. sayılı kararları)”. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.08.2021).*

¹⁹⁸ Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 317.

¹⁹⁹ Akkanat, (2004): 331.

anlaşılamayan²⁰⁰ veya yirmi yıl önce (...) hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kimse adına kayıtlı bulunan taşınmazın tamamının veya bölünmesinde sakınca olmayan bir parçasının zilyedi de o taşınmazın tamamı, bir parçası veya bir payı üzerindeki mülkiyet hakkının tapu kütüğüne tesciline karar verilmesini isteyebilir. Tescil davası, Hazineye ve ilgili kamu tüzel kişilerine veya varsa tapuda malik gözüken kişinin mirasçılara karşı açılır. Davanın konusu, mahkemece gazeteyle bir defa ve ayrıca taşınmazın bulunduğu yerde uygun araç ve aralıklarla en az üç defa ilân olunur. Son ilândan başlayarak üç ay içinde yukarıdaki koşulların gerçekleşmediğini ileri sürerek itiraz eden bulunmaz ya da itiraz yerinde görülmez ve davacının iddiası ispatlanmış olursa, hâkim tescile karar verir. Mülkiyet, birinci fıkra da öngörülen koşulların gerçekleştiği anda kazanılmış olur. Davalılar ve itiraz edenler, aynı davada kendi adlarına tescile karar verilmesini isteyebilirler. Kararda, tescili istenilen taşınmazın niteliği, yeri, sınırları ve yüzölçümü belirtilir ve karara, uzmanlarca düzenlenen teknik bilgileri içeren krokisi de eklenir. Özel kanun hükümleri saklıdır”²⁰¹.

Taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı ile kazanılması sadece Medeni Kanun’da düzenlenmemiş olup, özel kanun hükümleri saklı tutulmuştur. Örneğin, Kadastro Kanunu’nda da bu kazanım ile ilgili düzenlemeler mevcuttur.

Taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı ile kazanılabilmesi için birtakım şartlar bulunmaktadır:

²⁰⁰ YHGK. T. 23.03.2021, E. 2020/8-686, K.2021/334: “Tapu sicilinden malikin kim olduğunun anlaşılamaması hâli; taşınmaz malın sahibinin kim olduğunun bilinmesine yarayacak, kimliğini ortaya koyacak gerekli bilgi ve belgelerin tapu sicilinden (kütüğünden) çıkarılmasının olanaksız olmasıdır (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (HGK) 10.04.1991 tarihli ve 1991/8-51 E., 194 K.; 15.04.2011 tarihli ve 2011/8-111 E., 2011/180 K. sayılı kararları). Genel olarak, gerekli dikkati gösteren herkesin kayıtlarda malikin kim olduğunu anlayamayacağı hallerde tapu sicilinde yazılı olan malikin bilinmediğinin kabulü gerekir”. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.08.2021).

²⁰¹ MK 713/2’de bulunan “yirmi yıl önce ölmüş” ifadesi Anayasa’ya aykırı bulunarak AYM’nin 17.03.2011 tarih, 2009/58E, 2011/152 K sayılı kararıyla iptal edilmiştir. 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 713. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ‘...ölmüş...’ sözcüğü, 17.3.2011 günlü, E. 2009/58, K. 2011/52 sayılı kararla iptal edildiğinden, bu sözcüğün, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete’de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, 17.3.2011 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir. Yarg. HGK. T. 04.03.2020. E. 2017/8-1670, K. 2020/242: “Şu hâlde yürütmenin durdurulması kararının verildiği 17.03.2011 tarihinden önce açılmış bulunan veya lehine kazanma koşulları tamamlanmış davalar bakımından maliki 20 yıl önce ölmüş ve o tarihten dava tarihine veya kayıt maliki adına bulunan tapu kaydının intikal gördüğü tarihe kadar diğer kazanma koşulları yanında 20 yıllık kazanma süresi de dolmuş ise, bu tür davalar bakımından kazanılmış (müktesep) hakkın kabulü gerekir. Yine dava açmamış ancak Anayasa Mahkemesinin verdiği yürürlüğün durdurulması karar tarihi olan 17.03.2011 tarihinden önce hak sahipleri yararına kazanma koşulları oluşmuş, malik 20 yıl önce ölmüş ve 20 yıllık kazanma süresi de dolmuş ise, bu tür hak sahiplerinin de dava açma yönünden kazanılmış haklarının olduğunun da kabulü gerekmektedir. Bu gibi hak sahiplerinin 17.03.2011 tarihinden önce veya sonra dava açmalarının bir önemi bulunmamaktadır”. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.08.2021).

- a) Taşınmaz, olağanüstü zamanaşımı ile kazanmaya elverişli olmalıdır²⁰². Taşınmaz tapusuz bir taşınmaz, tapudan kime ait olduğu anlaşılamayan ya da gaip şahıslara ait bir taşınmaz olmalıdır. Tapulu taşınmazlarda, olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyet kazanılamaz. Ancak tapu kütüğünde malikin kim olduğu anlaşılamayan ya da yirmi yıl önce hakkında gaiplik kararı verilen kişi adına kayıtlı tapulu taşınmazlarda bu yolla mülkiyet kazanılabilir. Tapusuz taşınmazlarda olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılabilmesi için taşınmazın kamu malı olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılması koşulları oluştuktan sonra kamu malı niteliğini alan tapulu taşınmazların da bu yolla iktisabı mümkün değildir²⁰³.
- b) Taşınmaz özel mülkiyete ve zamanaşımı ile kazanmaya elverişli olmalıdır. Taşınmaz tapuya kayıtlı olsun veya olmasın özel mülkiyete elverişli olmalıdır. Özel mülkiyete elverişli olmayan taşınmazlarda zamanaşımı ile mülkiyet kazanılamamaktadır. Taşınmazın kamu mülkiyeti altında değil, özel mülkiyet altında olması gerekmektedir. Hangi taşınmazların olağanüstü kazandırıcı zamanaşımına tabi olup olmadığı hususunda Türk hukukunda bir hüküm bulunmazken, hangi taşınmazların zamanaşımı ile kazanılamayacağına ilişkin çeşitli kanunlarda özel düzenlemeler yapılmıştır²⁰⁴. Özel mülkiyete elverişli olmayan ormanlarda²⁰⁵, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan²⁰⁶ yerlerdeki taşınmazlarda²⁰⁷ zamanaşımı²⁰⁸ ile kazanma kurumu

²⁰² Erden, O. (2002). *Uygulamada Zilyetlik Davaları*. Adil Yayınevi, Ankara, s.53-54; Oktay, S. (1990). *Türk Hukukunda Tapuda Kayıtlı Olmayan Taşınmazların Zamanaşımı ile Kazanılması*. Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, s. 25; Akçaal, 2021: 432; Oğuzman vd., 2018: 432; Esener ve Güven, 2017: 242.

²⁰³ Tanrıkulu, 2015: 105.

²⁰⁴ Tanrıkulu, 2015: 54.

²⁰⁵ Yargıtay HGK'nın 21.02.2004, 8-15/7 numaralı kararında, orman ve orman toprağının zilyetlikle kazanılmasının ve özel mülkiyete konu olmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.

<https://app.e-uyar.com/karar/index/e38392c5-9bfb-4469-b35b-65033e4de635> (erişim tarihi: 09.10.2020); Yarg. 8. HD. T. 30.09.2002, E.2002/6607, K.2002/6707: "Kural olarak orman sayılamayan yerler, koşullar olduğu takdirde kazanılması mümkün olabilir. Ancak; dava konusu yer etrafı ormanla çevrili olup 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 17.maddesi hükmü uyarınca; orman içi boşlukların kullanılması ve tasarrufu orman aleyhine genişletme kaydedeceğinden ve orman bütünlüğünü bozacağından bu gibi yerlerin kazandırıcı zamanaşımı yoluyla kazanılması mümkün değildir" <https://app.e-uyar.com/karar/index/e38392c5-9bfb-4469-b35b-65033e4de635> , (erişim tarihi: 11.10.2020); Başpınar, V. (1999). "Orman Sınırı Dışına Çıkarılan Yerlerin Hukuki Durumu". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 48(1): 187- 212, s. 188.

²⁰⁶ "Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yer: tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgeleri sınırları içerisinde kalan ve Türk Medeni Kanunu ile diğer kanunlarda devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilen yerleri ifade eder". (02.05.2013, RG: 28635 Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Bulunan Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Yerlerin İdaresi Hakkında Yönetmelik Md.4).

²⁰⁷ YHGK. T. 27.02.1980, E. 1980/1-967, K.1980/1365: "Sahipsiz ve kamuya ait mallar üzerinde özel mülkiyet kuralları yürümez; alınıp satılamazlar, zamanaşımı ile kazanılamazlar. Denizlerin kara suları, kıyılar, kumluk, çakılık, taşlık, kayalık yerler denizlerin uzantısıdır. Bu bakımlardan bu gibi yerler için tapu kayıtları hukuken değer taşımazlar". <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 04.05.2020); YHGK. T. 30.09.1981, E. 1981/1-167, K. 1981/ 656: " Sahipsiz mallar, yetkili idare organlarınca kamu mülkü olmaktan çıkarılmadıkça özel mülkiyete konu edilemez; özel bir hüküm bulunmadıkça işgal veya

işlememektedir. Yine özel mülkiyete konu olabilecek bazı taşınmazlar da bu yolla iktisap edilemezler²⁰⁹. Tapusuz taşınmazlardan özel mülkiyete tabi olanlar olağanüstü zamanaşımı yoluyla iktisap edilebilmektedir²¹⁰. Devletin özel mülkiyetinde yer alan ve tapusuz taşınmazlarının da bu yolla iktisap edilebileceği kabul edilmektedir.²¹¹ Ancak bu hususta Kadastro Kanunun 18.maddesi²¹² de değerlendirilmelidir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğindedir. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma alanı içindeki araziler de özel mülkiyete konu olamayacağından olağanüstü zamanaşımı ile iktisap edilemez²¹³.

olağan ya da olağanüstü zamanaşımı ile kazanılamaz, bu nitelikteki bir malın tapu siciline tescil edilmiş olması, o malın bağlı bulunduğu hükümlerde bir değişiklik yaratmaz; bu itibarla her nasılsa açık bırakılan tapu sicilindeki kaydına iyi niyetle dayanmak veya hak kazandırıcı süre içinde elde bulundurmamak yollarıyla bu mallar mülk edinilemez. Kamu yararı, kamu güvenliği, kamu sağlığı ve esenliği ile çok yakından ilgili olan deniz ve göl suları, yeraltı suları, madenler, petrol yatakları ve ormanlar söz konusu hükmün kapsamına dokunulmamış ise de bütün bunların da Devletin hakimiyeti (hüküm ve tasarrufu) altında bulunan yerlerden ve Anayasa'nın 130. ve 131.maddeleri hükmünce dolayısıyla özel mülkiyete konu olmayacağı kuşkusuzdur", www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=hgk-1981-1-167.htm&kw=1981/656#fm (erişim tarihi: 03.03.2021).

²⁰⁸ "3402 sayılı Kadastro Kanunu md.18/2: Orta malları, hizmet malları, ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da bir kamu hizmetine tahsis edilen yerler ile kanunları uyarınca Devlete kalan taşınmaz mallar, tapuda kayıtlı olsun olmasın kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez".

²⁰⁹ 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 4342 sayılı Mera Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 3402 sayılı Kadastro Kanunu.

²¹⁰ Akipek, J. (1973). *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar)*. Sevinç Matbaası, Ankara, s.138; Esmer, G. (1969). *Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili*. Doğu Matbaacılık, Ankara, s. 246; Gürsoy, K., Eren, F. ve Cansel, E. (1984). *Türk Eşya Hukuku*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, s. 524; Akçaal, 2021: 432.

²¹¹ Serengil, Ş.K. (2010). "Olağanüstü Zamanaşımı yoluyla Taşınmaz Mülkiyetinin Kazanılması". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 68(1-2): 219-243, s.225; Akçaal, 2021: 433; Tekinay vd., 1989: 733.

²¹² bkz. Dn.204.

²¹³ YHGK. T. 23.06.2010, E.2010/20-46, K.2010/339 : "İncelenen dosya kapsamına kararın dayandığı gerekçeye ve mahkemece, kesinleşmiş orman kadastro tutanakları ve haritaları, arazi kadastro paftası ile makiye ayırma tutanaklarının uygulanmasına dayalı araştırma inceleme ve keşif sonucu düzenlenen uzman bilirkişi raporunda, çekışmeli taşınmazın tamamının, 3116 Sayılı Yasa hükümlerine göre 1945 yılında yapıpıp kesinleşen orman kadastro sınırları içindeyken, 1952 yılında makiye ayrıldığı, 1963 yılında yapılan genel arazi kadastrounda ise orman olarak tapulama dışı bırakıldığı, 1981 yılında orman sınırları içinde aplike edilerek, 1744 Sayılı Yasa hükümlerine göre Hazine adına orman sınırları dışına çıkarıldığı ve Hazine adına tapuya tescil edildiği belirlenip, maki tefrik komisyonunun yasada öngörülen sayı ve nitelikte elemanı bulunmadığı bu nedenle kuruluşu yasaya aykırı olduğu gibi , makiye ayrılan yerlerin kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği yoluyla edinilemeyeceği (HGK 27.02.2002/1-19 E., 97 K. Sayılı Kararı), bu tür yerlerde özel yasaları gereği oluşturulan tapulara değer verileceği, davacı tarafın böyle bir tapusunun olmadığı, 6831 Sayılı Yasanın 2. madde uygulamasıyla Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan taşınmazların, yasalar gereği Hazineye kalan taşınmazlardan olduğundan, kazandırıcı zamanaşımı yoluyla edinilemeyeceği gerekçe gösterilerek Hazine aleyhine açılan davanın reddine karar verilmesinde isabetsizlik bulunmadığına göre, davacı gerçek kişinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan diğer tüm temyiz itirazlarının reddi gerekmektedir", <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 30.06.2020);

Yarg. 21. HD. T. 07.04.2008, E.2008/2973, K.2008/5543: "Mahkemece, çekışmeli taşınmazın orman sayılmayan yerlerden olduğu ve davacı yararına kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği yoluyla edinme koşulları olduğu kabul edilerek hüküm kurulmuşsa da, hükme dayanak alınan uzman orman bilirkişi raporunda çekışmeli taşınmazın %40 eğimli olduğu, teraslanmak suretiyle eğimin düşürüldüğü, davaya konu yerin 1963 tarihli memleket haritasında yakınındaki Manok Kilisesi Devlet Ormanı ile aynı nitelikte 1-1,5 metre boyunda ağaççıklarla kaplı ve Manok Kilisesi Devlet Ormanının devamı niteliğinde bulunduğu, kural olarak, 6831 sayılı Yasa'nın 1. maddesine göre "tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılacağı", 6831 sayılı Yasa'nın l/j maddesinin karşı kavramından maki ve fundalıklarla örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşıyan yerlerin orman sayılan yerlerden olduğu hukuken ve bilimsel olarak ve

Dolayısıyla bu yolla kazanılabilecek taşınmazlar, özel mülkiyete tabi olan tapusuz taşınmazlar ya da tapulu olup tapu sicilinden malikin kim olduğu anlaşılamayan taşınmazlardır.

- c) Taşınmaz üzerinde 20 yıl süreyle zilyet olunmalıdır. Bu süreyi dolduran zilyet, diğer şartlar da tamamlandığı takdirde mülkiyetin tescilini kendi adına talep edebilmektedir. Dolayısıyla yirmi yıllık sürenin başlangıç tarihi de kesin olarak belirlenmelidir²¹⁴. 2007 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı'nda²¹⁵ göre, açılan tescil davasının 20 yıl süre dolmadığı gerekçesiyle reddinden sonra, tescil için yeniden dava açılması halinde tüm koşulların yeniden oluşması halinde dava açılabilirliğini kabul edilmiştir. Karara göre, 20 yıl süre dolmadığı için reddedilen davada, ilk davanın kesinleşmesinden itibaren yeniden 20 yıl süre dolduktan sonra yeni bir dava açılmalıdır.
- d) Taşınmaz üzerindeki zilyetlik davasız ve aralıksız olmalıdır. Davadan maksat, gerçek malikin zilyede karşı olan davasıdır. Taşınmazdaki zilyedin, malik sıfatıyla zilyet olması gerekmektedir. Malik sıfatıyla zilyetlik, Medeni Kanun'da tanımlanmamıştır. Kavramın içi, öğreti ve mahkeme kararları ile belirlenmiştir. Zilyedin, zilyet olduğu taşınmaz üzerinde başkasının zilyetliğini kabul etmemesi, malik sıfatıyla zilyetliktir²¹⁶. Öğretideki bir görüşe göre, malik sıfatıyla zilyet olmak için zilyetlik iradesi aranmamalıdır²¹⁷. Buna göre; malik sıfatıyla zilyet, gerçek malik olmak zorunda değildir. Aynı zamanda ileride de malik olacağı konusunda bir irade de gerekli değildir. Malik sıfatıyla zilyedin zilyetliği, görünüş itibarıyla mülkiyeti kullanmaya yönelik olmalıdır. Diğer görüşe göre ise, zilyedin malik sıfatıyla zilyet olabilmesi için bu

HGK'nın 15.11.2000 gün ve 2000/20-1663/1694 ve 14.03.2001 gün 2001/20-214-239 ve 02.05.2007 gün 2007/20-237-237 sayılı kararında ve Yirminci Hukuk Dairesi'nin konu ile ilgili tüm kararlarında ve 15.07.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Orman Kadastro Yönetmeliği'nin 23/P ve 26/j maddeleri gereğince eğimi %12'nin üzerinde olan maki ve fundalıklarla örtülü yerlerin orman ve toprak muhafaza karakteri taşıyacağından bu tür yerlerin orman sayılacağı, bu nedenle taşınmazın zilyetlikle kazanılacak yerlerden olmadığı, davaya konu taşınmazın 4999 sayılı Yasa ile değişik 6831 sayılı Yasa'nın 7. maddesi gereğince "herhangi bir nedenle orman kadastro sınırı dışında kalmış orman" olması nedeniyle Orman Yönetimince orman sınırı içine alınabileceği göz önünde bulundurularak dinlenme olanağı bulunmayan gerçek kişinin tescil davasının reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır". <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 30.06.2020).

²¹⁴ Serengil, 2010: 230; Akçaal, 2021: 436; Esener ve Güven, 2017: 245.

²¹⁵ YİBK. T. 19.01.2007, E.2005/1, K.2007/1: "4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 713'üncü maddesinin 1 ve 2 nci fıkraları gereğince açılan tescil davasının süre yönünden reddedilmesi halinde; aynı yerle ilgili olarak açılan 2 nci davanın olumlu sonuçlanabilmesi için, ilk kararın kesinleşmesinden itibaren taşınmaz üzerindeki zilyetliğin davasız, aralıksız ve malik sıfatıyla yeniden 20 (yirmi) yıl sürmesi gerektiğine 19.01.2007 tarihli üçüncü oturumda oyçokluğu ile karar verildi". RG. 27.02.2007/ 26447) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070227-17.htm> (erişim tarihi: 23.09.2021).

²¹⁶ Akkanat, 2004: 325; Esener ve Güven, 2017: 243; Akçaal, 2021: 437; Oğuzman vd., 2018: 445; Ertaş, 2016(Eşya Hukuku): 325.

²¹⁷ Düzceer, A.R. (1994). *Kazandırıcı Zamanaşımıyla Taşınmaz İktisabı*. Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, s.194.

hususla özel iradesi şarttır²¹⁸. Baskın olan görüş budur. Malik sıfatıyla zilyetlik, zilyedin zilyet olduğu şey üzerinde başkasının üstün hakkını kabul etmemesi olarak değerlendirilmektedir²¹⁹. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gereğince de aranılan zilyetlik, malik sıfatıyla zilyetliktir.

Tapu sicilinden malikin kim olduğu anlaşılamayan taşınmazlar ile tapudaki kayıt maliki hakkında 20 yıl önce gaiplik kararı verilmiş taşınmazlar da TMK 713 gereğince olağanüstü zamanaşımı yoluyla iktisap edilebilmektedir. Bu madde Kadastro Kanunu 14.madde²²⁰ ile uygulanmaktadır. Bu durumda taşınmazın olağanüstü zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için 3 durum söz konusudur:

- a) Tapu siciline Kanun'un 998.maddesine göre kaydedilmesi gereken bir taşınmaz, belli sebeplerle kaydedilmemiş olmalıdır.
- b) Taşınmaz tapuya kayıtlı olsa dahi, malikin kim olduğu anlaşılamamalı ya da tapuda kayıtlı malikin gaipliğine karar verilmiş olmalıdır.
- c) Taşınmazın Kadastro Kanunu 18. maddede belirtildiği üzere zilyetlikle kazanılamayan taşınmazlardan olmaması gerekmektedir.

Olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılabileceği taşınmazlar Kanun hükmüne göre, özel mülkiyete tabi olan tapusuz taşınmazlar veya tapulu olup da tapu sicilindeki kayıttan taşınmazın malikin kim olduğu anlaşılamayan ya da tapudaki kayıt maliki hakkında 20 yıl önce gaiplik kararı verilmiş olan taşınmazlardır. Olağanüstü zamanaşımı ile kazanma da aslen kazanmadır. Taşınmaz mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı ile kazanılması sonucu, Kanun' da bir hüküm bulunmasa da gerek Yargıtay kararlarında gerek öğretide kazanmanın geçmiş etkili olacaėı²²¹ kabul edilmektedir.

²¹⁸ Serengil, 2010: 227; Gürsoy vd., 1984: 568.

²¹⁹ Paksoy, M.S. (2015). "Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı Işığında tapuya Kayıtlı Taşınmazlarda Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı". *  HFM*, 73(1): 441-464, s.458; Sapanoğlu, S. (2013). *Zilyetlikten Kaynaklanan Tescil Davaları*. Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, s. 297-298.

²²⁰ "Tapuda kayıtlı olmayan ve aynı çalışma alanı içinde bulunan ve toplam y z l m  sulu toprakta 40, kuru toprakta 100 dönüme kadar olan (40 ve 100 dönüm dahil) bir veya birden fazla taşınmaz mal, çekişmesiz ve aralıksız en az yirmi yıldan beri malik sıfatıyla zilyetliğini belgelerle veya bilirkişi veyahut tanık beyanlarıyla ispat eden zilyedi adına tespit edilir. (**Değişik ikinci fıkra: 3/7/2005- 5403/26 md.)** Sulu veya kuru arazi ayrımı, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu hükümlerine göre yapılır. (**Değişik: 3/7/2005- 5403/26 md.)** 4342 sayılı Mera Kanununun 7 nci maddesinin üçüncü fıkrası gereği 3402 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılacak işlemlerde Kadastro Komisyonlarına konu uzmanı Ziraat Mühendisi dâhil edilir. Taşınmaz malın, yukarıdaki fıkranın kapsamı dışında kalan kısmının zilyedi adına tespit edilebilmesi için, birinci fıkra gereğince delillendirilen zilyetliğin ayrıca aşağıdaki belgelerden birine dayandırılması lazımdır. A)31/12/1981 tarihine veya daha önceki tarihlere ait vergi kayıtları, B) Tasdikli irade suretleri ile fermanlar, C) Muteber, mütevelli, sipahi, mültezim temessük veya senetleri, D) Kayıtları bulunmayan tapu veya mülga hazinei hassa senetleri veya muvakkat tasarruf ilmi haberleri, E) Tasdiksiz tapu yoklama kayıtları, F) M lkanme, muhasebeti atika kaleim kayıtları, G) Mubayaa, istihkam ve ihbar hüccetleri, H) Evkaş idarelerinden tapuya devredilmemiş tasarruf kayıtları".

²²¹ Feyzioğlu, N.F. (1958). *Zilyetlikte İadenin Mevzuu ve ş m l *. İstanbul Üniversitesi Hukuk fakültesi Yayınları, İstanbul, s.336; Gürsoy vd., 1984: 540; Oktay, 1990: 135; Tekinay vd., 1989: 767; Akçaal, 2021: 441; Esener ve Güven, 2017: 245.

Ülkemizdeki yasal düzenlemeler gereği kültür ve tabiat varlıkları, devlet malı statüsünde olup, devletin bu varlıkların korunmasında birtakım yükümlülükleri bulunmaktadır. Yapılan düzenlemeler gereğince de kamu malları²²² özel mülkiyete konu olamamaktadır. 1982 Anayasası'na göre, kültür ve tabiat varlıkları devlet malıdır. Uluslararası antlaşmalara göre ise, bu varlıklar insanlığın ortak malı ve mirasıdır. Anayasa'mızın 63.maddesinde de hüküm altına alınan düzenlemeye göre, *“Devlet tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir”*. Gerek Anayasa gerek Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili yasal düzenlemeler gereği, kültür ve tabiat varlıkları üzerinde bulunan taşınır ve taşınmaz mülkiyetlerindeki yetkiler ve tasarruflar kamu yararı gözetilerek kısıtlanabilmektedir. Koruma konusunda ve korumaya ilişkin uluslararası antlaşmalar ve düzenlemelerde de sık sık vurgu yapılan aktif koruma anlayışının etkisi olarak ülkemizde 2004 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda geniş ve ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Aktif koruma anlayışına ilişkin bazı temel kavramlar bu düzenlemeler kapsamında mevzuatımız içinde yer almıştır²²³.

²²² Kadastro Kanunu md. 16, kamu malları için kamunun ortak kullanmasına veya bir kamu hizmetinin görölmesine ayrılan yerlerle devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan sahipsiz yerlerden bahseder. Danıştay 6.D. 03.06.1991, E. 1990/2427, K. 1991/1340: *“Kadastro Kanunu'nun 18.maddesinin 2.fıkrasında “orta malları, hizmet malları, ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da bir kamu hizmetine tahsis edilen yerler ile kanunları uyarınca Devlete kalan taşınmaz mallar tapuda kayıtlı olsun olmasın kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez” kuralı yer almaktadır. Dava konusu taşınmazın tapulama dışı bırakıldığı, orman sayılan yerlerden iken 3091 sayılı Yasa uyarınca orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin hazineye ait olduğunun tartışmasız olduğu ... Barajı projesi ile, kamu hizmetine tahsis edildiği anlaşıldığından ve tescile tabi olmayan bu tür kamu mallarının zilyetlikle iktisabı düşünülemeyeceğinden...”* <https://www.idare.gen.tr/ih-c-2-dizin-ictihat-turk.pdf> (erişim tarihi: 03.03.2021).

²²³ Levent, 2011: 130.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ÜZERİNDEKİ ZİLYETLİĞİN SONUÇLARI

3.1. Genel Olarak

Toplumsal huzur ve güvenin korunması amacıyla taşınır mallarla aynı hakların sağladığı hakimiyetin dışı açıklanış şeklini ifade eden zilyetlik, kamuya açıklık sağlama fonksiyonu dışında hakka dayanıp dayanmamasına bakılmaksızın taşınır ve taşınmazlar bakımından hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla TMK’da sadece taşınırlar mallar bakımından değil, her türlü eşya bakımından genel bir düzenleme yapılmıştır²²⁴. Zilyetlik taşınırlarda kamuya açıklık fonksiyonunu sağlasa da TMK’da zilyetliğin korunması, kazandırıcı zamanaşımı konusundaki önemi nedeniyle zilyetlik için taşınırlar ve taşınmazlar bakımından aynı hükümler geçerli olmuştur. TMK’nın 712 vd. maddelerine göre, zilyetlik taşınırlarda olduğu gibi taşınmazlarda olağan ve olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetin²²⁵ kazanılmasını sağlamaktadır.

4721 sayılı Medeni Kanunu’muzda yer alan zilyetlik hükümlerinin birtakım sonuçları da bulunmaktadır. Öncelikle bu hükümler hem taşınmazlar için hem de taşınırlar için geçerlidir. Zilyetlik, taşınırlarda ve taşınmazlarda bir hakimiyet durumunu belirttiği için bu hususa ilişkin birtakım sonuçlar da bulunmaktadır²²⁶.

Zilyetlik, taşınırlar açısından büyük bir öneme sahip olsa da zilyetliğin taşınmazlar açısından uygulama alanı dardır. Zilyetliğin, aynı haklarda kamuya aleniyeti sağlaması sadece taşınırlar için uygulanmaktadır. Mülkiyet karanesi başlıklı TMK’nın 985.maddesine göre, “*Taşınırın zilyedi onun maliki sayılır*”, hükmüyle bir taşınır üzerinde zilyet olan kişinin o taşınırın maliki olacağı ve iddia ettiği mülkiyet hakkının karine olarak var olduğu kabul edilmektedir. Yine aynı maddenin devamında, “*Önceki zilyetler de zilyetlikleri süresince o taşınırın maliki sayılırlar*”, hükmü getirilerek taşınır üzerindeki zilyetlik devam ettiği sürece zilyet, taşınırın maliki kabul edilmiştir. Yine taşınır mülkiyetinin nakli için zilyetliğin devrinin arandığı md. 763, taşınır mülkiyetinin sahiplenme yoluyla elde edilebilmesi için malik olma

²²⁴ Oğuzman vd., 2018: 45.

²²⁵ YHGK. T.14.01.2020. E, 2019/16-412, K. 2020/10: “*Bir şeye malik olmayan kimsenin zilyetliği zaman ile o şeyin mülkiyetinin kazanılmasını sağlayabilir. Mülkiyetin kazanılma sebeplerinden biri olan zilyetliğin konusu ancak maddi şeylerdir. Zilyetliğin tanımında da görüleceği gibi, zilyetlik olması için bir şeyin bulunması ve ayrıca o şey üzerinde fiili hakimiyetin kurulması gerekir. Mülga 743 sayılı TKM’nin 639/1(4721 sayılı TMK m. 713/1) ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu’nun 14. maddeleri uyarınca; zilyetliğe ve kazandırıcı zamanaşımına dayanılarak davacı sıfatı ile dava açan kişinin o şey üzerinde gerçek bir hak ve tasarruf yetkisinin bulunması gerekir (İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 04.12.1998 tarihli ve 1996/4 E., 1998/3 K. sayılı kararı)”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.08.2021).*

²²⁶ Nomer ve Ergüne, 2019: 15; Akçaal, 2021: 45; Sirmen, 2017: 39.

iradesiyle zilyetliğe geçirmenin arandığı md.767, kazandırıcı zamanaşımında zilyetliğin beş yıl ve iyi niyetle davasız, aralıksız olmasının arandığı md.777, taşınırın rehnedilebilmesi için zilyetliğin alacaklıya devrinin arandığı md.939, feri zilyet lehine karinenin yer aldığı md. 986, tasarruf yetkisi ve taşınır davası bakımından öneminin belirtildiği md. 988. vb. maddeler incelendiğinde zilyetliğin TMK’da genişçe düzenlendiğini söyleyebilmek mümkündür. Ancak zilyetliğe ilişkin düzenlenen ve taşınmazlar bakımından uygulanan hükümler TMK’nın 973.maddesinde düzenlenen hak zilyetliği ve 992.maddede düzenlenen sicil zilyetliğinde yer almaktadır.

Zilyetlik esasen taşınır mallarda ve taşınmaz mallarda olağan ve olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılmasına imkân sağlamaktadır. Mülkiyetin kazanılmasıyla zilyet, zilyet olduğu taşınmazın bütünleyici parçalarını da kazanmaktadır²²⁷. Zira TMK’nın 777.maddesine göre, “*Başkasının taşınır bir malını davasız ve aralıksız beş yıl iyi niyetle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kimse, zamanaşımı yoluyla o taşınırın maliki olur*”. Yine TMK’nın 712.maddesine göre, “*Geçerli bir hukuki sebep olmaksızın tapu kütüğüne malik olarak yazılan kişi taşınmaz üzerindeki zilyetliğini davasız ve aralıksız olarak on yıl süreyle ve iyi niyetle sürdürürse, onun bu yolla kazanmış olduğu mülkiyet hakkına itiraz edilemez*”. “*Tapu kütüğünde kayıtlı olmayan bir taşınmazı davasız ve aralıksız olarak yirmi yıl süreyle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kişi, o taşınmazın tamamı, bir parçası veya bir payı üzerindeki mülkiyet hakkının tapu kütüğüne tesciline karar verilmesini isteyebilir*”, hükmü de TMK’nın 713.maddesinde düzenlenmiştir.

Taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde mülkiyet hakkına sahip olan zilyet, zilyetliğini korumak için saldırının önlenmesi ve iade davasını açabileceği gibi, zilyetlik davalarını da ikame edebilmektedir. Kamu mallarında esasen zilyetlik söz konusu değildir. Çünkü devlet ile kişiler arasındaki ilişki zilyet olma iradesine dayalı bir ilişki olmayıp kamu hukukundan doğan bir ilişkidir²²⁸. Ancak bazı durumlarda ise kültür ve tabiat varlıkları üzerinde kişilerin özel mülkiyete sahip olması dolayısıyla da zilyetliğe sahip olmasına imkân tanınmıştır.

Kültür ve tabiat varlıklarında zilyetliğe yönelik gasp ve saldırı fiillerine karşı da zilyetlerin koruma yollarına başvurması olanaklıdır. Bu fiiller genelde bu varlıkların habersizce çalınması, kaçırılması, alıkonulması gibi hareketlerle gerçekleştirilmektedir. Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde mülkiyet hakkına sahip olan kişi zilyetlik davalarını açma imkanına da sahiptir. Esasen taşınırlarda uygulanan hak karinelerinin taşınmazlarda uygulanıp uygulanmayacağına dair öğretide tartışma bulunmaktadır. Zilyetliğin

²²⁷ Usta, S.A. (2009). *Tapuya Kayıtlı Taşınmazların Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı ile Kazanılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.97.

²²⁸ Ünal ve Başpınar, 2017(Orman Hukuku): 135.

mülkiyete karine teşkil etmesi taşınırlarda uygulanmakta iken taşınmazlarda tapuya kayıtlı olup olmamasına göre ayırım yapılmıştır. Tapuya kayıtlı taşınmazlardaki hak karinesi tapu sicilindeki tescil tarafından yerine getirilirken, tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlarda hak karinesinden yararlanılamayacağı, hakkın varlığının ispatının gerektiği²²⁹ ileri sürülürken bir başka görüşe göre hak karinesinin bu taşınmazlar için de uygulanabileceği kabul edilmiştir. Yine kültür ve tabiat varlıklarının izinsiz şekilde yurtdışına götürülmesi, kaçırılması, alıkonulması gibi durumlarda devlet malı niteliğinden ve devletin medeni hukuk kurumlarından yararlanmasından dolayı devletin zilyetliğin iadesi davası açabileceği de kabul edilmektedir.

3.2. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Mülkiyet ve Mülkiyet Hakkına Getirilen Sınırlamalar

3.2.1. Genel Olarak

Ülkemizde kültür ve tabiat varlıklarının korunması meselesi hassas bir mesele olarak ele alınmış ve bu konuda kamu yararı da gözetilerek birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki özel mülkiyetlere de sınırlamalar getirilmiştir. Çünkü kültür ve tabiat varlıklarının korunması meselesi mülkiyet meselesi ile de yakından ilgilidir. Aynı zamanda kültür ve tabiat varlıklarının yok olması ise, yerine konması olanaksız bir kayıptır²³⁰.

Yargıtay'ın da bir kararına göre, doğal ve tarihi servetin korunması zorunluluğu olduğu kadar, bunlara zarar vermeyecek zilyetliğin korunması zorunluluğu da vardır²³¹. Geçmişten bugüne kadar kültür ve tabiat varlıkları hakkındaki yasal düzenlemeler genel anlamıyla devlet mülkiyetini benimsemiştir, ancak bunun yanında da kimi durumlarda özel mülkiyetin de olabileceğine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir²³².

Kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyeti hususunda kabul edilen 3 sistem bulunmaktadır. Bunlar mülkiyeti kişilere bırakan sistem, mülkiyeti devlete bırakan sistem ve mülkiyeti kişilere bırakmakla, mülkiyet hakkını sınırlayan sistemdir²³³. Eski eserler hukuku

²²⁹ Akçaal, 2021:142; Acemoğlu, K. (1965). *Türk Hukukunda Tapu Kütüğüne Kayıtlı Olmayan Gayrimenkullerin Hukuki Durumu*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.141.

²³⁰ Alsaç, O. (1984). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Üzerine”. *Mimarlık Dergisi*, 22 (3-4) :8-11, s.8.

²³¹ Yarg. 1.HD. T. 11.04.1995, E.1994/7198, K. 1995/5382: “Bir yandan geçmişten günümüze intikal eden bizlerin de gelecek nesillere aynen devretmesi gereken ve yerine yenisinin konması imkânsız olan bu doğal ve tarihi servetin, diğer yandan da bunlara zarar vermeyecek zilyetliğin korunması zorunluluğu bulunmaktadır. Nitekim bu hususları göz önünde bulunduran yasa koyucu koruma alanlarının aksine sit alanlarında zilyetlikle mülk edinmeyi yasaklamamıştır”, www.kazanci.com/kho/2/ibb/files/dsp.php?fn=1hd-1994-7198.htm&kw=1995/5382#fm (erişim tarihi: 03.03.2021).

²³² Berk, 2011: 183.

²³³ Sancakdar, 2012: 89; Mumcu 1969: 51, Özel, 1998: 58 vd.

ile de kabul görmüş 3 sistem bulunmaktadır. Eski eserlerin mülkiyetini kişilere bırakan sistem, eski eserlerin mülkiyetini kişilere bırakmakla mülkiyetin kullanılmasına sınırlar koyan sistem ve eski eserlerin devlet mülkünde olduğunu kabul eden sistemdir. İlk sistemde kişiler eski eserleri yedlerinde bulundurabilmekte ve mülkiyetine sahip olabilmektedir. ABD gibi ülkelerde uygulanan sistemde amaç, kamu yararının kişilerin tasarruflarıyla gerçekleştirilmesidir. Yani, eski esere sahip olan kişiler bu eserleri müzelere bağışlayabilmekte ve bu bağış karşılığında çeşitli istisnalar elde edebilmektedir. İkinci sistemde ise, daha çok taşınmaz eski eserler ön planda olur ve taşınmaz eski eserler bir sisteme kaydedilir. Bu nedenle bu esere sahip olan kişilerin eser üzerinde mülkiyet hakları kısıtlanır. Örneğin, taşınmaz eski eseri olan ve sisteme kaydedilen bir şahıs, eski eser üzerindeki kullanım hakkını devredemez, eski eserin kullanım amacını devredemez ya da eski eserin orijinalini bozarak tamir edemez. Bu sistem daha çok Avrupa ülkelerinde kabul gören bir sistemdir. Türkiye’de ise üçüncü sistem uygulanmaktadır. Üçüncü sistemde ise, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin mülkiyeti ne olursa olsun şahıslara değil devlete aittir. Her ne kadar Türkiye’de bu sistem uygulanmaya çalışılsa da uygulamada çeşitli problemler ortaya çıkmakta ve sistemin uygulanması zorlaşmaktadır. 1982 Anayasası’nda ise sınırlı mülkiyet sistemi ile devlet mülkiyeti sisteminin karma bir şekilde uygulanmaya çalışıldığını belirten görüşler de bulunmaktadır²³⁴.

1869 tarihli ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde²³⁵ bulunan eski eserler kişinin mülkiyetinde kalmakta, devletin şufa hakkı mevcut olmaktadır²³⁶. 1869 tarihli Nizamnameye göre, arazisinde eski eser bulunan bu esere sahip olacağı hüküm altına alınarak devlet mülkiyetinden ziyade özel mülkiyet kabul edilmişti. İkinci Asar-ı Atika Nizamnamesi 07.04.1874’te yürürlüğe girmiş olup, bu Nizamname’ye göre de kişilerin ve cemaatlerin mülklerindeki eski eserleri yıkamayacakları, bu eserlerin asli halini devletin devam ettireceği hükme bağlanmıştır. 1874 tarihli Nizamname’nin, 3. maddesinde henüz ortaya çıkmamış eserlerin, devletin mülkünde olduğu hususu yer almıştır. Üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi olan 22.02.1884 tarihli Nizamname, eski eserlerin mülkiyetinin devlete ait olduğunu kabul etmiştir²³⁷. 1906 tarihli Nizamname’de de eski eserler devletin mülkiyetindedir. Bir taşınmazın özel mülkiyetinden çıkarılarak kamu malı haline getirilmesi kamu yararı ile

²³⁴ <https://gayrimenkulmevzuati.com/1982-anayasasina-gore-kultur-ve-tabiati-varliklarinin-mulkiyeti/> (erişim tarihi: 10.01.2021).

²³⁵ AYM, T.06.07.1965, E.1965/16, K. 1965/41, RG:04.11.1965/12142. (AYM, 1869 tarihli nizamnamenin kanun hükmünde olduğunu kabul etmiştir).

²³⁶ Mumcu, 1969: 56.

²³⁷ Şimşek, F. ve Dinç, G. (2009). “XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Eski Eser Anlayışının Doğuşu ve Bu Alanda Uygulanan Politikalar”. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(16): 101-127, s.118.

birtakım sınırlamaları da beraberinde getirmektedir²³⁸. Kamu yararı kavramı da sadece günümüzdeki kuşağı değil geçmişteki ve gelecekteki kuşağı da kapsamaktadır. 1924 Anayasası'nda eski eserlere ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Kültür varlıklarının korunması konusuna, ilk kez 1961 Anayasası'nın 50.maddesinde yer verilmiştir. 1982 Anayasası'nda ise “*Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Başlığı*” altında 63.maddede yer alan hükme göre, devletin, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alacağı, bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetlerin kanunla düzenleneceği kabul edilmiştir. Kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki mülkiyet açısından hukuki statünün belirlenmesi yurt dışına kaçırılan kültür varlıklarının iadesi konusunda da önem taşımaktadır. Ülkemizde de bu hukuki statü için düzenlemeler yapılmıştır. 2863 sayılı Kanunda da bu varlıkların devlet malı niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. Kültür ve tabiat varlıklarının bu statüde olması ve korunması zorunluluğu, mülkiyet hakkını da etkilemektedir²³⁹.

3.2.2. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Devlet Mülkiyeti

3.2.2.1. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Devlet Mülkiyeti

Bütün kültür varlıklarının kamu malı niteliğinde olmadığını ve devlet mülkiyetine tabi olmadığını söyleyebilmemiz mümkündür. 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin 14.maddesinde devlet mülkiyetinin istisnası olarak özel bir şahsın taşınmazında bulunan eski eserler yer almıştır, 1906 tarihli Nizamnamede ise bu hususa yer verilmemiştir. Her ne kadar 1884'ten beri bulunan eski eserlerin devlet malı olacağı kabul edilmişse de ülkemizde özel mülkiyette olan kültür varlıkları da mevcuttur. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamelerinden bu yana kanun koyucu özel mülkiyete tabi eski eserleri devlete geçirmemiştir, geçmişteki eski halklardan kalan eserler ve yeni bulunacak arkeolojik objelerin kanun gereği devlet malı olacağını kabul etmiştir. Dolayısıyla devletin mülkiyet hakkı için zilyetlik şart koşulmamıştır²⁴⁰.

2863 sayılı KTVKK'nın 5.maddesine göre, “*Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir. Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mühlak vakıf malları bu hükmün dışındadır*”. Anılan hükme

²³⁸ Berk, 2011: 190.

²³⁹ Kortanoğlu, M.S. (2013). “Arkeolojik Sitler ve Derecelendirme Sorunu”. *Colloquium Anatolicum*, XII: 271-290, s.280.

²⁴⁰ Özel, 2018: 227.

göre, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğindedir. Ve bu varlıkları meydana çıkarmak üzere araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı Kanun'un 35.maddesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığına verilmiştir. Yapılan kazı ve araştırmalar sonucu herhangi bir kültür ve tabiat varlığı bulunursa, bu varlıklar kazı yapan heyet ve kurumlar tarafından her yıl yapılan kazı sonunda Kültür ve Turizm Bakanlığının göstereceği Devlet müzesine nakledilmektedir.

KTVKK'nın 41.maddesine göre, *“Kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen insan ve hayvan iskeletleri ile bütün fosiller, Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görüldüğü takdirde, tabiat tarihi müzeleri ile üniversitelere veya ilgili diğer Türk bilim kurullarına verilebilir. Ayrıca, kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen askeri tarihle ilgili her türlü taşınır kültür varlığı, Genelkurmay Başkanlığının uygun görüşü ile, Kültür ve Turizm Bakanlığınca askeri müzelere devredilir”*. Hükme göre, yapılan araştırmalarda elde edilen fosiller, müzelere ya da üniversitelere, bilim kurullarına verilebilirken; askeri tarihle ilgili bulunan varlıklar askeri müzelere devredilebilmektedir.

Kanun'un 4.maddesine göre, kendi arazisi içerisinde bir taşınır kültür varlığı bulan ya da bu varlıktan yeni haberdar olan kişi, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne veya köyde muhtara ya da diğer yerlerde mülki amirlere bildirmelidir. Aksi takdirde Kanun'un 67.maddesine göre cezalandırılabilir. Yapılan bildirim üzerine, bulunan varlık, bulan kişinin mülkü üzerinde ise Kanun'un 24. ve 25. maddeleri uygulanmakta ve ayrıca ikramiye verilmemektedir. 24.maddeye göre, devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını ellerinde bulunduranlardan, değeri ödenerek Bakanlık tarafından, bulunan varlıklar satın alınabilir²⁴¹. Yani, bir kişinin elinde bulunan bir kültür ve tabiat varlığı, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı ise, bu varlık Bakanlıkça satın alınabilmektedir. Bu varlık, yeni bulunan bir varlık olabileceği gibi uzun zamandır kişinin elinde bulunan bir varlık da olabilmektedir. Kanun burada ayırım yapmamıştır. Ancak başkasının mülkü içerisinde bulunmuş ise, Kültür ve Turizm Bakanlığınca varlığın değeri dikkate alınarak, takdir olunacak bedelin %80'i ikramiye olarak bulan kişi ile mülk sahibi arasında yarı yarıya paylaştırılmaktadır. Bulunan kültür varlığı devlete ait arazide bulunmuş ise, takdir olunacak bedelin %40'ı bulan kişiye ikramiye olarak verilmektedir.

²⁴¹ Bu işlemin satış işlemi olmadığı, devletçe ödenen paranın ikramiye olduğu aksi halde devletin kendisine ait malı satın alma gibi çelişkili bir durumun ortaya çıktığı konusunda öğretilerde tartışma bulunmaktadır, bkz. Aydos, 2008: 69, Kanadoğlu, 2007: 198.

3.2.2.2. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Devlet Mülkiyeti

2863 sayılı Kanun'un 5.maddesinde bahsedilen kamu malı niteliği taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları için de kabul edilmektedir. Taşınmazın bulunduğu coğrafi bölgenin önemi, tarihte önemli yerleşim yerleri arasında yer alması gibi durumlar değerlendirildiğinde bütün kültür ve tabiat varlıklarının kamunun mülkiyetine geçirilmesi imkansızdır²⁴². Bir taşınmazın korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olması ile bu taşınmazın devlet mülkiyetine ait olması farklı durumlardır. 2863 sayılı Kanun, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını ayrı bir grup halinde saymıştır. Maddeye göre, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

- a) *“Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19’uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar*
- b) *Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar*
- c) *Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları*
- d) *Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.*

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar”.

Bahsi geçen Kanun’da da belirtildiği üzere; korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19’uncu yüzyılın sonuna kadar yapılmış olan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıdır. 19’uncu yüzyıldan sonra yapılan bir taşınmaz ancak Kültür ve Turizm Bakanlığının vereceği karar sonucunda korunması gerekli kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. Sit alanları içerisinde bulunan taşınmazlar da milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler de korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak kayıt altına alınmaktadır.

Kanun’un 5.maddesi geçmişten kalan taşınmaz kültür varlıklarını özel arazide de olsa devlet malı olarak kabul etmektedir. Çünkü taşınmaz kültür varlığı üzerinde mülkiyet yoktur.

²⁴² Çolak, N.İ., “Kültür ve Tabiat Varlıklarının Devlet Malı Niteliği ve Sonuçları”.

http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteligi-ve-sonuclari/#_ftn1(erişim tarihi: 09.12.2020).

Kazı ve araştırmalar sonucu ortaya çıkan bu eserler özel mülkiyete ait olan bir taşınmazda bulunsu dahi, kamu malı olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, özel mülkiyet üzerindeki taşınmaz eserler, korunması gerekli kültür varlığı olarak yer almadığından örneğin yalılar kamu malı olmadığından devletin malı değildir. Bu varlıkların devlet malı olması, kamulaştırma yoluyla gerçekleştirilmektedir²⁴³. Yukarıda belirtilen taşınmaz kültür varlıkları üzerinde özel mülkiyet söz konusu ise Kanun'un 15.maddesi uyarınca kamulaştırılarak devlet mülkiyetine geçirilmektedir. Bu hususta idarenin bir olmayıp, bu varlıkların korunması açısından idareye yüklenen bir görev bulunmaktadır.

Sonuç olarak ikili bir ayırım yaparsak, ülkemiz sınırları içerisinde, KTVKK md.6 kapsamında bulunan taşınmaz kültür varlıkları üzerinde özel mülkiyet kurulmamış ise, kanun gereği bu varlıklar devlet malı olarak kabul edilirken; özel mülkiyet kurulmuş olan taşınmaz kültür varlıkları otomatikman devlet malı olarak kabul edilmemekte, kamulaştırma yoluyla devlet mülkiyetine geçirilmektedir.

3.2.3. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Özel Mülkiyet

3.2.3.1. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Özel Mülkiyet

Taşınır kültür ve tabiat varlıkları, geçmişten günümüze ulaşmış, insan iradesinin ürünü olan ya da doğada şekillenmiş biçimde bulunan; bilimsel, tarihi, sanatsal, kültürel yönü olan ve bulunduğu yerden başka bir yere taşınabilen varlıkların tamamıdır²⁴⁴. Ülkemizde özel mülkiyet altında taşınır kültür ve tabiat varlıkları bulunmaktadır. Bu varlıklara örnek olarak sanat eserleri, arkeolojik eserler veya diğer kültürel objeler verilebilir²⁴⁵. Üzerinde özel mülkiyet kurulmuş kültür ve tabiat varlıkları KTVKK'nın 5. maddesine göre devlet malı niteliğinde değildir. KTVKK'nın 24.maddesine göre, bu varlıklar devletçe satın alınabilmektedir.

2863 sayılı Kanun'un 25.maddesine göre, “*Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bilimsel esaslara göre tasnif ve tescile tabi tutulurlar. Devlet müzelerinde bulunması gerekli görülenler, usulüne uygun olarak müzelere alınırlar*”. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik md.4'e göre “*Müze müdürlüğüne getirilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları, müze idaresince emanete alınır ve söz konusu varlıkları*

²⁴³ Özel, 2018: 228; Kamulaştırma kavramı, kamu yararının gerektirdiği durumlarda özel şahısların mülkiyetinde bulunan taşınmazların, bedeli ödenerek, kamu hizmetine tahsis edilmek üzere zorla elinden alınması olarak tanımlanmaktadır. (Özkan, U.B. (2017). “Kültür ve Tabiat Varlığı Olarak Tescilli Taşınmazların ve Sit Alanlarının Kamulaştırma Bağlamında İncelenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi- ATA Planlama ve Tasarım Dergisi*, 1(1): 63-68, s.64.

²⁴⁴ bkz. s.8 vd.

²⁴⁵ Özel: 2018: 230.

getirenlere, müze idaresince taşınır geçici alındısı verilir". Madde 9'a göre ise, "Değerlendirme Komisyonu tarafından, korunması gerekli görülmeyerek tescil dışı bırakılan "Kültür ve tabiat varlıkları, sahiplerine bu Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-1 sayılı Tescil Dışı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi ile iade edilir. Ancak yanıltıcı nitelikleri sebebiyle piyasada dolaşımı uygun görülmeyen tescil dışı bırakılan kültür varlıkları müzede alıkonulur. Müzeyi yanıltmak amacıyla sahte kültür varlığı getirdiği tespit edilenler hakkında suç duyurusunda bulunulur".

Korunması gerekli taşınır bir kültür varlığını zilyet olarak elinde bulunduran kişiden, devletçe bu varlık satın alınabilmektedir. Her ne kadar bu kültür varlığı kanunen korunması gerekli ise de devlet mülkiyetine geçmemektedir, zilyet ya da malik olan kişi bu kültür varlığını satmak zorunda olmayıp koruması gerekmektedir. Taşınmazlar için durum ise kamulaştırma yoluyla çözülmektedir. Ancak taşınır kültür ve tabiat varlıklarının kamulaştırılması gibi bir durum Anayasa'da ve diğer kanuni düzenlemelerde bulunmadığından söz konusu değildir²⁴⁶. Kanun'un 24.maddesine göre, malikler taşınır kültür ve tabiat varlığını satmak istediğinde devletin rüçhan hakkı vardır. Dolayısıyla korunması gerekli taşınır kültür varlıkları üzerinde zilyetlik ve buna bağlı olarak mülkiyet söz konusu olabilmektedir.

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik'in "*Tasnif ve tescile tabi olup müzelere alınmasına gerek görülmeyen kültür ve tabiat varlıkları ile etütlik nitelikli kültür ve tabiat varlıkları*" başlıklı 10.maddesine göre, "*Korunması gerekli etnografik nitelikli kültür varlıklarından müzelere alınması gerekli görülmeyenler ile bu nitelikte olup da sahiplerince müzelere satılmak istenmeyen taşınır kültür varlıkları için bu Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-2'de yer alan Tescile Tabi Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi düzenlenerek iade edilir*". Hükme göre, bir kültür varlığı korunması gerekli etnografik nitelikli kültür varlığı ve müzeye alınması gerekli görülmeyen bir varlık ise zilyedine ya da sahibine tescile tabi taşınır kültür ve tabiat varlığı belgesi düzenlenerek bu varlık iade edilmektedir. Aynı zamanda korunması gerekli varlık malikince satılmak istenmiyorsa aynı şekildeki belge düzenlenerek sahibine iade edilmektedir.

Özel mülkiyete tabi taşınır kültür varlıklarını, tescile tabi olmayan kültür varlıkları, kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlıkları şeklinde ikili ayrıma tabi tutabiliriz. Komisyonu tarafından, korunması gerekli görülmeyerek tescil dışı bırakılan kültür ve tabiat varlıkları, sahiplerine Tescil Dışı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi ile iade

²⁴⁶ Kanadoğlu, 2007: 195.

edilmektedir. Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik'te²⁴⁷ yer alan hükme göre, “Müze koleksiyonlarını tamamlayıcı nitelikte olmayan ve belge değeri taşımayan etnografik nitelikteki kültür varlıkları ile Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin'e ait ve aynı çağdaki sikkelerin yurtiçinde alımı, satımı ve devri serbest olup ayrıca tescile tabi değildirler”. Dolayısıyla hükümde bahsedilen müze koleksiyonlarını tamamlayıcı nitelikte olmayan ve belge değeri taşımayan etnografik nitelikteki kültür varlıkları ile Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin'e ait ve aynı çağdaki sikkeler üzerinde zilyetlik söz konusu olabileceği gibi maliklik ve mülkiyet de söz konusu olabilmektedir. Etnografik nitelikteki kültür varlıkları sahipli kültür varlıkları oldukları için malikleri istemediği sürece satılamayacaktır. Yönetmeliğin 4.maddesi²⁴⁸ kapsamında kalan belge değeri taşımayan taşınır kültür varlıkları yurt dışına çıkarılabilmektedir.

Kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlıklarını da, tescile tabi etnografik eserler, Korunması Gerekli Taşınır Kültür Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik md.3(d)'de sayılan güzel sanat eserleri²⁴⁹, Milli Mücadeleye, Türkiye Cumhuriyeti tarihine ve Mustafa Kemal Atatürk'e ait korunması gerekli kültür varlıkları, 1906 yılından önce Osmanlıda bulunmuş ve üzerinde özel mülkiyet bulunan arkeolojik eserler, yurt dışından getirilmiş, yabancı menşeli, üzerinde özel mülkiyet bulunan kültür varlıkları olarak değerlendirebiliriz²⁵⁰.

2863 sayılı Kanun'un 23.maddesi de korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının neler olduğunu uzun bir şekilde saymıştır. Maddeye göre;

“a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları; Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri,

²⁴⁷ RG: 03.05.1988/ 19803.

²⁴⁸ “Madde 4: Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup; jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü taşınır kültür varlıkları ile Osmanlı İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar olan Türk milletinin gelenek ve göreneklerini, dini inançlarını sembolize eden, nadir olan, müze koleksiyonlarının tamamlayıcı nitelikte bulunan, belge değeri taşıyan etnografik nitelikteki kültür varlıkları ile Milli Mücadeleye, Türk Cumhuriyeti tarihine ve Atatürk'e ait, korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, yurt dışına çıkarılamaz”.

²⁴⁹ “d) Güzel Sanat Eserleri: Bedii vasfı haiz olan; yağlı ve sulu boya tablolar, resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma kakma eserler, heykeller, kabartmalar, mimarlık eserleri, elişleri ve küçük sanat eserleri ve fotoğraf eserlerini” ifade eder.

²⁵⁰ Özel, 2018: 232.

maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,

Halkın sosyal heyetini yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları.

Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti 'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK' e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar”, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığıdır.

Taşınır kültür varlıkları üzerinde şahısların zilyetliği mevcut olabilmektedir. Aynı zamanda bu kültür varlıkları üzerinde özel mülkiyetten söz ederken, müzeler ve koleksiyoncuların zilyedi oldukları özellikle arkeolojik eserler üzerinde de durmak gerekmektedir. 2863 sayılı Kanun'un 26.maddesine göre, “Gerçek ve tüzel kişilerce kurulacak müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının izin belgesinde belirlenen konu alanlarına inhisar etmek şartı ile taşınır kültür varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Ve yine gerçek ve tüzel kişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler”. Müzelerin ve özel koleksiyoncuların ellerinde bulunan arkeolojik eserler olan taşınır kültür varlıkları da devlet malıdır. Müzeler ve özel koleksiyoncular da zilyet sıfatına sahiptir. Uygulamada korunması gerekli bir arkeolojik eser bulan kişinin 3 gün içinde yetkililere ihbar yükümlülüğü olsa da bulan kişi bu eseri devlete vermek yerine özel müzeye veya koleksiyoncuya vererek karşılığında bir ödeme almaktadır. Esasen taraflar arasında yapılan işlem bir satış sözleşmesi olmayıp keza bulunan eser devlet malıdır ve devlet mülkiyeti altındadır. Özel müze veya koleksiyoncular da bunu yetkililere bildirme yükümlülüğü altındadır. Yetkililere bildirilince de herhangi bir ödeme alınmamaktadır. Özel müze veya koleksiyoncu tarafından bulunan ve kendisine teslim edilen eser, kayıt altına alınarak duruma göre de envanter defterine kaydedilmektedir. Sonuç olarak kayıt altına alınan eserin mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte özel müzeler ve koleksiyoncular sadece zilyet sıfatına sahip olmaktadırlar²⁵¹. Özel

²⁵¹ Özel, 2018: 233.

müze ve koleksiyoncular ancak 1906 yılından önce Osmanlı topraklarında bulunmuş ve üzerinde özel mülkiyet kurulmuş olduğunu ispatladıkları arkeolojik eserler için mülkiyet iddiasını ileri sürebilmektedirler. 1906 yılından sonra bulunan bütün eserler devlet malıdır, mülkiyet hakkı da devlete aittir.

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik'in 10.maddesine getirilen, 2013 değişikliği ile, “*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 4 üncü maddesine göre Bakanlığa bildirilen korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile aynı Kanunun 26ncı maddesi kapsamında faaliyette bulunan taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyoncuları veya özel müzeler tarafından ilgili müzelere getirilen taşınır kültür ve tabiat varlıklarından değerlendirme komisyonu tarafından müzeye alınmasına gerek duyulmayanlar, envanter bilgileri çıkartılarak müze emanetinde alınırlar. Talepte bulunulması halinde bu şekilde belgelendirilen taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Bakanlık denetimindeki özel müze veya koleksiyoncuların envanterlerine kaydedilmelerine izin verilir*”. Kanun'un 4.maddesine göre, yeni bulunan varlıklardan müzelere alınması gerekli görülmeyenler, talepte bulunulması halinde özel müze veya koleksiyoncuların zilyetliklerine verilebilmektedir. Bu durumda dahi, her ne kadar zilyetlik özel müze veya koleksiyoncularda olsa da mülkiyet halen devlete aittir ve yeni bulunan varlıklar da devlet malıdır. Yönetmelik hükmü, devletin mülkiyetini ortadan kaldırmayacağı gibi yönetmeliklerin kanuna aykırı olmayacağı da değerlendirildiğinde aksini düşünmek imkansızdır. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarında özel mülkiyetin olabileceği kabul edilmişse de bu mülkiyetin sınırlı olduğu da hüküm altına alınmıştır. KTVKK'da taşınır kültür ve tabiat varlıklarında da taşınmazlardaki gibi sınırlı mülkiyet²⁵² kabul edilmiş olup, kültür varlıklarının ticaretinin yapılması Kültür ve Turizm Bakanlığının vereceği ruhsatname çerçevesinde ve 3 yıl süreyle yapılabileceği ve bu ticaret yapılırken müzelere bilgi verilmesi zorunluluğu getirilerek bu varlıkların kontrollü bir şekilde mülkiyet altına alınabilmesi benimsenmiştir²⁵³.

1906 yılından yani Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin yürürlüğe girdiği yıldan önceki yıllarda bulunmuş olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde özel mülkiyet söz konusu olabilmektedir. Yine sanat eserleri, Kanun'un 23.maddesinde belirtilen eserler, ²⁵⁴ Kanun'un 25.maddesine göre müzelere alınması gerek görülmeyen eserler özel mülkiyete elverişli

²⁵² Baştürk, İ. (2013). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 65/a-b Maddesinin İptaline ve Bu Kararın Yürürlüğünün Ertelenmesine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı Bağlamında Bazı Değerlendirmeler”. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2): 39-60: s.43; Mumcu, 1969: 51.

²⁵³ Ersöz, 2017: 184; Umar ve Çilingiroğlu, 1990: 82.

²⁵⁴ Ersöz, 2017: 71; Ceylan, (2008). *Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı Suçu*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. MÜSBE, İstanbul, s.101.

taşınır kültür varlıklarıdır. Taşınır kültür varlıklarının yurt dışına çıkarılması kanunen yasaklanmıştır. Bu varlıkların korunması esas olup, milli çıkarlarımız dikkate alınarak, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının gideceği ülkeden sigortalanmak ve teminat alınmak koşulu ile yurt dışında sergilenebilecekleri hüküm altına alınmıştır. Sergilendikten sonra bu varlıklar ülke içine geri getirilmelidir. Bu durumda kararı Cumhurbaşkanı vermektedir²⁵⁵. Yurt dışından ise kültür varlığı getirmenin serbest olduğu düzenlenmiştir.

Define açısından hukuki durum incelenecek olursa, sözlük anlamı itibariyle, “*toprak altına gömülerek saklanmış para veya değerli şeyler, gömü*”²⁵⁶ olarak tanımlanan define TMK’nın 772.maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, “*Bulunmalarından çok zaman önce gömülmüş veya saklanmış olduğu ve duruma göre artık malikinin bulunmadığı kesin olarak anlaşılan değerli şeyler, define sayılır*”.

Define, her zaman için taşınır ya da taşınmaz maldan ayrı bir taşınır maldır²⁵⁷. Definenin içinde bulunduğu mal ise taşınmaz ya da taşınır mal olabilmektedir. Keza bir taşınır define olabilmesi için ya taşınmaz bir mala uzun zamandır gömülü ya da saklı şekilde olması ya da bir taşınır içine saklanması gerekmektedir. Yine define sayılacak taşınır malın, belli bir değerinin olması gerekmektedir. Aynı zamanda keşfedilen taşınır malın malikinin kim olduğu belli olmamalıdır. Saklanan şey sahipsiz ise sahibinin kim olduğu bilinmiyorsa, define hükümleri uygulanabilmekte ve mülkiyet hakkı kazanılabilmektedir²⁵⁸. Bilimsel değere sahip eşyalar ile ilgili hükümler TMK’nın 772.maddesinde saklı tutulmuştur. Bilimsel değere sahip eşyalar üzerinde özel kanun hükümleri uygulanacak ve bu eşyalar üzerinde özel mülkiyet kurulamayacaktır. Uygulanacak özel Kanun ise KTVKK’dır. TMK’nın 772.maddesi kapsamında keşfedilen taşınır mal, KTVKK kapsamında kültür varlığı niteliğine haiz ise define hükümlerinden bahsedilemeyecektir. Bulunan taşınır mal, Define Arama Yönetmeliği²⁵⁹ madde 17’de yer alan²⁶⁰ define olarak nitelendirilecek ise Hazine ve Maliye Bakanlığına aksi takdirde müzelere teslim edilmelidir. Define ile kültür varlığı kavramı birbirinden farklı olup define özel mülkiyete elverişli taşınır maldır. Define yoluyla

²⁵⁵ 02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı KHK’nin 78 inci maddesiyle, Kanunun 32.maddesinde yer alan “Kültür ve Turizm Bakanlığınca teşkil edilecek yükseköğretim kurumlarının Arkeoloji ve Sanat Tarihi bilim dallarının başkanlarından oluşan bilim kurulunun kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca” şeklinde değiştirilmiştir.

²⁵⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 12.08.2021).

²⁵⁷ Kuşcu, D. (2019). “Hukuki Olarak Define Arayıcılığı”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı*. 25(2): 1093-1130, s. 1095; Eren, F. (2012). *Mülkiyet Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara, s. 509.

²⁵⁸ Erdoğan, İ. (2013). “Hukuki Açından Define”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVII (1-2): 513-533, s.514.

²⁵⁹ RG: 27.01.1984/ 18294.

²⁶⁰ “Define aramasında çıkan buluntular Bakanlıkça tayin edilecek en az üç kişilik bir uzman heyetine inceletirilir. Elde edilecek buluntular kültür ve tabiat varlığı ise müzelere, define ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Hazine ve Maliye Bakanlığına teslim edilir”.

mülkiyetin kazanılmasına ilişkin Medeni Kanun'da karine bulunmaktadır. Gerçekten de Kanun koyucu 772.maddenin 2. fıkrasında *“Bilimsel değer taşıyan eşyaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere define, içinde bulunduğu taşınmaz veya taşınır malın malikinin olur”* hükmüyle kesin karine getirmiştir. Define bulan kişi, definenin bulunduğu arazinin ya da taşınırın maliki ise define ona ait olacaktır, aksi takdirde Kanun'un 772.maddesinin 3.fıkrasına göre ödül isteme hakkına sahip olacaktır. Ancak Kanun 773.maddede bilimsel değer taşıyan sahipsiz eşyalara ve eski eserlerin bulunmasına ilişkin hükümlere özel kanun hükümlerinin uygulanacağını belirterek, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na yollama yapmıştır. Definenin KTVKK kapsamında korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlığı olması için, idarece alınacak karar neticesinde tespit ve tescil işlemlerinin uygulanması gerekmektedir. Definenin bulunduğu tarih ile korunma altına alındığı ve tescil edildiği tarih arasında malikin kim olduğu belli olmayıp, bulan kişi zilyet durumundadır²⁶¹.

Define ile ilgili mülkiyetin belirlenmesinde esas alınan hüküm TMK'nın 772.maddesidir. Bundan başka KTVKK'nın 5.maddesi de uygulama alanı bulabilmektedir. Definenin mülkiyeti, bu Kanun'da sınırlandırılmıştır. Definenin mutlak özel mülkiyete elverişli olabilmesi için aynı zamanda Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik gereğince korunması gerekli görülmeyle tescil dışı bırakılması gerekmektedir²⁶². Korunması gerekli görülenler üzerindeki mülkiyet hakkı ise belli şartlarda sınırlamaya tabi tutulmaktadır. Define bulunduğu zaman, KTVKK uyarınca korunması gerekli görülmeyle tescil dışı bırakılmış ise, bulunduğu arazinin sahibi kim ise define de ona ait olmaktadır. Tescil dışı bırakılan define için sahibine, “Tescil Dışı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi” ile iade edilmektedir. Ancak uygulamada yanıltıcı özellikleri sebebiyle, tescil dışı bırakılan definelerden müzelere alınanların olduğu da görülmektedir. Bunun sebebinin defineciliğin spekülasyona uğramasını engellemek olduğu düşünülmektedir²⁶³. Bu durumda dahi bedel konusunda bir açıklık yoktur.

21.07.1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 50.maddesi define aramayı hüküm altına almıştır. Maddeye göre, *“Define aramak isteyenlere, bu Kanunun 6'ncı maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak belirtilen yerler ile tespit ve tescil edilen sit alanları ve mezarlıklar dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığınca define arama ruhsatnamesi verilebilir. Define aramak isteyenlere aynı süre içinde birden fazla yerde arama izni verilemez. Define arama izni, başkalarına devredilemez.*

²⁶¹ Erdoğan, 2013: 514.

²⁶² Erdoğan, 2013: 526.

²⁶³ Erdoğan, 2013: 527.

Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz. Define aramada, Kültür ve Turizm Bakanlığında ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarından temsilci olarak gönderileceklerin yolluk ve yevmiyeleri ile zaruri giderleri arayıcı tarafından karşılanır”. Madde 35’e göre de eski kültür eserlerini aramak için kazı yapma, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlı kılınmıştır. Medeni Kanun ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, define bulan kişinin definenin maliki olduğu kabul edilse de özel kanun hükümleri saklı tutulmuştur. Her ne kadar KTVKK’nın 5.maddesinde korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu kabul edilmişse de definenin devlet malı olduğu kabul edilmemektedir. Define de özel mülkiyete elverişli olup, definenin devlet malı statüsünde kabul edilebilmesi için öncelikle definenin devlete ya da kamu kurum ve kuruluşlarına ait arazilerde bulunması gerekmekte ya da müzelere satılması gerekmektedir²⁶⁴. Tescil edilen definelerden Kültür ve Turizm Bakanlığı uygun gördüğünü satın alabilmektedir. Esasında bu işlem tek taraflı olup, bir satış sözleşmesi değildir. Satın alınan defineler, müzelerde teşhir edilmektedir. Satın alınmayan ve tescil edilen defineler ise sahiplerine verilmektedir. Ancak devletin bu varlıklar üzerinde de gözetim ve denetim yetkisi mevcuttur²⁶⁵.

Bilimsel değere sahip olan sahipsiz doğal şeyler ile eski eserlerin bulunmasının tabi olduğu hukuki rejim Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda düzenlenmiştir²⁶⁶. Kimsenin mülkünde olmayıp bilimsel değere sahip doğal eşyalar ile antikalar, bulunduğu devletin mülkiyetine tabi olmaktadır²⁶⁷. Kanun hükümlerine tabi, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını meydana çıkarmak üzere, araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı, sadece Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir. Ancak Kanun’da özel koleksiyonculuğa da yer verilmiştir.

3.2.3.2. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Özel Mülkiyet

2863 sayılı Kanun’un 6.maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

“Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

²⁶⁴ Erdoğan, 2013: 517.

²⁶⁵ Erdoğan, 2013: 513.

²⁶⁶ Özel, 1997: 75.

²⁶⁷ Özel, 1997: 74.

c) *Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,*

d) *Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.*

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar”.

Kanunlarla getirilen düzenlemeler neticesinde temel ve kabul gören kural, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarının, zilyetlik yoluyla iktisap edilememesidir. Ancak taşınmazlar şartları olduğu takdirde olağan ve olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı yoluyla iktisap edilebilmektedir. Bu iktisap şekillerinin en önemli şartlarından biri taşınmaz üzerindeki zilyetliktir. Berk'e göre, sadece taşınmaz eski eser devletin malı olup, bunun dışındaki taşınmazlar zamanaşımı ile iktisap edilebilmektedir. Ona göre aksinin kabulü mülkiyet hakkının orantısız kısıtlanmasıdır²⁶⁸.

Taşınır kültür varlıklarında olduğu gibi, taşınmaz kültür varlıkları üzerinde de özel mülkiyet kurulabilmektedir. Ancak kurulan özel mülkiyete kanun ile birtakım kısıtlamalar getirilerek maliklere de sorumluluklar yüklenmiştir. Tapuda özel mülkiyet içerisinde bulunan ancak daha sonra tescil ile korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı statüsüne giren taşınmazlarda, mülkiyet hakkı tescil kararından önce mevcut olduğu için tapuda özel mülkiyet rejimi devam etmektedir. Ancak malikin mülkiyet hakkı belli ve sıkı tedbirler sonucu sınırlanmaktadır²⁶⁹. Bu sınırlama mülkiyetin gerçek ya da tüzel kişiye ait olması bakımından herhangi bir farklılık oluşturmamaktadır. Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları üzerinde devlet mülkiyeti söz konusu olduğunda yükümlükler devlete, özel mülkiyet söz konusu olduğunda yükümlülükler maliklere ait olmaktadır. Yükümlülükler maliklerce yerine getirilmediğinde devletçe korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları kamulaştırılarak devlet mülkiyetine geçirilebilmektedir. Dolayısıyla malikler, kültür ve tabiat varlıklarının korunması yönündeki talimatlara uydukları sürece, tescil öncesinde sahip oldukları zilyetlik ve mülkiyet haklarını sonra da devam ettirebilmektedir.²⁷⁰ Yine Kanun'un 11.maddesine göre, “*Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri bakım ve onarımlarını Kültür ve Turizm Bakanlığının bu Kanun uyarınca bakım ve onarım hususunda vereceği emir*

²⁶⁸ Berk, 2011: 201-202.

²⁶⁹ Sancakdar, 2012: 91.

²⁷⁰ http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteliği-ve-sonuclari/#_ftn1 (erişim tarihi: 09.12.2020); https://kulturenvanteri.com/ozel-hukuk-gercek-ve-tuzel-kisilerinin-tasinmaz-kultur-varliklari-uzerinde-mulkiyet-hakki/#_ftn4 (erişim tarihi: 15.08.2021).

ve talimata uygun olarak yerine getirdikleri sürece, bu Kanunun bu konuda maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanırlar. ...Bu Kanunun belirlediği bakım ve onarım sorumluluklarını yerine getirmekte aczi olanların mülkleri usulüne göre kamulaştırılır”. Madde düzenlemesi ile taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları kamulaştırılabilmektedir. Kamulaştırma işleminin özel mülkiyette bulunan taşınmazlar yönünden yapıldığı düşünüldüğünde kanun koyucu da taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde özel mülkiyetin söz konusu olabileceğini kabul etmiş bulunmaktadır. Yine kanuni düzenlemeye göre, üzerinde kültür varlığı bulunan taşınmazın maliki, mülkiyet hakkının sağladığı bütün yetkileri kullanamayacaktır, birtakım yasal sınırlandırmalara uymak zorunda kalacaktır. İdare bu şekilde maliklere yükümlülükler yüklemekte, aynı zamanda maliklerin muafiyetlerden de yararlanmasına izin vermektedir. Kanuni düzenleme ile taşınmaz kültür ve tabiat varlığının mülkiyeti özel mülkiyet olmakla, bu mülkiyetin kullanım şekli devlet tarafından belirlenmektedir²⁷¹. Bu varlıkların devlet malı niteliğinde olması ile devlet bütün kültür ve tabiat varlıklarını kamulaştırma külfetinden kurtulmuştur. Belli şartlar altında bu varlıkların kamulaştırılması, özel mülkiyet sahibi kişilerin bu varlıkları korumak zorunda olması sonucunda devletin yükümlülüğü azalırken kaybolmamaktadır. Düzenleme ile ekonomik açıdan da bu varlıkların kamulaştırma imkânı olmadığından özel mülkiyette olmasına izin verilmiştir. Bu varlıkların, kişilerin özel mülkiyetinde olması ancak bu varlıkların korunmasına ilişkin yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgilidir. Aksi halde, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının kamulaştırılması gerekecektir. Devletin taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde mülkiyet edinebilmesi için, bu varlıkların korunması yükümlülüklerini yerine getirmeyen maliklerin, mallarını Anayasa’nın 46.maddesi kapsamında kamulaştırma işlemi ya da KTVKK kapsamında malikin başvurusu üzerine takas işlemi ile sağlaması gerekmektedir²⁷².

Taşınmaz kültür varlıklarının ve parçalarının korunması açısından bulundukları yerde korunması ilkesi uygulanmaktadır. Ancak bu varlıkların nakli durumu söz konusu ise, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından istenilen yere nakledilmesi gerekmektedir. Nakil işleminin gerçekleştirilmesi için koruma bölge kurullarının olumlu görüşü ve eserin niteliğinin bozulmaması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Taşınır kültür varlıkları için de aynı sistem uygulanmaktadır. Taşınmaz kültür varlığından kopan ve hangi taşınmaz kültür varlığına ait olduğu bilinen ya da bilinebilecek parçalar, o taşınmazın bütünleyici parçasıdır. Bu nedenle kopan parça, hala taşınmaz kültür varlığına aittir ve taşınır olarak

²⁷¹ Berk, 2011: 194.

²⁷² https://kulturenvanteri.com/ozel-hukuk-gercek-ve-tuzel-kisilerinin-tasinmaz-kultur-varliklari-uzerinde-mulkiyet-hakki/#_ftn4 (erişim tarihi: 03.08.2021).

nitelendirilemez²⁷³. Nakil dolayısıyla, taşınmaz kültür ve tabiat varlığının maliki bir zarara uğramışsa bu zarar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından oluşturulan bir komisyonun zararı tespit konusunda alacağı karar sonucu malike tazminat ödenmektedir. Ancak kopan parçaların hangi eserden koptuğu bilinmiyorsa ve bilinmeyecek durumda ise bu aşamada, bu parçanın taşınır eser olup olmadığının irdelenmesinde fayda vardır. Bu kopan parçaların koleksiyonculuk faaliyetine konu taşınır kültür ve tabiat varlığı olarak nitelendirilmesi eski eser ticaretine sebep olabilmektedir. Bu durum da koruma politikası açısından istenmemektedir. Öncelikle bu kopan parçaların hangi eserden koptuğu bilinemediği için taşınır kültür varlığı olarak müze envanter defterine kaydı yapılması, kopan parçanın önemli bir eserin parçasının olup olmadığının anlaşılması durumunda, envantere kaydı yapılmaması gerekmektedir²⁷⁴. Belirli bir taşınmaz kültür ve tabiat varlığından kopan parçaları müzeler kendi uhdesinde tutmalıdır. Ancak hangi taşınmaz kültür ve tabiat varlığından ayrıldığı belli olmayan parçaların koleksiyoncularda olması ve bu hususta idarenin bilgisinin olması yeterli görülmüştür²⁷⁵.

Kanuni düzenlemeler olmasına rağmen, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde özel mülkiyet kurulamayacağını ileri süren görüşler de bulunmaktadır. Bu görüş sahipleri Kanundaki düzenlemeler esas alınarak hükümlerde asıl bahsedilenin, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının değil bu varlıkların bulunduğu arazinin maliki olarak anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedir²⁷⁶. Ancak gerek Anayasal düzenlemeye gerekse KTVKK ve yönetmeliklerdeki düzenlemelere bakıldığında, mülkiyet hakkında bir değişiklik olmadığı görülecektir. Dolayısıyla, 1900 yılından önce yapılmış yalılar, büyük tarihi olaylara sahne olmuş yapılar ve

²⁷³ Sancakdar, 2012: 91; D. 6.D. T. 13.11.2006, E. 2005/5139, K. 2006/5193: “2863 sayılı Yasanın 6. maddesiyle belirlenen taşınmazın taşınmaz kültür varlıklarına ait olan ve bir nedenle taşınmaz kültür varlığından kopmak ya da ayrılmak suretiyle taşınır hale gelen ve anılan maddede örneklenmek suretiyle sayımda yapılan bağımsız hale gelmiş parçaları, koleksiyonculuk faaliyetine konu taşınır kültür varlığı olarak nitelendirmeye olanak bulunmamaktadır. Aksi yolda taşınmaz kültür varlığından ayrılarak taşınır hale gelen parçaların taşınır kültür varlığı niteliği kazanacağına ilişkin bir değerlendirme, bu eski eserlerin tahribatını ve beraberinde ticaretini artırıcı etkiye yol açacaktır”, <https://www.kararara.com/tumu/search?q=dan%C4%B1%C5%9Ftay+6.daire+2005%2F5139+esas> (erişim tarihi: 13.08.2021); Hatta uygulamada yaşanan sıkıntılardan dolayı, Kültür ve Turizm Bakanlığınca Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Koleksiyoncuların Envanterinde Bulunan Taşınmaz ve Taşınmaz Parçaları ile ilgili İlke Kararı alınmış ve karar 04.12.2007 tarihli, 26720 sayılı Resmi Gazete ‘de yayınlanmıştır. İlke kararına göre, koleksiyoncuların envanter kayıtlarında yasa dışı bir şekilde yer alan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının veya bu nitelikteki bir bütünü tamamlayan unsurların ilgili Devlet Müzelerinin bilgisi dahilinde bulunmalarına rağmen ilgili Kanun ve yönetmelik ve Danıştay kararı uyarınca bu tür varlıkların kayıt altında bulunsun bile Devlet müzelerine devrinin zorunlu olduğuna karar verilmiştir, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071204-11.htm> (erişim tarihi: 12.03.2021).

²⁷⁴ Sancakdar, 2012: 433.

²⁷⁵ 2863 sayılı Kanun’un geçici 8. maddesinde düzenleme mevcuttur: “11/3/2005 tarihinden önce bir şekilde koleksiyoncular tarafından edinilmiş ve bağlı bulunduğu müzedeki envanter defterine kaydı yaptırılmış taşınmaz kültür varlıkları, koleksiyoncular arasında hiçbir surette değiştirilemez ve satılamaz. Ancak bu taşınmaz kültür varlıklarından; müze ve ören yerlerindeki eserlerin bütünleyicisi olduğu tespit edilen parçalar ile müze koleksiyonlarını tamamlar nitelikte olanları Kültür ve Turizm Bakanlığının bedelsiz olarak alma hakkı saklıdır”.

²⁷⁶ Kanadoğlu, 2007: 91.

binalar, Atatürk tarafından kullanılan evler, 1.veya 2.grup olarak tescil edilmiş evler ve binalar üzerinde özel mülkiyet kurulabilmektedir. Maliklerce Kanun'un 11.maddesinde yer alan koruma yükümlülüğü yerine getirilmektedir.

Malikler, kültür varlıkları üzerindeki mülkiyet haklarını kanunun belirlediği sınırlar çerçevesinde kullanmaktadır. Maliklerin mülkiyet hakkı taşınmaz kültür ve tabiat varlığı üzerinde devam etmektedir. Ancak tescili bulunmayan bir taşınmaz ile tescilli kültür ve tabiat varlığı üzerindeki mülkiyet arasında mülkiyet hakkının kullanılması açısından farklar bulunmaktadır. Korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde mülkiyet hakkına sahip olan malikler, sınırlandırmalara uyarak mülkiyet hakkını kullanmaktadır²⁷⁷.

Kanunda bahsedilen kamulaştırma, kültür varlığının bulunduğu arazinin değil, kültür varlığının kamulaştırılmasıdır. Kültür varlığı devlete, arazi şahsa ait olduğunda kamulaştırmadan bahsedilmemektedir. Bu nedenle ülkemizde taşınmaz kültür varlıkları üzerindeki özel kişilerin zilyetlikleri ve mülkiyet hakları mevcut olup, bu haklar Kanun'un belirlediği sınırlar çerçevesinde kullanılmaktadır²⁷⁸. Gerçekten de KTVKK md. 5'e göre, bir kültür ve tabiat varlığı üzerinde malik sıfatıyla zilyet olan şahıs, kültür ve tabiat varlığını elinde bulundurduğu sürece, malik olarak birtakım yükümlülükleri ve sorumlulukları da yerine getirmek zorundadır. Ancak Umar'a göre kamulaştırılacak olan kültür varlığı değil, kültür varlığının bulunduğu taşınmazdır. Kültür varlığının bulunduğu arazi gerçek veya tüzel kişiye ait olsa da kültür varlığı devlete aittir. Devletin kısıtlama yetkisi mevcut olup, mülkiyeti devlete ait olan kültür varlığına sahip kişiler kısıtlamalara aykırı olmamak kaydıyla, arazideki kültür varlıklarından mülkiyet hakları kültür varlığını da kapsıyor gibi yararlanabilirler²⁷⁹. KTVKK'nın 5.maddesine göre, kültür ve tabiat varlıkları devlet malı niteliğinde olsa da taşınır veya taşınmaz kültür ve tabiat varlığının bulunduğu arazinin tamamı da devlet malı niteliğindedir demek doğru değildir. Esasen Kanun'un 10.maddesi de *"Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırma ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak, Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir"*, hükmünü getirerek mülkiyetin devlet dışında özel kişilere de ait olabileceğini kabul etmiştir. Yine Kanun'un 6.maddesi hükmünce, 1900 yılından önce yapılmış eski eserlerin tescili kaldırılabilir ve korunması gerek olmayan varlık statüsüne alınarak özel mülkiyete konu olabilecektir. Kanun'un 12.maddesinde de *"Özel hukuka tabi*

²⁷⁷ http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteliği-ve-sonuclari/#_ftn1 (erişim tarihi: 09.12.2020).

²⁷⁸ Özel, 2018: 235.

²⁷⁹ Umar, 2005: 27.

gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan” ibaresi ile bu varlıklar üzerinde özel mülkiyetin olabileceği kabul edilmiştir.

Ancak Özel’e göre, özel mülkiyette bulunan kültür varlıkları üzerinde tescille beraber malikin mülkiyet yetkileri kısıtlanarak kültür varlığını devlet malı olarak değerlendirmenin yanlış olduğu, devlet malı niteliğindedir ibaresi otomatikman devlet malı olarak anlaşılmadığında Türkiye içerisinde bulunan her eserin devlet mülkiyetine tabi olmadığı, kanuni düzenlemelere net hukuki terimlerin yerleştirilmesi gerektiği, toprak altından çıkan her eserin hiçbir işleme gerek kalmadan devlet mülkiyetine tabi olduğu, özel mülkiyette bulunan kültür varlıklarının tescil edildiği takdirde korunması gerekli kültür varlığı haline geçtiği, maliklerine de birtakım kısıtlamalar getirilerek sorumluluklar yüklendiği ancak özel mülkiyetin ortadan kalkmadığı kabul edilmektedir²⁸⁰.

Esasında tapuya kayıtlı olmayan bir taşınmazın zamanaşımı ile iktisabı iddiasında, taşınmazın eski eser niteliği mülkiyetin kazanımını engellemektedir. Yasal düzenlemeler gereği, yargıya intikal etmiş bir olayda, mahkemece taşınmazın eski eser olup olmadığı değerlendirilirken, taşınmazın eski eser niteliği de idarece ispat edilecektir. Sonuçta, daha önceden tespit edilmemiş bir kültür ve tabiat varlığı ise, taşınmaz için Kültür ve Turizm Bakanlığına ihbarda bulunulacaktır. Bakanlığın vereceği karara göre, ortaya 2 durum çıkacaktır. Taşınmaz eski eser niteliğini tescil ile kazanan bir taşınmaz ise, taşınmaz üzerindeki mülkiyet zilyede ait olacak, tapu yeni malik adına düzenlenecek, beyanlar hanesine eski eser şerhi²⁸¹ düşülerek, taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının kullanımı KTVKK’ya tabi olacaktır. Ancak taşınmaz KTVKK’nın 6.maddesinde belirtilen ve eski eser niteliğinde bulunan kategori içinde ise, bu durumda taşınmazın zamanaşımı ile iktisabı mümkün olmayacaktır²⁸². Yargıtay da bir kararında, Patara Harabelerinin içinde bulunan bir taşınmaz üzerindeki zilyetliğin olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetinin kazanılamayacağını, dava konusu taşınmazın ören yerinden ayrı kabul edilemeyeceğini kabul etmiştir²⁸³. Kültür

²⁸⁰ Özel, S. (2005). “5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Üzerine Bir Değerlendirme”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1-2): 113-138, s.128-129.

²⁸¹ Yarg. 16.HD. T. 14.06.1990, E.1989/14506, K. 1990/9401: “Kanunun 11.maddesi metninden ve bir bütün olarak incelenmesinden anlaşıldığı gibi, kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin gerçekleştirmiş mülkiyet haklarına dokunulmamıştır. Ancak, üstünde veya altında korunması gerekli kültür veya tabiat varlıkları bulunduran taşınmazların tapu kütüğünün beyanlar hanesine Yüksek Kurul Kararı ile varlığın “Kültür ve Tabiat Varlığıdır” şerhi koyulacağı ve koruma alanının bölge kurulu kararı ile saptanacağı hükme bağlanmıştır”, <https://www.kararara.com/yargitay/yhd3/yrgtyk14085.htm> (erişim tarihi: 03.03.2021).

²⁸² Berk, 2011: 201.

²⁸³ Yarg.1.HD. T.15.11.1978, E. 1978/11872, K. 1978/11937: “Taşınmaz mal niteliğindeki eski eserlerin bulunduğu yerler, 1710 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesinden önce de sonra da kamu malı sayılmıştır. Böyle bir toprak, imar, ihya, mal edinmeye ilişkin zamanaşımı veya medeni hukuka ait bir başka yolla özel kişilerin mülkiyetine geçemez. ... Antik saha ve arkeolojik sit alanı içinde ve etrafı tarihi eserlerle çevrili bulunduğu, yerinde yapılan keşif, gözlem, harita gibi delillerle saptanan dava konusu parselin bağrında, taşınmaz mal

varlıklarının kamusal niteliği bulunduğundan kural olarak iyi niyetli olarak iktisap edilebilmeleri mümkün değildir²⁸⁴. Ancak taşınır kültür varlıkları açısından bir ayırım yapabilmek mümkündür, gerçekten de taşınır kültür varlıklarının devri, taşınmazlarınkinden farklı olarak teslim ile gerçekleşebildiğinden iyi niyetle iktisap edilebilmesinin de mümkün olduğunu söyleyebiliriz²⁸⁵.

3.2.4. Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerindeki Mülkiyet Hakkına Getirilen Sınırlamalar

3.2.4.1. Genel Olarak

Mülkiyet hakkı herkese karşı ileri sürülebilen mutlak bir haktır ve temel bir insan hakkıdır. Bu nedenle mülkiyet hakkının ihlal edilmesi durumu söz konusu olduğunda, mülkiyet hakkına sahip olan kişi bu hakkını herkese karşı ileri sürebilmektedir. Mülkiyetin toplum açısından da önemli bir kavram olduğunu, devletlerce yapılan düzenlemelerde bu kavramın önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Gerçekten de liberal rejimlerde mülkiyet hakkına geniş yer verildiği, kolektivist rejimlerde ise, mülkiyet hakkının tanınmadığı ya da sınırlı bir şekilde tanındığı, diğer devlet rejimlerinde ise mülkiyet hakkına verilen önem derecesinde yapılan uygulamaların olduğu görülmektedir²⁸⁶.

Mülkiyet hakkı, mutlak bir hak olsa da sınırsız bir hak değildir²⁸⁷. Anayasa'nın 35.maddesine göre, mülkiyet hakkı sadece kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilir. Kanun koyucuya göre mülkiyet hakkının sınırlandırılmasının da bir sınırı bulunmaktadır. Bu sınır da hem Anayasa'nın 35.maddesi hem de 13.maddesindedir. "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması" başlıklı Anayasa'nın 13.maddesi de mülkiyet hakkı için uygulanmaktadır. Sınırlamaların ancak kanun ile yapılabilmesi, bireylerin arasındaki eşitliği sağlayacağı gibi, devletin de keyfi olarak müdahale etmesini engellemektedir. Yine bu sınırlama ve müdahalelerle ulaşılmak istenen amaç, kamu yararının ve toplum menfaatinin

niteliğinde eski eserin bulunduğu bilinmese bile özel mülkiyet veya kamulaştırmadan söz edilemez. Dava konusu taşınmazda eski eser bulunmayışı davanın reddine gerekçe yapılmıştır. Oysaki; tarihi yapılarla çevrili, antik ve arkeolojik alan içinde bulunan 402 sayılı parsel, eski eserlerle dolu ören bölgesindeki külliye soyutlanamaz. Böyle olduğu içindir ki, eski eserler ve aralarındaki toprak parçaları cüz'ü tam kabul edilerek arkeolojik haritalara bağlanmıştır. Bu toprak parçalarının içinde eski eser bulunduğunun bilinmediği gerekçesiyle özel mülkiyete izin vermek hem yasa koyucunun amacına hem de taşınmazın sınırlarındaki tarihsel yapıtların güvenliğine aykırıdır", <http://www.yargitaydergisi.gov.tr/dergiler/yd/temmuz1993.pdf> (erişim tarihi: 07.03.2020).

²⁸⁴ 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 18.maddesine göre de "Yukarıdaki maddelerin hükümleri dışında kalan ve tescile tabi bulunan taşınmaz mallar ile tarım alanına dönüştürülmesi veya ekonomik yarar sağlanması mümkün olan yerler Hazine adına tespit olunur. Orta malları, hizmet malları, ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da bir kamu hizmetine tahsis edilen yerler ile kanunları uyarınca Devlete kalan taşınmaz mallar, tapuda kayıtlı olsun olmasın kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez".

²⁸⁵ Ersöz, 2017: 185.

²⁸⁶ Başpınar, 2009: 116.

²⁸⁷ Ertaş, 2016(Mülkiyet Hakkı): 76; Başpınar, V. (2016). "Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Olağanüstü Hallerde Mülkiyet Hakkı Sınırlamasının Fikri ve Hukuki Temelleri". *ERÜHFD*, 11(1): 1-32, s.6.

sağlanmasıdır. Mülkiyet hakkının, anayasal düzenleme ile koruma altına alınmasında esas korunan mülkiyetin kendisidir²⁸⁸. Korumadan maksat, devletin mülkiyete haksız müdahalede bulunamaması ve kanuna aykırı şekilde hakkı ortadan kaldıramamasıdır. Anayasa ile korunan mülkiyet hakkından bahsedebilmek için de bu hakkın konusunu oluşturan eşyanın kullanılması, eşyadan tasarruf edilmesi ve yararlanılması gerekmektedir. Kanun koyucunun, mülkiyet hakkını oluşturan yetkilerin bir kısmını veya tamamını etkileyecek şekilde, kaldırması ya da sınırlandırması olanağı bulunmamaktadır. Yine mülkiyet hakkı konusunda yapılan düzenlemelerde, Anayasa’da yer alan kanun maddesi ve mülkiyetle ilgili diğer düzenlemeler de değerlendirilmelidir. Zira, Anayasa’nın 13.maddesine, “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir*”, hükmü getirilmiştir.

Anayasa’da mülkiyet hakkının sınırlandırılabilmesine ilişkin başkaca hükümler de bulunmaktadır. 43.maddede kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve kamu yararının gözetildiği hüküm altına alınırken, 46.maddede kamulaştırma kurumu düzenlenmiştir. Yine 63.maddede devletin kültür ve tabiat varlıklarını ve değerlerini koruması ödevi düzenlenmiştir. 168. ve 169.maddeler ise, tabii servet ve kaynakların, ormanların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu kabul etmiştir. Anayasa’da yer alan bu hükümler, mülkiyet hakkını sınırlamakta ve dolayısıyla bu hakka müdahale etmektedir²⁸⁹. Kültür ve tabiat varlıkları tüm insanlığın ortak mirası²⁹⁰ olduğu için bu varlıkların korunması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Bu nedenle bu varlıkların tahrip edilmesi, kişilere bırakılamaz²⁹¹. Bu hususta da özel mülkiyette olan kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki mülkiyet hakkı sınırlandırılarak bu varlıkların tahribinin de önlenmesi amaçlanmıştır.

Anayasa’nın 35.maddesine göre, “*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz*”. Bu madde mülkiyet hakkının hangi hallerde ve ne şekilde sınırlandırılabilceğini düzenlemiştir. Fıkra da bahsedilen “ancak” ifadesiyle mülkiyet hakkının sadece bu hallerde sınırlandırılabilceği kabul edilmiştir. 1961 Anayasası’nın 36.maddesi de aynı düzenlemeyi içermektedir. Kamu yararı amacıyla mülkiyet hakkının sınırlandırılabilmesi Anayasa’nın 2.maddesindeki sosyal devlet ilkesi ile de bağlantılıdır²⁹².

²⁸⁸ Başpınar, 2009: 183.

²⁸⁹ Başpınar, 2009: 204.

²⁹⁰ Süslü, G. (2018). “Kültür Varlıklarının Korunmasında Mali Kolaylıklar Rejimi”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2): 37-84,80.

²⁹¹ Topçu, F.H. (2011). “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarında Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılması”. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 20(3): 23-45, s.26; Tekeli, İ. (2009). *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 60.

²⁹² Şimsek, 2010: 199.

Bu nedenle de zaman zaman mülkiyet hakkına sınırlandırmalar getirilebilmektedir. Kamu yararı amacıyla sınırlamaların yapılabileceği Anayasa'nın bazı maddelerinde açıkça zikredilmekte iken, bazı maddelerde kamu yararı açıkça yer almasa da bu nedenle sınırlanabileceği ve bu hakka müdahale edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Mülkiyet hakkını sınırlayan ancak kamu yararı kıstasını bünyesinde barındırmayan bir kanun açıkça Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir²⁹³.

Kamu yararı kavramı gerek Kamulaştırma Kanunu'nda²⁹⁴ gerek Anayasa'da ve diğer kanunlarda yer almış olsa da Kanun koyucu bu kavrama ilişkin bir tanım getirmemiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bir kararına göre de *“kamu yararının gerektirdiği durumların belirlenmesi yasa koyucunun takdir alanı içinde değerlendirilmelidir. Kuşkusuz, yasa koyucu takdir alanına giren değerlendirmelerde anayasal ilkelere uygun düzenlemeler yapmak zorundadır*²⁹⁵. Öğretide tanımlanan kamu yararı kavramı, çok işlevli bir kavramdır. 1961 Anayasası'nda kamu yararı belli haklar için sınırlama nedeni olarak kabul edilirken, 1982 Anayasası'nda genel sınırlama sebeplerinin içerisinde yer almıştır. Kamu yararı kavramı, bireysel ve toplumsal yarar çerçevesinde yorumlanmış, bireysel yarar görüşünde, kamu yararının bireysel yararlardan oluştuğu kabul edilmiştir²⁹⁶. Ortak yarar görüşünde ise, kamu yararında bireysel yarardan ziyade toplumdaki ortak yarar olarak ele alınmaktadır. Yine kamu yararı dar ve geniş olarak yorumlanmıştır, dar anlamda kamu yararı idare hukukunun konusunu oluşturmaktadır. Geniş anlamda kamu yararı ise, toplum yararı, toplum menfaatiyle bir olarak kabul edilmiştir. Öğretideki genel kabul edilen görüşe göre kamu yararı geniş olarak yorumlanmalı ve mülkiyet hakkının sınırlandırılmasında toplumsal yarar ön planda tutulmalıdır²⁹⁷. En genel anlamıyla kamu yararının toplumun menfaati için kullanılan bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Öğretiye göre de kamu yararı kavramı, idarenin görevini yerine getirebilmek için tüm toplumun göz önüne alınmasını ifade eder²⁹⁸.

TMK'nın 754.maddesinde ²⁹⁹ kamu hukuku kısıtlamaları düzenlenmiş olup, maddeye göre, taşınmaz mülkiyeti hakkının kamu yararı için kısıtlanması ve maddede bahsedilen diğer

²⁹³ <http://blog.bagatur.com/mulkiyet-hakkinin-sinirlendirilmesi/> (erişim tarihi:25.0./2021).

²⁹⁴ RG: 08.11.1983: 18215.

²⁹⁵ AYM. T.17.06.1992, E:1992/22, K:1992/40, Resmî Gazete T. 09.01.1995/22518,

<https://176.53.71.140/ictihat/anayasa-mahkemesi/e-1992-22-k-1992-40-t-17-6-1992> (erişim tarihi: 03.07.2021).

²⁹⁶ Tombaloğlu, N. (2014). “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1):353-388, s. 356.

²⁹⁷ Akça, 2015: 568.

²⁹⁸ Başpınar, 2009: 242.

²⁹⁹ “Taşınmaz mülkiyeti hakkının kamu yararı için kısıtlanması, özellikle yapı, yangın, doğal afetler ve sağlıkla ilgili kolluk hizmetlerine; orman ve yollara, deniz ve göl kıyılarındaki ana ve tali yollara sınır işaretleri ve nirengi noktaları konulmasına; toprağın iyileştirilmesine veya bölünmesine, tarım topraklarının veya yapıya özgü arsaların birleştirilmesine; eski eserler, doğal güzellikler, manzaralar, seyirlik noktaları ve ender doğa anıtları ile içmeler, ılıcalar, maden ve kaynak sularının korunmasına ilişkin mülkiyet kısıtlamaları, özel kanun

mülkiyet kısıtlamaları özel kanun hükümlerine tabi tutulmuştur. Mülkiyet hakkına devlet tarafından müdahale ve sınırlamalar çeşitli alanlarda gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin turizm alanında, turizm bölgesinde kalan taşınmazların kullanma ve tahsis husus Turizmi Teşvik Kanunu'nda³⁰⁰ hükme bağlanmıştır. Kanun'un 8.maddesine göre, gerçek ve tüzel kişilere ve vakıflara ait olan ancak turizm işletme belgesi olmayan taşınmazların kamulaştırılacağı, kamulaştırmanın Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacağı hüküm altına alınmıştır³⁰¹.

Mülkiyet hakkının kanun ile kullanılmasının güçleştirilmesi ya da kullanılamaz hale getirilmesi, bu hakka bir müdahale niteliğindedir. Örneğin, kamu yararı kavramının tanımı yapılmadan, bu kavrama yer vermenin pasif bir müdahale olduğunu da söyleyebilmek mümkündür³⁰².

Anayasa'nın 35.maddesinin son fıkrası, mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağını düzenlemiştir. Toplum yararı kavramı konusunda net bir görüş birliği olmasa da Anayasa Mahkemesi birçok kararında toplum yararı ile kamu yararı kavramını eş olarak nitelendirmiştir. Her ne kadar bu konuda bir görüş birliği olmasa da her iki kavramın da dar yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz. Aksi halde, mülkiyet hakkının kullanımının zorlaşması kaçınılmazdır. Anayasa'nın 35.maddesi ile aslında mülkiyet hakkına sahip olan malike, bir görev yüklenmiştir. Malik mülkiyet hakkını toplum yararına aykırı olacak şekilde kullanmamalıdır. Öğretide bu hükmün, aynı maddenin ikinci fıkrasından bağımsız olarak düzenlendiği, bütün maliklere yönelik bir hüküm olduğu, bu hüküm ile mülkiyet hakkının Anayasa'daki diğer sınırlama sebeplerinden daha önce, toplum yararına sınırlandırıldığı kabul edilmektedir³⁰³. Bir başka görüş ise, bu hükmün mahkemece dikkate alınarak, başka herhangi bir sınırlama nedenine dayanmadan mülkiyet hakkını sınırlayabileceğini, mahkemelere bu hükmün uygulanması konusunda takdir yetkisi verildiğini kabul etmektedir. Ancak Başpınar, bu sonuca katılmanın mümkün olmadığını, takdir yetkisinin mahkemeler değil, Kanun koyucuya verildiğini, Kanun koyucunun da yetkisinin sınırsız olmadığını, aksinin kabulünün keyfi uygulamalara sebebiyet vereceğini belirtmektedir³⁰⁴.

hükümlerine tâbidir". Maddenin gerekçesinde de maddede sözü edilen konular için özel kanunların yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

³⁰⁰ RG: 16.03.1982/ 17635.

³⁰¹ Maddenin devamında yer alan, "Uyuşmazlıklarda dava ve takipler kamulaştırma kararına değil, bedeline ilişkin olarak yürütülür ve sonuçlandırılır", hükmü Anayasa Mahkemesinin 29.01.2014 tarihli, E.2013/108, K.2014/15 sayılı Kararı ile Anayasaya aykırı bulunduğu iptal edilmiştir. İptal edilen fıkra ile hak arama özgürlüğünün ve mülkiyet hakkının ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasının önüne geçilmiştir.

³⁰² Başpınar, 2009: 209.

³⁰³ Başpınar, 2009: 249; Başpınar, 2016: 12.

³⁰⁴ Başpınar, 2009: 251.

Anayasa'nın 13.maddesindeki düzenlemeye göre, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olmalıdır. Bu kavram, Anayasa'nın tamamını içermektedir³⁰⁵. Anayasa'nın sözü kavramından ise anlaşılması gereken Anayasa metnidir³⁰⁶. Mülkiyet hakkına getirilecek kısıtlamalar, Anayasa'nın sözüne uygun olduğu gibi ruhuna da uygun olmalıdır. Ruhundan kasıt ise Anayasa'dan çıkan genel anlamdır³⁰⁷. Her ne kadar Anayasa'nın ruhu ve özü kavramları konusunda bir tanım getirilmemişse de Anayasa Mahkemesi kararlarında bu kavramların sıkça kullanıldığı görülmektedir. Kanun maddesine göre, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamalar demokratik toplum düzenine aykırı olmamalıdır. Hangi demokratik toplumun ele alınacağı hususunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bir görüşe göre, demokrasiden anlaşılması gereken 1982 Anayasası'nda benimsenen demokrasi anlayışıdır. Bir farklı görüş ise, demokrasinin batılı demokrasi olması gerektiğini savunur³⁰⁸. Anayasa Mahkemesince de her iki demokrasi anlayışı ile ilgili zaman içerisinde farklı kararlar³⁰⁹ verilmiştir. Kanun maddesine göre, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamalar laik cumhuriyetin gereklerine ve düzenine de aykırı olmamalıdır. Laik cumhuriyetin gerekleri düzenlemesi, 2001 değişiklikleri ile Anayasa'ya girmiştir. Bu ifade, mülkiyet hakkında yapılacak sınırlamaların herhangi bir dine göre yapılmaması, din ve dini inançlar karşısında devletin tarafsız olmasını kapsar. Anayasa Mahkemesi de laik ifadesinin batılı ülkelerdeki laik kelimesinden farklı olduğunu³¹⁰ belirtmiştir. Mülkiyete getirilen kısıtlamaların sadece laiklik ilkesine değil, Cumhuriyetin bütün ilkelerine de uygun olması gerekmektedir³¹¹. Sonuç olarak mülkiyet hakkı da dâhil olmak üzere tüm temel hak ve hürriyetler, din ve dini inançlar karşısında eşitsizlik yaratacak şekilde sınırlanamayacaktır.

Kanun maddesine göre, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamalar ölçülülük ilkesine de aykırı olmamalıdır. Bu ilkenin amacı, temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önüne geçmektir³¹². Bu ilke öğretide 3 başlık altında incelenmiştir. Bu alt başlıklar elverişlilik, oranlılık ve gereklilik kıstaslarıdır. Elverişlilik, kanunun sınırlama amacı

³⁰⁵ Şimşek, 2010: 204.

³⁰⁶ Gözler, K. (2013). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Ekin Yayınevi, Bursa, s. 233.

³⁰⁷ Özbudun, E. (2013). *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara, s.113.

³⁰⁸ Akça, 2015: 571-572.

³⁰⁹ AYM. T. 06.09.1986, E. 1985/21, K. 1986/23. RG: 14.03.1987/19400: “Yasa koyucu kimi temel hak ve özgürlükler için gerektiğinde yukarıda sözü edilen sebeplere dayanmak suretiyle demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı düşmeyecek şekilde sınırlamalar getirebilecektir. Burada sözü edilen demokratik toplum düzeniyle hiç kuşkusuz Anayasamızda gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenen hukuk düzeninin kastedildiğinde duraksamaya yer yoktur”, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19400.pdf> (erişim tarihi: 14.08.2021), AYM bu kararında hürriyetçi demokrasiyi kabul etmiştir; Bir başka kararında ise, demokratik toplum düzeni olarak batılı demokrasinin olduğunu kabul etmiştir. (AYM. T. 26.11.1986. E. 1985/8, K. 1986/27. RG: 14.08.1987/ 19554, https://anayasa.gov.tr/media/4941/kd_22.pdf (erişim tarihi: 14.08.2021).

³¹⁰ Fendoğlu, H. T. (2002). “2001 Anayasa Değişikliği Bağlamında Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması AY. M. 13.” *Anayasa Yargısı Dergisi*, 18(1): 111-149, s.134.

³¹¹ Şimşek, 2010: 214.

³¹² Şimşek, 2010: 215.

olması bakımından uygunluğunu ifade etmektedir. Yine elverişlilik, mülkiyet hakkına getirilecek sınırlamanın kamu yararı amacına uygun olmasını ifade eder. Oranlılık, yapılacak sınırlamama ile amaç arasında denge olması gerektiğini ifade etmektedir. Yani mülkiyet hakkına getirilecek sınırlama ile kamu yararı kıstası karşısında bir denge mevcut olmalı ve mülkiyet hakkı sahibi gereksiz külfet altına girmemelidir. Gereklilik ise, sınırlamanın, sınırlama amacına ulaşması için gerekli olmasını ifade etmektedir. Buna göre mülkiyet hakkı da dâhil olmak üzere tüm temel hak ve hürriyetler bu 3 ilkeye dikkat edilerek sınırlanmalıdır. Anayasa'nın 13.maddesindeki hakkın özüne dokunmama ilkesi, hakkın dokunulamayan çekirdek kısmından bahsetmektedir. Mutlak bir hak olan ve herkese karşı ileri sürülebilen mülkiyet hakkı, Anayasal düzenlemeye göre sadece kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilir. Kamu yararı amacıyla yapılan bu sınırlandırma da ölçülülük ilkesine uygun bir denge gözetilerek yapılmalıdır. Aksi takdirde sınırlama Anayasa'nın 13.maddesine aykırı bir durum teşkil edecektir.

3.2.4.2. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Yönünden

Taşınır bir mal olan definenin, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olarak tescili yapılmışsa ve özel hukuk gerçek ve tüzel kişinin elinde bulunuyorsa bu durumda, mülkiyet hakkına birtakım sınırlamalar getirilmiştir. Sınırlamalar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda belirtilmiştir. Bu varlıklar korunması gerekli ve özel kişilerin elinde bulunmakta ise de devletin bu varlıklar üzerinde de denetim ve gözetim yükümlülüğü bulunmaktadır. Defineyi elinde bulunduran kişi, defineye zarar vermeme yükümlülüğü altındadır.

Taşınır bir kültür ve tabiat varlığına sahip olan malikler, bu varlıklar üzerinde tasarrufta bulunmak istedikleri zaman, devletin rüçhan hakkı ortaya çıkmaktadır. Malik bu varlığı satmak istediğinde, önce devlet müzelerine haber vermek zorundadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı bu varlığı satın alabilmektedir. Kanun'un 30.maddesinde bu husus düzenlenmiştir. Tescil dışı bırakılan define, sahibine "Tescil Dışı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi" ile iade edilmektedir. Bu durumda malikin tasarruf yetkisi söz konusu olabilmektedir. Ancak bu tasarruf yetkisi de sınırsız değildir. Çünkü kanuni düzenlemeye göre, tasnif ve tescil dışı bırakılan ve müzeye alınmasına gerek olmayan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının ticareti Bakanlığın iznine tabidir.

Kanun'un 32.maddesine göre de *"Yurt içinde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurt dışına çıkarılamamaktadır"*. Gereken tedbirlerin alınması durumunda, yurt dışına çıkarma olanağı bulunmaktadır. Ancak bu durumda dahi, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları hangi ülkeye götürülecekse, o ülkeden teminat alınarak ve varlıklar

sigortalanarak geçici süre ile sergilenmesine imkân verilmektedir. Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının yurt dışına çıkarılması yasağı esasında bir sınırlandırmadır. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik'te düzenlenen 10.maddeye göre, define ve başka bir taşınır kültür ve tabiat varlığına sahip olan kişi, en az üç yılda bir müze müdürlüğüne varlığın kendisinde olup olmadığına ilişkin bildirimde bulunmalıdır. Kayıp ya da zarar halinde varlığın değeri kişiye ödetilmektedir. Anayasa Mahkemesi de bir kararında, yurt dışından kültür varlığı getirmenin serbest olmasından dolayı, bu hükmeye dayanarak yurt dışından kültür varlığı getiren başvuru sahibinin, idarece söz konusu eşyaların müzelere alınması neticesinde başvurucuya iade edilmemesi şeklindeki müdahalenin, kamu yararı ile başvuru sahibinin mülkiyet hakkı arasındaki adil dengeyi başvuru aleyhine bozduğu ve başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklediğine karar vermiştir³¹³.

3.2.4.3. Taşınmaz Kültür ve Tabiat varlıkları Yönünden

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için bu varlıklar üzerindeki mülkiyet hakkına ilişkin birtakım sınırlamalar getirmiştir. Kanun'un "*Hak ve sorumluluk*" başlığını taşıyan 11.maddesinde maliklerin taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki mülkiyet haklarının tabii icabı olan ve bu Kanunun hükümlerine aykırı olmayan yetkilerini kullanabileceği düzenlenmiştir. Bu varlıklar üzerinde, Koruma Yüksek Kurulu kararları sonucu mülkiyet hakkına çeşitli şekillerde sınırlandırmalar getirildiğini söyleyebilmek mümkündür. Kanun'un 5.maddesi taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı statüsünde olduğunu kabul etmiştir. Gerçekte bu hüküm de taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki mülkiyet hakkına getirilen bir sınırlamadır³¹⁴. Bu varlıklar üzerinde mülkiyet

³¹³ AYM, T. 15.08.2017, Arif Güven Başvurusu, B.No.2014/13966, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/13966> (erişim tarihi: 15/08/2021).

³¹⁴ Gemalmaz, H.B. (2018). *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-6*. Avrupa Konseyi, Ankara, s.105; AYM. T.28.09.2016, Ahmet Bölge Başvurusu, B. No: 2014/13133: "*Başvuruya konu olayda, 2863 sayılı Kanunun mülkiyetin kullanımına sınırlandırma getiren maddeleri ile korunması gereken kültür varlığı maliklerine yardım ve kolaylıklar öngören maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, başvuru sahibinin taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının devam ettiği, başvuru sahibinin Kültür ve Turizm Bakanlığının taşınmazın bakım ve onarımına ilişkin 2863 sayılı Kanun kapsamında vereceği emir ve talimatlara uygun hareket ettiği sürece, 2863 sayılı Kanunun maliklere tanıdığı hak, muafiyet ve kolaylıklardan yararlanabileceği gibi 2863 sayılı Kanun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla mülkiyet hakkının tanıdığı tüm yetkilerini de kullanabileceği, başvuru sahibinin sağlanan hak ve kolaylıklardan yararlanmadığı yönünde somut bir şikayetin bulunmadığı dikkate alındığında sınırlamanın ortaya çıkardığı durumun, başvuru sahibinin mülkiyet hakkının korunması ile kamusal menfaatin gerekleri arasında sağlanması gereken dengeyi bozmadığı ve başvuru sahibinden meşru sayılamayacak ferdi ve aşırı bir nitelikte yük oluşturmadığı sonucuna varılmıştır*", <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/13133> (erişim tarihi: 15.08.2021); AYM. T.12.07.2016, Nagihan Beken Başvurusu, B. No. 2014/9998,

hakkına sahip olan kişi, devlet malı statüsünden dolayı da bu varlıklar üzerinde istediği gibi tasarruf edememektedir. 2863 sayılı Kanun'un 11.maddesine getirilen bu düzenleme, Anayasa'nın 35.maddesine paralel olarak düzenlenmiştir. Bu madde ile kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, mülkiyet haklarını kamu yararına uygun olarak kullanabileceklerdir³¹⁵.

Kanun'un 9.maddesinde Koruma bölge kurullarının kararlarına aykırı olacak şekilde taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde, korunma alanlarında ve sit alanlarında inşai ve fiziki müdahalelerde bulunulamayacağı, yeniden kullanıma açılmayacağı ve kullanımlarının değiştirilemeyeceği düzenlenerek yapılacak işlemlerin izne tabi olması esas getirilmiştir. Getirilen bu sınırlama ile malikler bu varlıklar üzerinde fiziki ve inşai herhangi bir müdahalede bulunamayacaktır. Aksi halde, Kanun'un 65.maddesine göre bu fiilleri nedeniyle cezalandırılabilmesi söz konusu olacaktır. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına sahip maliklerin, bu varlıklarda ve koruma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapması yasaklanmıştır.

Yine Kanun'un 11.maddesinin son fıkrasında, Kanun'da belirlenen bakım ve onarım sorumluluklarının maliklerce yerine getirilmemesi halinde bu varlıkların kamulaştırılacağı hüküm altına alınmıştır. Kamulaştırma usulü de Kanun'un 15.maddesinde belirtilmiştir. 19.maddeye göre, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, gerektiğinde bu varlıklar üzerinde belli çalışmalar yapılabilmesi için izin verme yükümlülüğü altındadır. Kültür ve Turizm Bakanlığınca görevlendirilmiş uzmanlar, görevlerini yerine getirirken konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyetini ihlal edecek hareketlerde bulunmamalıdır. Maliklerin izin verme yükümlülüğü de mülkiyet hakkına getirilen sınırlamalardan biri olup, ölçülülük ilkesine ve dürüstlük kurallarına göre hareket edilmelidir³¹⁶. Aynı zamanda kültür ve tabiat varlığına malik veya zilyet olan kişiler, bu varlıklara zarar vermemelidir, bu varlıklarla ilgili alınmış Koruma Bölge Kurulu Kararlarına uygun davranmalıdır ve alınan kararları uygulamalıdır.

Sit alanı içerisinde kalan taşınmazlardaki mülkiyet hakkına yönelik olarak, bu varlıkların korunması politikası gereği sınırlamalar getirilebilmektedir³¹⁷. Bu sınırlamalar, yapılaşma hakkının azaltılması olabileceği gibi tamamen kaldırılması şeklinde de

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/9998?BasvuruNoYil=2014&BasvuruNoSayi=9998> (erişim tarihi: 15.08.2021).

³¹⁵ Koç. 2008:115.

³¹⁶ Sancakdar, 2012: 479.

³¹⁷ Antalya, Kekova bölgesi, 18.01.1990 tarih ve 90/77 Bakanlar Kurulu Kararıyla özel çevre koruma bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir. <https://tvk.csb.gov.tr/kas-kekova-i-396#:~:text=Ka%C5%9F%2DKekova%20%2D%20Tabiat%20Varl%C4%B1klar%C4%B1n%C4%B1%20Koruma%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC&text=18.01.1990%20tarih%20ve%2090,yap%C4%B1%C5%9F%C4%B1k%20bir%20bo%C4%9Faz%20olu%C5%9Fturarak%20uzan%C4%B1r> (erişim tarihi: 14.08.2021); Bu nedenle bu bölgede onarım, inşaat, sondaj vb. fiziki müdahaleler yasaklanmaktadır. (Topçu, 2011: 39).

olabilmektedir. Sit alanı ilan edilmeden önceki taşınmazlarda, sit alanı ilanı ile yapılaşma koruma mevzuatına uygun ölçüde yapılmaktadır³¹⁸.

Kanun'un 13.maddesi de devir yasağını düzenlemektedir. Maddede, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve bunlara ait korunma sınırlarındaki taşınmazların satılamayacağı, hibe edilemeyeceği, bu işlemlerin yapılabilmesinin Kültür ve Turizm Bakanlığının vereceği izne tabi olacağı düzenlenmiştir. Maliklerin tasarruf hakkının bu çerçevede sınırlandırıldığı görülmektedir³¹⁹. Maddeye göre bu taşınmazların hibe edilmesi ve devredilmesi tamamen yasaklanmamış olup bu işlemlerin Kültür ve Turizm Bakanlığının vereceği izin çerçevesinde yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının kiraya verilmesi, gerçek ve tüzel kişilere kiralanması hususunda da Kültür ve Turizm Bakanlığının izni gerekmektedir. Bu durumda da bu varlıkların korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle mülkiyet hakkına da sınırlamalar getirilmiştir. Yani malikin tasarruf yetkisi bir ölçüde sınırlandırılmıştır. Tasarruf yetkisi sınırlandırılan maliklerin mağduriyetlerinin giderilmesi ya da azaltılması hukuk devleti ilkesinin gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Korunması gereken taşınır ya da taşınmaz kültür ve tabiat varlığına sahip olan kişinin, mülkiyet hakkının sınırlandırılması nedeniyle oluşan dengesizliğin önüne geçmek gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için de KTVKK'da sınırlandırmalar dışında belli düzenlemeler de yapılmıştır. Öncelikle, Kanun'un 21.maddesi³²⁰ ile maliklere her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olmaları getirilmiştir. Yine maddenin devamında taşınmaz kültür varlıklarındaki onarım ve inşaat işleri Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalardaki katılma paylarından istisnadır. Yine Kanun'un 12.maddesinde taşınmaz kültür varlıklarının korunması, bakımı ve onarım işleri için Bakanlıkça ayni, nakdi ve teknik yardımların yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Gerek taşınır kültür ve tabiat varlıklarının gerek taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, tüm ulusları ilgilendirmekte ve tüm insanlık adına gerekli olduğundan ülkemizde kamu yararı amacı da ele alınarak bu varlıkların korunması için birtakım tedbirler alınmıştır. Bu varlıklar üzerindeki mülkiyet hakkına getirilen sınırlamalar olduğu gibi, bu varlıklara zarar verenlere yönelik de cezai yaptırımlar uygulanması ilkesi de kabul edilmiştir. Yapılan bu işlemler esasında meşru bir amaç gütmekte, mülkiyet hakkına getirilen sınırlamalar,

³¹⁸ Çolak, N.İ. (2014). İmar Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, Ankara, s.814.

³¹⁹ Artuk, L. (2010). "İdari Yargı Yönünden Mülkiyet Hakkının İncelemesi ve Sınırlamaları". Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi 3.Yuvarlak Masa Toplantısı. 09-11 Haziran 2010, Ankara, 1-17, s.11.

³²⁰ "Tapu kütüğüne "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır" kaydı konulmuş olan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerlerinde kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muafır."

Anayasa'nın ilgili maddelerine uygun olduğu ölçüde mülkiyet hakkının özüne dokunmamaktadır³²¹.

3.3. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yolu ile Kazanılması

Devletin özel mülkiyetinde yer alan ve tapusuz taşınmazlardan özel mülkiyete tabi olanlar olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilebildiklerinden³²² ve olağan zamanaşımı söz konusu olmadığından konumuz itibariyle taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki zilyetliğin bir sonucu olarak bu varlıkların olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile kazanılmasının da incelenmesi gerekmektedir. Bu tür yolla mülkiyetin iktisabı için birtakım koşullar da bulunmaktadır.

3.3.1. Taşınmazın Olağanüstü Zamanaşımı ile Kazanılmaya Elverişli Olması

Taşınmaz olağanüstü zamanaşımı ile kazanmaya elverişli olmalıdır. Taşınmaz tapusuz bir taşınmaz, tapudan kime ait olduğu anlaşılamayan ya da gaip şahıslara ait bir taşınmaz olmalıdır. Tapulu taşınmazlarda, olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyet kazanılamaz. Tapusuz taşınmazlarda olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılabilmesi için taşınmazın kamu malı olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Tapulu taşınmazlarda ise, Yargıtay kararları gereğince kamu malı olup olmadığının araştırılmasına gerek yoktur. 2863 sayılı KTVKK md. 5 gereği, “Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir”. Devlet malı niteliğinde olan taşınmazlar, devlete ya da kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan taşınmazlar ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan veya sonradan ortaya çıkan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıdır.

3.3.2. Taşınmazın Özel Mülkiyete Elverişli Olması

Taşınmaz özel mülkiyete ve zamanaşımı ile kazanmaya elverişli olmalıdır. Taşınmazın kamu mülkiyeti altında değil, özel mülkiyet altında olması gerekmektedir. Tapusuz taşınmazlardan özel mülkiyete tabi olanlar olağanüstü zamanaşımı yoluyla iktisap edilebilmektedir. Devletin özel mülkiyetinde yer alan ve tapusuz taşınmazlarının da bu yolla iktisap edilebileceği kabul edilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na

³²¹ Baştürk, 2013: 52.

³²² Çetin, Ö. (2019). *Olağan ve Olağanüstü Zamanaşımı Yoluyla Taşınmazın Mülkiyetinin Kazanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.63.

göre, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına devlet malı statüsü verilmiş olsa da özel mülkiyette bulunan kültür ve tabiat varlıkları da bulunmaktadır. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma alanı içindeki araziler de özel mülkiyete konu olamayacağından olağanüstü zamanaşımı ile iktisap edilemez.

Kültür ve tabiat varlıklarının olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile kazanılabilmesi için zilyetliğe de ilişkin birtakım koşullar bulunmaktadır.

3.3.3. Zilyetliğin Malik Sıfatıyla Sürdürülmüş Olması

Kültür ve tabiat varlığı üzerindeki zilyetliğin malik sıfatıyla sürdürülmüş olması da bir diğer şarttır. Taşınmazdaki zilyedin, malik sıfatıyla zilyet olması gerekmektedir. Malik sıfatıyla zilyetlik, Medeni Kanun 'da tanımlanmamıştır. Malik sıfatıyla zilyetlikten bahsedilebilmesi için zilyedin asli zilyet olması gerekir. TMK'nın 974. maddesine göre, *“Bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan asli zilyet, diğeri feri zilyettir”*.

3.3.4. Zilyetliğin 20 Yıl Süreyle Sürdürülmüş Olması

Olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı kültür ve tabiat varlığındaki mülkiyeti kazanacak olan zilyedin, bu zilyetliği 20 yıl boyunca devam etmiş olmalıdır. Yirmi yıllık sürenin başlangıç tarihi tapusuz taşınmazlarda zilyetliğin kurulduğu andır. Tapu sicilinden malikinin anlaşılamadığı taşınmazlarda malik sıfatıyla zilyetliğin kurulduğu tarihten itibaren, tapu sicilindeki kayıt sahibinin ölümü halinde kayıt sahibinin öldüğü tarihten itibaren veya kayıt sahibinin gaipliğine karar verildiği taşınmazlarda gaipliğe karar verildiği tarihten itibaren 20 yılın geçmesi gerekmektedir. Örneğin, sonradan korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olan bir taşınmazda 20 yıldan beri zilyet olan bir kişi şartları oluştuğu takdirde bu varlığı olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edebilecektir. Kazandırıcı zamanaşımından yararlanacak olan zilyet, evvelki zilyedin zilyetlik süresini kendi zilyetlik süresine TMK'nın 996.maddesine göre ekleyebilecektir. Ancak bu sürenin eklenebilmesi için zilyetliği devreden zilyedin, devralan zilyetle aynı şartlara sahip olması, zilyetliklerinin olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile kazanmaya elverişli olması, zilyetlerin arasında geçerli bir hukuki bağın olması gerekmektedir. HGK ve Yargıtay'ın yerleşik içtihatları uyarınca 20 yıllık zilyetlik süresinin, davanın açıldığı tarihte gerçekleşmiş olduğu kabul edilmektedir.

3.3.5. Zilyetliğin Davasız ve Aralıksız Sürdürülmüş Olması

Davasızlıktan kasıt, taşınmaz kültür ve tabiat varlığı üzerinde malik sıfatıyla zilyet olan kişiye zilyetliği süresince, gerçek malik tarafından bir dava açılmamış olmasıdır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlığını bu yolla kazanmak isteyen zilyedin, bu zilyetliği aralıksız

olmalıdır. Yani zilyedin zilyetliğinin başlangıç süresi ile bitiş süresi arasında herhangi bir kesinti olmamalı, zilyet bilerek ve isteyerek zilyetliğini yitirmemiş olmalıdır. Ancak taşınmaz kültür ve tabiat varlığı üzerindeki hakimiyetin geçici yitirilmesi zilyetliğin kaybolmasına neden olmamaktadır.

Kazanma koşulları oluşuktan sonra kamu malı niteliğini alan taşınmazlar olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile iktisap edilemezler, bu nedenle de kültür ve tabiat varlıkları da kazanma koşulları oluşuktan sonra kamu malı niteliğini aldıkları takdirde bu yolla iktisap edilemezler.

3.4. 5226 Sayılı ve 5663 Sayılı Kanunlarla 2863 Sayılı KTVKK'ya Getirilen Değişiklikler Sonucu Kültür ve Tabiat Varlıklarının Zilyetlikle İktisap Durumunun İncelenmesi

3.4.1. 5226 sayılı Yasadan Önceki Durum

KTVKK'nın “hak ve sorumluluk başlıklı” 11.maddesinin 1.fıkrasının ikinci cümlesinde taşınmaz üzerinde zilyetlik kurulması hüküm altına alınarak, taşınmazlar kültür ve tabiat varlıklarının zilyetlikle iktisabı yasaklanmıştır. Maddenin değişikliklerden önceki hali aşağıdaki gibidir:

“Hak ve Sorumluluk:

Madde 11- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri bu varlıkların bakım ve onarımlarını Kültür ve Turizm Bakanlığının bu Kanun uyarınca bakım ve onarım hususunda vereceği emir ve talimata uygun olarak yerine getirdikleri sürece, bu Kanunun bu konuda maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanırlar. Ancak, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları³²³ ile bunların korunma alanları, zilyetlik yoluyla iktisap edilemez”³²⁴.

Değişiklikten önceki kanuni düzenlemeye göre, kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarının zilyetlik yoluyla iktisabı engellenmiştir. Korunma alanı kıstası, Kanun'un

³²³ Yarg. 16. HD. T.29.11.1983, E. 1993/6146, K.1993/12633: “Dava konusu taşınmazın birinci derecede sit alanında kalan höyük olduğu mahkemece toplanan ve doğru olarak değerlendirilen delillerle saptanmıştır. 2863 sayılı Kanunun 6/3.maddesinde höyüğün, korunması gereken kültür varlığı olduğu hükme bağlanmıştır. Anılan Kanunun 11/1.maddesi gereğince korunması gereken kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarının zilyetlikle iktisabı mümkün değildir. Bir başka anlatımla, taşınmaz kültür varlıkları özel mülkiyete konu olamaz”, <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 12.12.2020).

³²⁴ Yarg. 7. HD. T.13.09.1983, E. 1983/10125, K.1983/12823: “Tapulama sırasında 900 parsel sayılı 1258 m2 yüzölçümlü taşınmaz, kazandırıcı zamanaşımı zilyetliğine dayanılarak Bekir adına tespit edilmiştir. Hazinesin arkeolojik sit alanı içinde kaldığı yolundaki itirazı tapulama komisyonunca kabul edilmiştir. Davacı Bekir kazandırıcı zamanaşımı zilyetliğine dayanarak dava açmıştır. Sonradan yürürlüğe gire KTVKK'nın getirdiği ve 6, 7, 8. Maddelerinde yer alan hükümler gereğince korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının saptanması yöntemi değişmiştir. Kamu düzeni ile ilgili olan bu Kanun geriye yürüyeceği gibi esasın usul ile ilgili olan bu hükümler de kendinden önceki olaylara uygulanır. Anılan Kanun hükümleri uyarınca taşınmazın korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı niteliğinde olması ve bunların korunma alanlarına girmesi halinde Kanunun 11.maddesinin son cümlesi uyarınca bu gibi yerlerin zilyetlikle iktisabının mümkün olmayacağı göz önünde tutulmalıdır” <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 12.12.2020).

3.maddesinde, “*Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu alan*” olarak yer almıştır. Korunma alanı ile sit alanları farklı kavramlardır. Yargıtay’ın önceki kararlarında, sit alanında kalan bir taşınmazın kazandırıcı zamanaşımı ile zilyetlik yoluyla iktisabı mümkün bulunmaktaydı³²⁵. Kanuni düzenlemede de bu durumu engelleyen bir yasa hükmü yoktur. Ancak değişiklikten önce bir taşınmaz, kültür ve tabiat varlıkları koruma alanında bulunmaktaysa, burada zilyetliğe değer verilmemektedir. Sit alanı ile ilgili açılan davalarda, Yargıtay, sit alanındaki davalı taşınmazın kültür ve tabiat varlıkları koruma alanında bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiğini, koruma alanı içinde ise zilyetliğe değer verilmemesini, koruma alanı dışında ve sit alanı içindeki taşınmazın sitin türünün de araştırılması gerektiğini, neticede belirlenen sit türünde davalı taşınmazın özel mülkiyette olmasının ve zilyetlik bulunmasının site zarar verip vermeyeceğinin üzerinde durulmasını ve sonuca göre karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir³²⁶. 5226 sayılı Yasa ile değişiklikten önce korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının zilyetlikle iktisabı yasaktır. Korunması gerekli olmayan kültür ve tabiat varlıklarının zilyetlikle iktisabında ise kanuni düzenleme bakımından bir engel bulunmamaktadır.

3.4.2. 5226 sayılı Yasadan Sonraki Durum

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na 5226 sayılı³²⁷ ve 5663 sayılı³²⁸ Kanunlarla birtakım değişiklikler eklenmiştir. 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1.maddesi ile birçok tanım eklenerek mevzuat genişletilmiştir³²⁹.

³²⁵ Ancak Yargıtay bir kararında, Kekova-Antalya bölgesindeki 36 adet anıt eserin oluşturduğu parsellerin birbirini bütünüledikleri, bütün parsellerin birleşerek Kekova sit bölgesini oluşturdukları, dava konusu parselin bir bütünün parçasını oluşturduğunu, doğal ve arkeolojik sit sınırları içinde kaldığını, salt arkeolojik sit alanı içinde kalmasının zilyetlikle iktisaba engel teşkil etmediğini, ancak dava konusu parselin 2863 sayılı Kanun kapsamında korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olduğunu, zilyetlikle iktisap edilebilmesi için edinme koşulları ve taşınmaz niteliğinin edinmeye elverişli olması gerektiğini, dava konusu parselin, sit alanından ayrılamayacağını ve içinde yer aldığını, bu nedenle zilyetlikle iktisap edilemeyeceğini belirtmiştir. (Y.8.HD. T. 29.04.2002, E. 2002/1261, K.2002/3523, <https://www.kararara.com/tumu/search?q=yarg%C4%B1tay+8.+hd+2002%2F1261+esas%2C+2002%2F3523+k+arar> (erişim tarihi: 11.08.2021)).

³²⁶ Yarg. 1.HD. T. 16.02.2004, E. 2004/858, K.2004.1086; Yarg. 8.HD. T.21.05.2003, E.2003/3026, K.2003/3665; Yarg. 8.HD. T. 03.07.2003, E.2003/4513, K. 2003/4956 <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 12.12.2020).

³²⁷ RG: 27.07.2004/ 25535.

³²⁸ RG: 30.05.2007/26537.

³²⁹ “Madde 1 — 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3 üncü maddesinin; (a) bendinin (1) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (3) numaralı alt bendine “kent kalıntıları” ibaresinden sonra gelmek üzere “kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya” ibareleri ile aynı bende (7), (8), (9), (10), (11) ve (12) numaralı alt bentler eklenmiş, (b) bendinin (3) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Değişiklikten önce, şartları olduğu takdirde sit alanlarının zilyetlikle iktisabı mümkün iken, 5266 sayılı Kanun'un 5.maddesi ile 2863 sayılı Kanun'un 11.maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “*korunma alanları*” ibaresinden sonra gelmek üzere, “*sit alanları*”³³⁰ ibaresi eklenmiştir. Kanun maddesinde bu değişiklik ile, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanları ve sit alanlarının zilyetlik yoluyla iktisap edilemeyeceği düzenlenmiştir. Burada kastedilen olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılmasıdır. 2004 değişikliğinden önce, şartlar olduğu takdirde sit alanlarının zilyetlikle iktisabı mümkün iken bu değişiklikten sonra sit alanlarının zilyetlikle iktisabı tamamen yasaklanmıştır. Görüldüğü üzere kültür ve tabiat varlıklarının

(1) “*Kültür varlıkları*”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

(7) “*Ören yeri*”; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.

(8) “*Koruma amaçlı imar plânı*”; bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır.

(9) “*Çevre düzenleme projesi*”; ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleridir.

(10) “*Yönetim alanı*”; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

(11) “*Yönetim plânı*”; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

(12) “*Bağlantı noktası*”; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklardır.

(3) “*Koruma Bölge Kurulu*”; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu,”

³³⁰ KTVKK'nın 3.maddesine göre sitler, “*Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır*”.

zilyetlik yolu iktisap edilmesi, ilk kez 2004 yılında yasaklanmıştır. Bu nedenle de 2004 yılından önce³³¹ belirtilen alanlarda herhangi bir yasaklama söz konusu olmadığı için, zilyetlik yolu ile taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının edinilmesi olanağı bulunmaktadır³³². Sit alanları dışında kalan ve 3402 sayılı Kanun'un 14.ve 17.maddeleri kapsamındaki taşınmaz malların zilyetleri adına tescili yapılmaktadır³³³. Dolayısıyla 2004 Kanun değişikliğinden önce kazandırıcı zamanaşımının şartları olduğu takdirde kültür ve tabiat varlıklarının zilyetlikle iktisabı mümkündür³³⁴. 2863 sayılı Kanun'un 6.maddesi sit alanı içinde bulunan

³³¹ Ersöz, 2017: 179; Yarg. 8. HD. T.18.10.2004, E. 2004/ 5792, K. 2004/ 6866: “Dairemizin ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun önceki uygulamalarına göre kural olarak sit alanında kalan bir taşınmazın kazandırıcı zamanaşımı ve zilyetlik yoluyla edinilmesi mümkün bulunmakta idi. 27.07.2004 tarihinden yayımlanmak suretiyle aynı tarihte yürürlüğe giren 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 5.maddesiyle 2863 sayılı Kanunun 11.maddesinin 1.fıkrasının 2.cümlesine sit alanları ibaresi eklenmek suretiyle bu tür yerlerin de kazandırıcı zamanaşımı ve zilyetlik yoluyla edinilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Kamu düzeniyle ilgili bulunan bu hükmün kesinleşmemiş, görülmekte olan davalarda da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ne var ki bu sonuca ulaşabilmek için Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca düzenlenen belgeler özellikle 3.derece doğal sit alanına ilişkin karar, belge ve haritaların eksiksiz getirilmesi, ondan sonra arkeolog bilirkişi aracılığıyla yerine uygulanması, uygulamanın Yargıtay denetimi sırasında izlenebilmesi bakımından teknik bilirkişi tarafından krokisine işaret edilmesi, arkeolog bilirkişiden gerekçeli rapor alınması, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekmektedir” <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 11.10.2020).

³³² Yarg. 16. HD. T. 20.11.2006, E.2006/5932, K.2006/7389: “Taşınmazların salt sit alanında bulunmaları şartları gerçekleştiği takdirde zilyetlikle iktisaba engel değildir. Taşınmazların altında ve üzerinde korunmayı gerektirir kültür ve tabiat varlığı bulunmadığı veya bu tür varlıkların koruma alanı konumunda bulunmadıkları sürece zilyet yararına mülk edinme şartlarının gerçekleşmesi halinde bu kişi veya kuruluş adına tescil kararı verilmesi gerekir. Bir başka ifade ile kanun koyucu kazanılmış hakları korumadığını açıkça belirtmediği sürece bu hakkın yargı mercilerince mutlaka korunması ve bu hakka saygı gösterilmesi gerekir. Bu nedenle mahkemenin taşınmazın sit alanında olması sebebiyle iktisabının mümkün olmadığı yolundaki gerekçesi de hukuk kurallarına uygun düşmemektedir” <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (erişim tarihi: 10.11.2020).

YHGK. T.10.05.2006, E.2006/8-246, K. 2006/290: “Dava kazanmayı sağlayan zilyetlik hukuksal sebebine dayalı olarak TMK’nın 713/1. Ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu’nun 14.maddesi uyarınca açılan mülkiyetin aktarılmasına ilişkin tapu iptal ve tescil davasıdır. Uyuşmazlık konusu taşınmaz 31.01.1991 tarihinde yapılan kadastro çalışmaları sırasında kazanmayı sağlayan zilyetlik, vergi kaydı, muristen intikal ve taksim gibi hukuksal sebepler gerekçe gösterilerek davacı adına tespit edilmiştir. Ancak Milas Müze Müdürlüğü’nün 30.07.1991 tarihli itirazı üzerine, 28.08.1991 tarihli Kadastro Komisyonunun kararıyla yapılan tespit iptal edilerek taşınmazın 2863 sayılı Kanunun 11.maddesi uyarınca zilyetlikle kazanılamayacak yerlerden olduğu belirtilmiştir. Bir yerin zilyetlik ile kazanılabilmesi için diğer kazanma koşulları yanında taşınmazın kazanılmaya elverişli yerlerden olması gerekir. Dairemizin ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun önceki uygulamalarına göre, kural olarak sit alanı içerisinde kalan bir taşınmazın kazandırıcı zamanaşımı ve zilyetlik yoluyla edinilmesi mümkün bulunmakta idi. Ancak 27.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5266 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 5.maddesi ile 2863 sayılı Kanunun 11.maddesinin 1.fıkrasının 2.cümlesine “sit alanları” ibaresi eklenmek suretiyle bu tür yerlerin de kazandırıcı zamanaşımı ve zilyetlik yoluyla edinilemeyeceği hükmü getirilmiştir. 5226 sayılı Kanunla değişik 2863 sayılı Kanunun 11.maddesiyle getirilen bu yeni hüküm karşısında taşınmazın hukuki niteliğinin değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir” <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 11.10.2020). Bu karara ilişkin karşı oy yazısında ise, somut olayda mülkiyet hakkının gerçekleştiği, kazanılmış hak doğduğu, yapılan son Kanun değişikliğinin kanunda açık bir hüküm olmadığı ve kamu düzeni ile ilgili bir durumun da söz konusu olmadığı için geriye yürümeyeceği, bu nedenle taşınmazın zilyetlikle iktisap edilebileceği belirtilmiştir.

³³³ Ergün, 2005: 296.

³³⁴ YHGK. T.30.06.1993, E. 1993/16-139, K. 1993/ 487: “Bir taşınmazın salt arkeolojik sit alanında kalması onun kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği ile veya diğer bir mülkiyet belgesi ile iktisap edilebilmesine engel değildir. Koşullarının gerçekleşmesi durumunda bu yer mülk edinilebilir. 2863 sayılı Yasa’nın 11.maddesi ile yalnızca korunması zorunlu kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının zilyetlikle iktisap edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. O itibarla arkeolojik sit alanı içerisinde kalan taşınmaz malların zilyetlikle

taşınmaz kültür varlıklarının korunmasının gerekli olduğunu hüküm altına almış, sit alanını tamamen korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak kabul etmemiştir. Bu nedenle de değişiklikten önceki Yargıtay kararlarında sit alanlarında zilyetlik yoluyla mülkiyetin iktisap edilebileceği kabul edilmiştir³³⁵. Ancak 2004 Kanun değişikliği ile bundan sonra sit alanları içinde kültür varlığı olsa da olmasa da zilyetlikle iktisap edilemeyecek, sit alanları bir bütün olarak korunacaktır. Açılan bu tür davalarda, kamu düzeniyle ilgili bulunan Kanun hükmünün kesinleşmemiş davalarda da uygulanması gerekmektedir³³⁶. Yargıtay bir kararında, kazanılmış hakkın korunmasının kamu yararı ile sıkı sıkıya bağlı olduğunu, kadastro tespitinden önce zilyetlikle mülk edinim koşullarının olduğu bir taşınmazda yasa değişikliğinden önce kadastro tespiti yapılmamış veya dava açılmamış olsa dahi, yasa değişikliğinden sonra, tespitte veya davada zilyet adına tesciline karar verilmesine engel olmadığını, zilyetlikle edinim koşullarının yasa değişikliğinden önce gerçekleştiğini, kazanılmış hakkın korunması gerektiğine karar vermiştir³³⁷. Bu karara göre, yasa değişikliğinden sonra sit alanındaki bir taşınmaz üzerinde, zilyetlikle edinim şartlarının tamamlanmış olması, taşınmazın iktisap edilebilmesine engel teşkil etmemektedir. Ancak bu kararın uygulanması, kültür ve tabiat varlıkları üzerinde koruma dengesini sarsacağı gibi bu varlıkların tahribini, yok edilmesini sonucunu da ortaya çıkarabilecektir. Sırf kazanılmış hakkın korunması ele alınarak, kültür ve tabiat varlıkları gibi değerlerin korunması hususu göz ardı edilmemelidir.

edinilmesi hakkında ilgili yasal çerçevesinde gerekli inceleme ve araştırma yapılarak karar verilmesi gerekir”, <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 11.10.2020).

³³⁵ YHGK. T. 12.04.1995, E.1995/ 7-231, K.1995/337: “Arkeolojik sit alanı, çok geniş bir sahayı kapsamakta; kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanları ise sit alanları içerisinde ancak daha küçük yüzölçümüne sahip kısımlarda kalmaktadır. Kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunması için zorunlu bulunan alanlardan oluşan bütünler, geçmişten günümüze intikal eden, bizlerin de yarınki nesillere aynen devretmemiz gereken, yeri doldurulamaz çok değerli kültür hazineleridir. Aynı Yasanın 11.maddesi ile yalnızca korunması zorunlu kültür ve tabiat varlıkları ve bunların koruma alanlarının zilyetlikle iktisap edilemeyeceği hükmüne bağlanmıştır. Yine mahkemece göz önünde bulundurulması gereken, sit alanının tesisinde güdülen temel amacın zedelenmemesi ve alan bütünlüğünün korunması gereğidir. O itibarla, arkeolojik sit alanı içerisinde kalan taşınmaz malların edinilmesi hakkında ilgili yasalar çerçevesinde izlenmesi gereken yola işaret eden ve HGK’ca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken...”,

https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_Hukuk_Genel_Kurulu_1995_7_231.php (erişim tarihi: 03.03.2021).

³³⁶ Yarg. 8.HD, T. 18.10.2004, E. 2004/ 5792, K.2004/6866; YHGK. T. 29.11.2006, E. 2006/8-286, K. 2006/755; YHGK. T. 10.06.2006, E. 2006/8-246, K.2006/290; Yarg. 7.HD. T.28.01.2005, E.2005/127, K.2005/97, <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 03.03.2021).

³³⁷ YHGK. T. 28.02.2007. E.2007/1-75, K.2007/90, <http://www.baltaci.av.tr/hukuk-genel-kurulu-karari-sit-alanlari/> (erişim tarihi: 11.08.2021). Karara karşı karşı oy yazısında ise, dava konusu taşınmazın niteliği ve üzerinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının göz ardı edilerek böyle bir yer üzerinde doğmuş bulunan kazanılmış hakların korunacağının kabul edilmesinin ilgili yasa ve yönetmeliklere aykırı olduğu, bu tür bir yaklaşımın kültür ve tabiat varlıklarının ortadan kaldırılmasını sonucunu doğuracağı ileri sürülmüştür.

3.4.3. 5663 sayılı Yasadan Sonraki Durum

2863 sayılı Kanun'da 26537 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5663 sayılı Kanun'un 1.maddesi ile birtakım değişiklikler yapılmıştır. Maddeye göre, *“21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Ancak, kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlar zilyetlik yoluyla iktisap edilemez”*.

Aynı zamanda bu Kanunla, 2863 sayılı Kanun'un 11.maddesinin devamı niteliğinde geçici 7.madde de eklenmiştir.

Geçici Madde 7 – (Ek: 22/5/2007-5663/2 md.)

“Kadastrosu devam eden taşınmazların sınırlandırma ve tespiti işleri ile devam eden davalarda da bu Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır³³⁸. Sınırlandırma ve tespitleri henüz askı ilanına alınmamış taşınmazların kadastro tutanakları kadastro komisyonuna intikal ettirilmek suretiyle bu Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasına uygun hale getirilir. 27/7/2004 tarihinden itibaren yapılan kadastro çalışmaları sonucu zilyetlik şartları olduğu halde sit alanlarında kalması nedeniyle Hazine adına tespit ve tescili yapılmış taşınmazlardan 1 ve 2 nci derece arkeolojik sit alanları dışında kalan sit alanlarındaki taşınmazların kadastro tutanaklarında zilyet veya hak sahibi olarak belirtilen kişilerin veya mirasçılarının, Kanunun yayımı tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde mahalli Maliye kuruluşlarına müracaatları halinde Maliye kuruluşunun talebi ile harca tâbi olmadan re ‘sen ilgilisi adına tescilleri yapılır”.

Kanuna getirilen 2007 değişikliği ile sit alanlarının iktisabı konusundaki genel hüküm netleştirilerek ve zilyetler lehine yeni bir düzenleme getirilerek kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit³³⁹ alanlarındaki taşınmazların zilyetlik yoluyla iktisap edilebilmesi yasaklanmıştır. Yasaklanan taşınmazların içerisinde birinci grup olarak tescil edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci

³³⁸ Yarg. 16.HD. T. 12.11.2007, E. 2007/ 4149, K. 4357: *“Bozma ilamından sonra yürürlüğe giren 2863 sayılı Yasa'nın 5663 sayılı Yasa ile değişik 11/1. fıkrasının ikinci cümlesi ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanı ilan edilen taşınmazların zilyetlikle iktisap edilemeyeceği ve bu hükmün devam eden davalarda da uygulanacağı hükmüne bağlanmıştır”*.

<https://www.kararara.com/tumu/search?q=Y.16.+Hukuk+Dairesi+E%3A2007%2F4149+K%3A2007%2F4357+T%3A12%2F11%2F2007+> (erişim tarihi: 11.08.2021).

³³⁹ Arkeolojik sit Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in 3. maddesinde, *“İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar”* olarak belirlenmiştir.

derece arkeolojik sit³⁴⁰ alanları girmektedir³⁴¹. Ancak Yargıtay 2015 tarihli bir kararında, 2863 sayılı Kanun'da yapılan 2007 değişikliğinin mutlak manada birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarıyla, birinci ve ikinci derece arkeolojik alanların dışındaki taşınmazların zilyetlik yoluyla kazanılacağı anlamına gelmediğini belirtmiştir³⁴². Zilyetlikle iktisap edilemeyecek taşınmazlar, 2004 Kanun değişikliğinde sit alanları iken, 2007 değişikliği ile 1.ve 2.derece sit alanları denilerek daraltılmıştır. Geçici 7.madde ile de kadastro devam eden taşınmazların sınırlandırma ve tespiti işleri ile devam eden davalarda da bu Kanun'un 11 inci maddesinin birinci fıkrası hükmünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bir başka deyişle, 2007 değişikliği ile değişiklikten önceki kazanılan kazanılmış hakların geçerli olmayacağı ve bu haklara değer verilmeyeceği düzenleme altına alınmıştır³⁴³.

Zilyetlikle iktisap kurumu, Türk Medeni Kanunu'nun 713.maddesinde olağanüstü zamanaşımı başlığı altında düzenlenmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde de zilyetlikle iktisabın şartları incelenmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 713. maddesine göre olağanüstü

³⁴⁰ Arkeolojik sitler 1., 2.ve 3.derece olmak üzere derecelere ayrılmış olup, dereceli sitler Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelikte yer almıştır.

³⁴¹ Yarg. 20. HD. T.03.04.2014, E. 2014/1348, K. 2014/4060 : “ Somut olayda dava konusu taşınmazların 2006 yılında, 3402 sayılı Kanun gereğince yapılan kadastro çalışmaları sırasında, taşınmazın edinme sütununda, Hasan oğlu M.A.'nın atalarından intikal ve taksim ile zilyetliğinde olduğu belirlenmiş, Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 14.01.2000 gün ve 1040 sayılı kararı ile kabul edilen Kocatepe Tarihi Siti içinde kaldığı ve kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği yoluyla edinilemeyecek yerlerden olduğu belirlenerek kadastro tutanağı düzenlenmiştir. Mahkemece yukarıda açıklanan hususlar ve değişen kanun hükümleri de nazara alınarak, davalı taşınmazlara yönelik kadastro çalışmalarının 27.07.2004 tarihinden sonra yapıldığı düşünülmeli, davalı taşınmazların 1.ve 2.derece arkeolojik sit alanı durumunda bulunup bulunmadığı belirlenmelidir. Dava konusu taşınmazların 1.ve 2.derece arkeolojik sit alanı dışında olduğunun saptanması halinde, davacı yararına 3402 sayılı Kanunun 14.maddesinin koşullarının oluşup oluşmadığı belirlenerek sonuca göre bir karar verilmelidir”, <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 11.10.2020).

³⁴² Yarg. 16.HD. T. 26.10.2015, E. 2014/21220, K. 2015/ 12494: “Dava konusu taşınmaza yakın bulunan Kelebek Vadisinin ülkemizin jeolojik ve doğal peyzajında ender görülebilen bir yapı özelliğine sahip olduğu, Kelebekler Vadisi ve bu bölgede yaşayan Arslan Kelebeğinin de KTVKK md.3 anlamında tabiat varlığı olduğu, aynı Kanunun 5.maddesine göre, tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu, Kanunun 6.maddesindeki örneklerden hareketle dava konu taşınmazların çevresiyle birlikte bir bütün olarak ele alıp aynı kapsamda değerlendirmenin mümkün olduğu, Kanunda yapılan 2007 değişikliğinin mutlak manada birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarıyla, birinci ve ikinci derece arkeolojik alanların dışındaki taşınmazların zilyetlik yoluyla kazanılacağı anlamına gelmediği, Kelebekler Vadisi'ni de içine alan bu bölgede Uluslararası Doğayı Koruma Birliğince tanımlanan nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan türlerinin yaşadığı, bu tür kültür ve tabiat varlıklarını barındıran alanlara verilen tahribatın hiçbir zaman geri dönüşü olmayacağından, söz konusu alanlardaki taşınmazların tek tek değil çevresiyle birlikte bir bütün olarak değerlendirilip korunarak bir sonraki kuşaklara devredilmesi gerektiği belirtilmiştir”, <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 11.10.2020) ; bkz. Yarg. 8. HD. T. 16.02.2012, E. 2011/2981, K. 2012/844; Yarg. 8. HD. T. 06.12.2011, E. 2012/2979, K. 2012/6653; Yarg. 16. HD. T. 04.06.2021, E.2020/1834, K. 2021/4879.

³⁴³ Yarg. 1. HD. T.08.10.2012, E. 2012/10095, K. 21012/10873: “5226 sayılı Yasa ile getirilen “sit alanlarının” zilyetlikle iktisap edilemeyeceği hükmü, 5663 sayılı Yasanın 1.maddesi hükmü ile kapsamı daraltılmış, ilave edilen geçici 7.maddesi ile eldeki davalara da bu değişikliğin uygulanacağı öngörülmek suretiyle yasa koyucu geriye doğru etkili olmak üzere değişikliğe gitmiştir. Hal böyle olunca, ..Taşınmazın sınırları ve zilyetlik konularında ayrıntılı beyanların alınması, zilyetliğin kesilip kesilmediğinin, tarım arazisi vasfında ise kaç yıl kullanıldığını belirleyen denetime elverişli ve hüküm kurmaya yeterli rapor alınması, 2863 sayılı Kanunun 11.maddesi ve bu Kanun ile değiştirilen 5663 sayılı Kanun hükümleri de gözetilmek suretiyle mülk edinme koşullarının değerlendirilmesi, taşınmazlar üzerinde bulunduğu belirtilen şelale ve E.D.Ç. ait kaya yerleşim alanlarının ve koruma alanlarının zeminde belirlenmesi, ondan sonra bir karar verilmesi gerekirken noksan soruşturma ile yetinilerek yazılı olduğu üzere hüküm tesisi isabetsizdir”, <https://www.kazanci.com.tr/> (erişim tarihi: 11.10.2020).

zamanaşımı ile kazanma tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlar üzerinde davasız ve aralıksız 20 yıl süreyle zilyet olunması halinde gerçekleşecektir. Türk Medeni Kanunu'nun 712. maddesi ise olağan zamanaşımı ile kazanmayı düzenlemiş olup, “Geçerli bir hukuki sebep olmaksızın tapu kütüğüne malik olarak yazılan kişi, taşınmaz üzerindeki zilyetliğini davasız ve aralıksız 10 yıl süreyle ve iyi niyetle sürdürürse, onun bu yolla kazanmış olduğu mülkiyet hakkına itiraz edilemez”. Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükümlerinde, özel mülkiyete tabi taşınmazların 10 yıl ve 20 yıl süre ile davasız, aralıksız olağan ve olağanüstü zamanaşımı ile mülkiyetinin kazanılması düzenlenmiş, ilgili kanunlarda da kültür ve tabiat varlıkları için istisnai düzenlemeler yapılmıştır³⁴⁴. 2863 sayılı Kanun'un 11.maddesindeki düzenlemeye göre, kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup³⁴⁵ olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazların zilyetlik yoluyla iktisap edilebilmesi yasaklanmıştır. 2007 değişikliğinden önce “sit alanları” ibaresi Kanun maddesinde yer almazken, değişiklikle 11.maddeye “sit alanları” da eklenmiştir. 2007 değişikliği ile artık birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarında da zilyetlikle iktisap yasağı mevcuttur. Bu değişikliğin getirilmesinin sebebi de yasal düzenlemelerde belirtilen ve korunması gereken kültür ve tabiat varlıklarının olağan ve olağanüstü zamanaşımı ile iktisap edilmesinin önüne geçmektir.

Ancak Kanun'un 6. maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları sayılırken sit alanları genel olarak alınmamış, sit alanları içindeki taşınmaz kültür varlıklarının korunması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle Yargıtay da eski tarihli bazı kararlarında, sit alanlarının korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olmadığından bahisle sit alanları üzerinde zilyetlikle mülkiyet iktisap edilebileceğine ilişkin hükümlere yer vermiştir³⁴⁶. Kararlarda sit alanının içerisinde kültür varlığının bulunması gerektiği, kültür

³⁴⁴ Ersöz, 2017: 180; Akkanat, 2004: 325.

³⁴⁵ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 660 No'lu İlke Kararı'na göre “1.grup yapılar, toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar”, olarak belirlenmiştir. 1.grup yapılara Aspandos Tiyatrosu, Ayasofya, Erzurum Çifte Minareli Medrese, Taşkışla, III. Ahmet Çeşmesi örnek verilebilir.

³⁴⁶ YHGK. T. 12.04.1995, E. 1995/7-231, K. 1995/337: “Taşınmazın sit alanı içinde kalması, zilyetlik yoluyla iktisap edilemeyeceği anlamına gelmez. Taşınmaz üzerinde korunması gerekli tabiat ya da kültür varlıklarının bulunup bulunmadığının araştırılması gerekir. Mahkemece bu yön araştırılmamıştır. O halde, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3 ve 11. maddesi hükmünde öngörülen araştırma yapılmalı, taşınmaz üzerinde korunması gereken tabiat ve kültür varlığı bulunup bulunmadığı belirlenmeli, bu araştırma sonunda taşınmaz üzerinde korunması gerekli tabiat ve kültür varlığı bulunmadığı sonucuna varıldığı takdirde 3402 sayılı Kadastro Kanununun 14. maddesi hükmünde öngörülen araştırma davalı taraf hakkında yapılmalı, toplanan zilyetlik delilleri birlikte değerlendirilerek sonucuna göre bir hüküm kurulmalıdır”, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-8347#> (erişim tarihi: 27.09.2020);

Yarg. 16.HD. T. 28.12.1992, E. 1992/3368, K. 1992/ 15638: “Çekişmeli parselin sit alanı kapsamında kaldığı ve bu tür taşınmazların zilyetlikle iktisap edilemeyeceği kabul edilerek hüküm kurulmuştur. Taşınmazın sit alanı içinde bulunması zilyetlikle iktisaba engel değildir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununun 11/1. maddesi gereğince sit alanı içinde bulunan kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanları zilyetlikle iktisap olunamaz. Hal böyle olunca çekişmeli parsel içerisinde kültür ve tabiat varlığı olup olmadığı

varlığı bulunmadığı takdirde sit alanında zilyetlikle mülkiyet müessesesinin uygulanabileceği vurgulanmıştır. Kanun'un 11.maddesine getirilen 2007 değişikliği ile açık olarak sit alanları üzerinde zilyetlikle iktisap³⁴⁷ yasaklanmıştır. Artık sit alanları içerisinde Kanunun 6.maddesinde belirtilen kültür varlığı olsa da olmasa da zilyetlikle mülkiyet kazanılamayacaktır. Ancak bahsi geçen sit alanlarının da kanuni düzenlemeye göre, birinci ve ikinci derece sit alanları olması gerekmektedir. Mahkemece de, zilyetlikle edinim şartlarının bulunup bulunmadığı araştırılırken, taşınmazın sit alanı içinde kalıp kalmadığı, sit alanı içindeyse hangi sit alanı içinde kaldığı tespit edilecek, keşif ve bilirkişi delilleri de değerlendirilerek karar verilecektir.

Kanunun 3.maddesinin 3.fıkrasına göre, “*Sit, tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır*”. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in 4.maddesi sit alanlarını düzenlemekte olup, 1.derece, 2. derece ve 3.derece olmak üzere 3 derecede sit alanları bulunmaktadır. Bir alanın sit alanı ilan edilmesiyle, koruma altına alınan alan yeni bir statüye kavuşmaktadır. Bu ilan, başta mülkiyet hakkı olmak üzere birçok hak ve özgürlüğü etkileyen bir irade açıklamasıdır³⁴⁸. Sit alanı ilan kararı sonucunda, sit alanındaki kültür ve tabiat varlıkları kaydedilir ve bu kararla devlet malı niteliği statüsü kazanır³⁴⁹.

soruşturularak ve bu konuda gerekli araştırma yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz olduğundan”, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-8347#> (erişim tarihi: 27.09.2020);

Yarg. 16.HD. T. 27.6.2000. E. 2000/2319, K. 2000/2810: “Soyut olarak taşınmazın sit alanında kalması zilyetlikle iktisaba engel değildir”, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-8347#> (erişim tarihi: 27.09.2020).

³⁴⁷ Y.16.HD. T. 11.06.2020, E. 2020/406, K.2020/1741: “Somut olayda uygulama yeri bulan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 11. maddesinde 22.05.2007 tarihinde 5663 sayılı Yasa ile değişiklik yapılarak bu kanun kapsamına giren taşınmazlarla ilgili edinim koşullarında değişikliğe gidildiği anlaşılmakta olup, yasal değişiklik usuli kazanılmış hakkın istisnasını oluşturduğundan, somut olayda değişen yasal düzenlemeler karşısında zilyetlikle edinme şartlarının bulunup bulunmadığı eksiksiz olarak araştırılmalıdır. Hal böyle olunca, sağlıklı bir sonuca varılması için öncelikle bölgeye ait sit haritası Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünden getirtilerek dosya keşfe hazır hale getirilmeli ve bundan sonra üç kişiden oluşacak arkeolog bilirkişi kurulu hazır olduğu halde mahallinde yeniden keşif yapılmalı ve bu keşifte sit haritası, fen bilirkişisi ve arkeolog bilirkişi kurulu aracılığıyla ölçekleri eşitlenip kadastro paftası ile karşılaştırılarak yöntemince uygulanmalı, taşınmazın arkeolojik sit alanı içinde kalıp kalmadığı, kalıyor ise derecesi ve taşınmaz üzerinde 1. grup olarak tescil edilmiş kültür ve tabiat varlıkları bulunup bulunmadığı hususları incelenmeli, bilirkişilere denetime elverişli şekilde rapor ve kroki tanzim ettirilmeli, bundan sonra toplanan ve toplanacak tüm deliller birlikte 5663 sayılı Yasa ile değişik 2863 sayılı Kanun uyarınca değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmelidir”.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-8347#> (erişim tarihi: 10.08.2021).

³⁴⁸ Çolak, N.İ. <http://www.ilkercolak.com.tr/sit-alani-ilani-karari-hukuki-niteligi-ve-sonuclari/> (erişim tarihi: 06.08.2021).

³⁴⁹ Çolak, 2014: 808.

Zilyetlikle iktisap yasağı birinci ve ikinci dereceli arkeolojik sit alanlarında mevcut olup, üçüncü derece arkeolojik sit ve doğal sit³⁵⁰, tarihi sit³⁵¹ alanlarında bu yasağın yoktur. Bu dereceler dışında kalan diğer sit alanlarında iktisap hala mümkündür³⁵². Aynı zamanda

³⁵⁰ 2863 sayılı Kanunun 3. maddesinin a/13.bendinde, doğal sit, “Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alan” olarak tanımlanmıştır. Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 06.12.2016 tarihli, 29910 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir ve doğal sit alanı, kesin korunacak hassas alan, nitelikli doğal koruma alanı ve sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanı şeklinde kategorilere ayrılmıştır; Yarg. 8.HD. T. 26.01.2011, E. 2010/3224, K. 2011/391: “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile 1. ve 2. derece arkeolojik sit alanlarının iktisabı mümkün değildir. Bunlar dışında kalan arkeolojik sit alanları ile doğal sit alanlarının kazanma koşulları olduğu takdirde kazanılması ve tescili mümkündür. Nizalı taşınmazın bulunduğu yerde arkeolog bilirkişi ile keşif yapılmalı ve dava konusu taşınmazın kaçınıcı derece sit alanında bulunduğu usule uygun şekilde belirlenmelidir”, <https://www.kararara.com/tumu/search?q=Y.8.HD.+E%3A2010%2F3224+K%3A2011%2F391+T%3A26%2F01%2F2011> (erişim tarihi: 11.08.2021).

³⁵¹ Yarg. HGK. T. 06.11.2015, E.2014/ 8-201, K.2015/ 2436: “Belirtilmelidir ki, dava konusu 191 ada 1 parsel sayılı taşınmaz Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun 14.01.2000 tarih ve 1040 sayılı kararı uyarınca Kocatepe Tarihi Sit Alanı içerisinde kalmakta ise de, taşınmaz üzerinde birinci grup olarak tarif edilen korunması gerekli kültür varlığı bulunmadığı, birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlardan olmadığı sabittir...Dava konusu taşınmazın, 22.10.1981 tarih ve 17492 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak ilan edilen Bakanlar Kurulunun 31.08.1981 tarih ve 8/3580 sayılı kararı ile “Başkomutan Tarihi Milli Parkı” olarak ilan edilen alan sınırları içerisinde kaldığı anlaşılmakta ise de, taşınmazın 50 yıldan uzun süredir davacının kullanımında bulunduğu, öncesinde ise davacının eşi ve onun atalarının zilyetliğinde olduğu ve anılan taşınmazın içinde yer aldığı bölgenin milli park olarak ilan edildiği tarihten çok önce davacı lehine 3402 sayılı Kadastro Kanununun 14. maddesinde öngörülen kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği ile edinme koşulları gerçekleştiğinden, sonradan milli park olarak ilan edilen ve statüsü değişen taşınmazda kazanılmış hakların korunması ilkesi gereğince davacının da haklarının korunması ve kendisine mülkiyet hakkı tanınarak taşınmazın adına tescili gerektiği sonucuna varılmıştır”. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.08.2021).

³⁵² Yarg. 7.HD. T. 16/10/2008, E. 2008/ 4766, K. 2008/ 4212: “Kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunmaması koşuluyla, doğal sit alanları ile 3. derece arkeolojik sit alanlarında bulunan taşınmazların diğer koşullar da olduğu takdirde zilyetlikle kazanılmaları mümkündür”, <https://www.kararara.com/yargitay/7hd/k3010.htm> (erişim tarihi: 02.02.2021);

Yarg. 7.HD. T. 16.03.2011, E. 2010/2485, K. 2011/1592: “Somut olayda konuyu düzenleyen 2863 sayılı Yasanın 11.maddesinin birinci fıkrasının 2.cümlesini değiştiren 5663 sayılı Yasanın 1.maddesi ile yapılan yeni yasal düzenlemede birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazların zilyetlikle kazanılamayacağı öngörülmüştür. Ne var ki, doğal sit alanları ve üçüncü derece arkeolojik sit alanında bulunan taşınmazların koşulları olduğu takdirde kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği ile kazanılmaları mümkün hale getirilmiştir”, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=17373&start=20> (erişim tarihi: 02.02.2021);

Yarg. 8.HD. T. 18.11.2020, E. 2020/ 2497, K. 7362: “Ne var ki, 22.5.2007 tarihinde kabul edilen ve 30.5.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5663 sayılı Kanunla 2863 sayılı Kanun’un 11. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesi değiştirilmiş Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca Birinci Grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlar zilyetlik yoluyla iktisap edilemez” hükmüne yer verilmiş ve böylelikle zilyetlikle kazanma bakımından hüküm değiştirilerek zilyetler lehine yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre, üzerinde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca Birinci Grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunmaması koşuluyla, doğal sit alanları ile 3. derece arkeolojik sit alanlarında bulunan taşınmazların diğer koşullar da olduğu takdirde zilyetlikle kazanılmaları mümkün hale gelmiştir. Öte yandan 5663 sayılı Kanun’un 2. maddesi ile 2863 sayılı Kanuna eklenen Geçici 7. maddeye göre de, bu değişikliğin devam eden davalarda da uygulanacağı açıklanmış olmakla halen görülmekte olan davalarda da uyumsuzluğun değişik bu hüküm çerçevesinde çözümlenmesi gerekeceği kuşkusuzdur. O halde Mahkemece, yukarıda belirtilen Kanun değişikliği uyarınca, tarafların toplanmış ve toplanacak delilleri hep birlikte değerlendirilerek bir sonuca varılması gerekirken dosya kapsamına uymayan düşüncelerle yasal düzenlemeler dikkate alınmadan verilen karar doğru görülmemiştir”, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 02.02.2021) ;

Kanun'a eklenen 2007 değişikliği ile artık bu tarihten sonra zilyetlikle iktisap yasağı kanunda düzenlenen yerler için geçerli olacağından bu tarihten önceki olan olaylarla ilgili zilyetlikle iktisap yasağı geçerli olmayacaktır.

1.derece arkeolojik sit alanı içinde kaldığı gerekçesiyle hazine adına tapuya kayıt ve tescil edilen taşınmazların, tapu kaydının iptali ile zilyetleri adına tescilleri için açılan davada Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bulan mahkeme 21.07.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 11.maddesinin 1.fikrasının 22.05.2007 tarihli ve 5663 sayılı Kanun'un 1.maddesiyle değiştirilen 2.cümlesinin, Anayasa'nın 2,5,10,35,44. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesini talep etmiş, Anayasa Mahkemesi ise, 2016/49 Esas, 2016/200 Karar, 28/12/2006 tarihli, 18.01.2017 tarihinde 29952 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan kararıyla, kuralın Anayasa'nın 2, 13, 63, 35. maddelerine aykırı olmadığına kanaat getirmiştir. Anayasa Mahkemesi gerekçesinde ise, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazların bu taşınmazlara belli koşullar dahilinde zilyet olanlarca mülk edinilebilmesinin, kanun koyucunun takdir yetkisi çerçevesinde getirilen bir imkan olduğunu, Anayasal bir zorunluluğu ifade etmediğini, Anayasal bir yükümlülüğün ifası amacını da taşımadığını, zilyetlerin kullandıkları taşınmazların mülkiyetini kazanacaklarına yönelik meşru bir beklenti içerisine girmelerine neden olan bir kanun hükmünün veya başarılı olma şansının yüksek olduğunu gösteren yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadının olup olmadığına da bakılması gerektiğini, itiraz konusu kural kapsamında kalan 1.derece arkeolojik sit alanlarının, tarih öncesinden günümüze

Yarg. 16.HD. T. 19.03.2019, E. 2019/655, K. 2019/ 1930: “Çekişmeli taşınmazlar, 2007 yılında yapılan kadastro tespitinde, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nün 23.03.2005 tarih ve 321 sayılı kararı ile 1. derece arkeolojik sit alanında kaldığı gerekçesiyle Hazine adına tespit ve tescil edilmişlerdir. Dava, kadastro öncesi sebebe dayalı tapu iptal ve tescil davası olup, 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 12/3. maddesi kapsamında bu tür davalarda uyuşmazlığın, tespit tarihi itibarıyla mevcut olan hukuki duruma göre çözümlenmesi gerekmektedir. Tespit tarihi itibarıyla çekişmeli taşınmazların 1. derece arkeolojik sit alanı içerisinde kaldığı sabit olup, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 11'inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi, 30.05.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5663 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve buna göre kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazların, zilyetlik yoluyla iktisap edilemeyeceği hükmü getirilmiş ve bu değişikliğin kadastrosu devam eden taşınmazların sınırlandırma ve tespiti işleri ile devam eden davalarda da uygulanacağı, 2863 sayılı Kanun'a eklenen geçici 7. maddede belirtilmiştir. Bu yasal düzenlemeler karşısında, çekişmeli taşınmazların sonradan alınan idari kararlar arkeolojik sit alanı dışına çıkarılmış olmalarının, idari kararların geçmişe dönük hukuki sonuç doğurmasının mümkün olmaması nedeniyle hüküm ifade etmeyeceği değerlendirilerek, mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken...”

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 02.02.2021);

YHGK. T. 12.03.2008. E. 2008/14-237, K. 2008/242: “Doğal sit alanları ve 3. derece arkeolojik sit alanlarında bulunan taşınmazlar, koşulları olduğu takdirde zilyetlik yolu ile kazanılabilirler. Taşınmazın 2981 sayılı Kanun'un 3. maddesinde öngörülen istisnalar kapsamında kalıp kalmadığının da araştırılması gerekir”; Yarg. 7.HD. T. 16.10.2008, E. 2008/4766, K. 2008/4212: “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca Birinci Grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunmaması koşuluyla, doğal sit alanları ile 3. derece arkeolojik sit alanlarında bulunan taşınmazların diğer koşullar da olduğu takdirde zilyetlikle kazanılmaları mümkündür”, (Kazan, M. (2012). Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2012/422, Ankara, s.136-137).

kadar insanlık tarihi için önem taşıyan medeniyetlerin yaşadıkları dönemlerdeki sosyal, ekonomik, mimar ve benzeri özelliklerini gösteren anıtsal yapıların; planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında dikkat çeken gelişmelere tanıklık ettiğini, belirli kültürleri yansıtan kent kalıntılarının yoğun olarak bulundukları yerler olduğunu ifade ettiğini, Unesco tarafından da dünya kültürel miras listesine kabul edildikleri göz önüne alındığında bu kültürel varlıkların ülkemiz ve bütün insanlık için ne kadar önemli sayıldıklarının inkar edilemeyeceğini, bu nedenle söz konusu kültürel varlıkların devlet malı sayılarak koruma altına alınmasıyla kamusal yararın gerçekleştirilmek istendiğini ve itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2, 13, 63, 35 maddelerine aykırı olmadığını belirtmiştir. Her ne kadar bu karar ile mevzuat bakımından çözümlenmiş gibi görünse de uygulamada sorunlar devam etmektedir. Çünkü 2004 yılından önce kültür varlığı üzerinde zilyet olan kişi, zilyetlikten doğan haklarını 2004 yılından sonra kullanamayacaktır. Önceden kültür ve tabiat varlığı olarak tescil edilen ancak daha sonradan bu özelliğini yitiren taşınmazlarda kamulaştırmamız el atma nedeniyle tazminat davaları da açılmaktadır³⁵³.

2863 sayılı Kanun'a getirilen 5663 sayılı Kanun değişikliği ile zilyetlikle iktisabı mümkün olmayan alanları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

a) KTVKK md. 3/1 gereği tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıkları, md.18 gereği kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıkları,

- b) 1.derece arkeolojik sit alanları,
- c) 2.derece arkeolojik sit alanları.

1.ve 2. derece arkeolojik sit alanlarının 27.07.2004 tarihinden itibaren zilyetlikle iktisap edilebilmesine olanak yoktur. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 658 sayılı İlke Kararında, 1.derece sit alanlarının korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlar olduğu belirtilmiştir, 2. derece sit alanları da korunması gereken, ancak koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenecek, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları olduğu kabul edilmiştir. 3.derece sit alanlarının da koruma ve kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilecek arkeolojik alanlar olduğu kabul edilmiştir³⁵⁴.

³⁵³ Ersöz, 2017: 183.

³⁵⁴ Özlüer, I.Ö. (hızl.). 2018. *Soru ve Yanıtlarla Sit Alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Rehberi*. Ekoloji Kolektifi Derneği, İstanbul, s.18; <https://testsite.ktb.gov.tr/kultursurasi/TR-14329/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullan-.html> (erişim tarihi: 26.03.2020).

2863 sayılı Kanun'un 7.maddesinin yollamasıyla, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in 4.maddesine göre, taşınmaz kültür varlıklarından korunması gerekli olanlar ile sitlerin tespitinden sonra 7.maddeye göre, taşınmaz kültür varlıklarından ve sitlerden Bakanlıkça tespiti yapılanlar koruma bölge kurullarınca değerlendirilerek tescil olunur. Yönetmelik md. 8'e göre, *"Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı, korunma alanı veya sit olarak Koruma Bölge Kurullarınca tescil edilen, 21/6/1987 tarihli ve 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen mera, yaylak, kışlak, otlak, harman ve panayır yerleri gibi sınırlandırması yapılmış ve parsel numarası verilerek, özel siciline yazılmış taşınmazlar için koruma grubu da belirtilerek "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı", "korunma alanı" veya cinsi, derecesi ve bir bölümünün ya da tamamının sit içinde kaldığı belirtilerek "sit" olduğuna dair kayıt konulur".* Yapılan düzenlemeye göre korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen taşınmazlar için tapu kütüğünün beyanlar hanesine korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı ya da sit olduğuna ilişkin kayıt koyulur.

5663 sayılı Kanunla getirilen 2863 sayılı Kanun'un 11.maddesindeki değişikliğe göre, kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazların zilyetlik yoluyla iktisap edilebilmesi yasaklandığından, bu taşınmazların Maliye hazinesi adına tespit ve tescili gerekmektedir. Ancak 3.derece arkeolojik sitlerin, ikinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazların ve doğal, tarihi, kentsel sitlerin zilyetlikle iktisabını engelleyen bir düzenleme bulunmadığından, bu taşınmazların zilyetlikle iktisabı mümkün olup kadastro çalışmaları devam eden ya da ilan ile kesinleşmeyen, davalı olan taşınmazların ve 5226 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 27.07.2004 tarihinden sonra maddenin eski hali gereği Maliye hazinesi adına tespit ve tescil edilmiş taşınmazların 1 yıllık yasal süre içinde mahalli maliye kuruluşuna müracaat halinde harçsız olarak resen hak sahipleri adına tapuya tescil edilmesi gerekmektedir³⁵⁵. Açılacak bu davalarda da zilyetlik iddiası davacı zilyet tarafından ispat edilmelidir. Somut olaya göre, tanık beyanları, bilirkişi incelemesi gibi deliller zilyetlik iddiasında kullanılabilir.

³⁵⁵ <http://tapu-kadastro.net/index.php/makaleler/diger-tapu-kadastro/149-kueltuer-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanununda-yapilan-degisiklikler-mustafa-colak> (erişim tarihi: 06.07.2020).

SONUÇ

Türkiye, geçmiş ve gelecek kuşaklar açısından birçok kültür ve tabiat varlığına ev sahipliği yapmaktadır³⁵⁶. Bu kültür ve tabiat varlıklarının korunması meselesi hem ülkemiz açısından hem tüm dünya açısından önemli olup bu konuda birtakım düzenlemelerin yapılması zorunluluktur. Türkiye’de de yapılan kanuni düzenlemeler gereği bu varlıkların korunması meselesi hassas bir şekilde ele alınmıştır. Ancak yapılan düzenlemelerin günümüz koşullarında da yeterli olmadığı bir gerçektir.

Türkiye’de yer alan taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının bulunduğu andan itibaren ve yine bulunacak varlıkların, devlet malı statüsünde olduğu gerek KTVKK gerek Anayasa ve ilgili Kanunlar nezdinde düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemelerin yapılması ellerinde kültür varlıkları bulunan şahısların zilyetlik ve mülkiyet durumunun ne olacağını hükme bağlamış değildir. 2863 sayılı Kanun’un 5.maddesine göre, “Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir”. Yine TMK’nın da 715.maddesi sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait malların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu düzenlemiştir.

Kültür ve tabiat varlıkları devlet malı statüsünde olsa da bu varlıkların otomatikman devlet mülkiyetine geçmeyeceği ve bu varlıklar üzerinde durum ve şartların oluşması sonucu özel mülkiyet de kurulabileceği kabul edilmiştir. Zira ülkemizde de taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde özel mülkiyete sahip kişiler olduğu gibi taşınmaz arazilerinde sonradan ortaya çıkan kültür varlıkları olan kişiler de bulunmaktadır. Bir kültür ve tabiat varlığı, koruma altına alındıktan ve tescil yapıldıktan sonra devlet malı statüsüne girmektedir. Taşınır kültür varlıkları üzerinde özel mülkiyet ve kişilerin zilyetliği söz konusu olabilmektedir. Bu hususta öğretideki görüşlere çalışmamızda yer verilmiştir. Kişiler taşınır kültür ve tabiat varlıklarını fiili hakimiyeti altında bulundurabilmektedir. Yasal çerçeve içerisinde bu varlıkların tespiti ve tescili yapılabilmektedir. Taşınır kültür ve tabiat varlığını elinde bulunduran şahıs, bu varlık için bildirimde bulunup da idarece varlığın müzeye alındığı zamana kadar zilyet sıfatına haiz olmaktadır. Varlık tescil dışı bırakılırsa zilyedine iade

³⁵⁶ Yarg.1.HD. T.11.04.1995, E.1994/7198, K. 199575382: “Bilindiği üzere Anadolu, tarih boyunca çok çeşitli medeniyetlere sahne olmuş, doğal, arkeolojik, jeolojik güzellikler ve zenginliklerle doludur”. www.kazanci.com/kho/2/ibb/files/dsp.php?fn=1hd-1994-7198.htm&kw=1995/5382#fm (erişim tarihi: 03.03.2021).

edilmektedir ve zilyedin zilyetlik sıfatı devam etmektedir. Taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki bu varlıklar devletçe satın alınabilmekte ve devlet mülkiyeti kurulmaktadır. Yine kayıt altına alınan eserin mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte özel müzeler ve koleksiyoncular da sadece zilyet sıfatına sahip olmaktadır. Taşınır bir mal olan define üzerinde ise zilyetlik ve mülkiyet söz konusu olabilmektedir. Bu hususta da MK'nın 772.maddesi ve KTVKK'nın 5.maddesi beraber değerlendirilmektedir.

Taşınır kültür varlıklarında olduğu gibi, taşınmaz kültür varlıkları üzerinde de özel mülkiyet kurulabilmektedir. Malikler bu varlıklar üzerinde zilyet sıfatına sahip olabilmekte ve Kanundaki diğer şartlar da oluştuğu takdirde mülkiyeti kazanabilmektedir. Dolayısıyla bu varlıklar üzerinde özel mülkiyetin kurulabildiğini söylemek mümkündür. Ancak kurulan özel mülkiyete Kanun ile birtakım kısıtlamalar getirilerek maliklere de sorumluluklar yüklenmiştir. Malikin bu sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda alınan ilke kararları uygulamasında, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, koruma alanları ve sit alanlarında inşai ve fiziki müdahalelerde bulunmak yasaktır.

Medeni Kanun'a göre bir taşınmazın olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı yoluyla kazanılabilmesi için taşınmazın bu zamanaşımı yoluyla kazanılan taşınmazlardan olması, taşınmazın özel mülkiyete elverişli olması, taşınmaz üzerindeki zilyetliğin malik sıfatıyla yirmi yıl davasız ve aralıksız sürdürülmesi gerekmektedir. Kanunlarla getirilen düzenlemeler neticesinde temel ve kabul gören kural, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarının, zilyetlik yoluyla iktisap edilememesidir. Kültür ve tabiat varlıklarının korunması hususu yadsınamayacak derecede önemli olduğundan bu varlıklar üzerinde zilyetlikle iktisap yasağı da hukuki düzenlemelere konu olmuştur. 2863 sayılı Kanunda 5226 sayılı Kanun'un 5.maddesi ile yapılan değişiklik ile, Kanunun 11.maddesinde korunma alanları ibaresinden sonra gelmek üzere "sit alanları" ibaresi eklenerek, sit alanlarının zilyetlik yoluyla kazanılması engellenmiştir. 2863 sayılı Kanuna 2004 yılında getirilen düzenlemelere kadar sit alanları üzerinde zilyetlikle iktisap yasağı yokken, bu düzenleme ile sit alanları üzerinde zilyetlikle iktisap yasağı getirilmiştir. Ancak koruma ilke kurulu kararları uyarınca sit alanları 3 dereceye ayrıldığından hangi sit alanları üzerinde zilyetlikle iktisap yasağı olacağı meselesi 2863 sayılı Kanun'da 2007 yılı değişikliği ile somutlaştırılmıştır. 5663 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe göre, 2863 sayılı Kanunun 11.maddesinin 2.cümlesi değiştirilmiş ve *"Ancak Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Bölge Kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile 1.ve 2.derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlar zilyetlik yoluyla iktisap edilemez"* hükmü getirilmiştir. Bu düzenleme ile 1. ve 2. derece arkeolojik sit alanları

üzerinde zilyetlikle iktisap yasaklanmıştır. Yani Türk Medeni Kanunu'muzda belirtilen kazandırıcı zamanaşımı yoluyla mülkiyet şartları oluşsa dahi, bu sit alanları üzerinde zilyetlik ile mülkiyet iktisap edilemeyecektir. Ancak bu yasak hüküm 3.derece arkeolojik sit alanları ve diğer sit alanları için geçerli değildir. Bu sit alanları için yapılan bir düzenleme değildir, dolayısıyla bu sit alanları kanunen şartları olduğu takdirde zilyetlik yoluyla iktisap edilebilecektir. Zilyet, taşınmaz üzerindeki zilyetliğini yirmi yıl boyunca davasız ve aralıksız olduğunu gerek yazılı delillerle gerek tanık beyanlarıyla ispat etmelidir. Bu durumda şartları da olduğu takdirde, bahsi geçen sit alanları üzerinde kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyet iktisap edilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, K. (1965). Türk Hukukunda Tapu Kütüğüne Kayıtlı Olmayan Gayrimenkullerin Hukuki Durumu. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Akça, K. (2015). “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı*,1: 543-596.
- Akçaal, M. (2021). *Eşya Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Akıllıoğlu, T. (2012). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı ve Kazanılmış Hak Üzerine Bazı Gözlemler”. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 15(2): 9-27.
- Akipek, G.J. (1959). *Menkul Davası*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Akipek, J. (1973). *Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar)*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Akipek, J. G., Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2018). *Eşya Hukuku*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Akkanat, H. (2004). “Taşınmaz Mülkiyetinin Olağan Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 62(1-2): 317-332.
- Akyılmaz, B., Sezginer, M., Kaya, C. (2016). *Türk İdare Hukuku*. Savaş Yayınları, Ankara.
- Alsaç, O. (1984). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Üzerine”. *Mimarlık Dergisi*, 22(3-4) :8-11.
- Antalya, O.G. (2017). *Eşya Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, İstanbul.
- Antalya, O.G. ve Topuz, M. (2019). *Eşya Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Arık, M. (2015). *Türk Müzeciliğinin Tarihsel Gelişimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Artuk, L. (2010). “İdari Yargı Yönünden Mülkiyet Hakkının İncelemesi ve Sınırlamaları”. Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi 3. Yuvarlak Masa Toplantısı. 09-11 Haziran 2010, Ankara, 1-17.
- Asatekin, N.G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korunmalıyız*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın No: 104, Ankara.
- Aslan, K.O. (2017) “Kamu Malı Niteliğinin Tespiti ve Kamu Malından Yararlanmanın Esasları”. *TBB Dergisi*, 131: 57-86.
- Atılğan, C. (2016). “Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türkiye’de Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması Üzerine Bir Değerlendirme”. *Art-Sanat*, 6: 249-261.
- Ayan, M. (2016). *Eşya Hukuku I, Zilyetlik ve Tapu Sicili*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Ayanoğlu, S. (1992). “Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri, Orman Tanımı ve Kapsamı”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 42(1-2): 73-94.
- Aydos, O.S. (2008). “Taşınır Kültür Varlığı Koleksiyonculuğuna İlişkin Değerlendirmeler”. *Ankara Barosu Dergisi*, 66 (4): 62-75.
- Başpınar, V. (2009). Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Başpınar, V. (1999). “Orman Sınırı Dışına Çıkarılan Yerlerin Hukuki Durumu”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 48(1): 187-212.
- Başpınar, V. (2016). “Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Olağanüstü Hallerde Mülkiyet Sınırlamasının Fikri ve Hukuki Temelleri”. *ERÜHFD*, 11(1): 1-32
- Baştürk, İ. (2013). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 65/a-b Maddesinin İptaline ve Bu Kararın Yürürlüğünün Ertelenmesine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı Bağlamında Bazı Değerlendirmeler”. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2): 39-60.
- Berk, K. (2011). “Türkiye’de Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki Rejimi ve Uygulama Sorunları”. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 19(1-2) :183-212.
- Ceylan, Ü. (2008). Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Kaçakçılığı Suçu. Yayımlanmamış Doktora Tezi. MÜSBE, İstanbul.
- Cin, H. (1980). *Türk Hukukunda Mera Kışlak ve Yaylaklar*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Çetin, Ö. (2019). *Olağan ve Olağanüstü Zamanaşımı Yoluyla Taşınmazın Mülkiyetinin Kazanılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çolak, N.İ. (2014). İmar Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, Ankara.
- Çolak, N.İ. (2015). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*. On iki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Liberte Yayınları, İstanbul.
- Dönertaş, P. (2014). *Arkeolojik Sit Alanlarının Tespiti, Tescili, Korunması ve Yapılan Uygulamalar Doğrultusunda: Eski Yapar Höyüğü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Dönmez, O. (1985). “Türkiye’de Eski Eser Hukuku”. *Ankara Barosu Dergisi*, (3): 434-446.
- Duran, L. (2011). “Kamusal Malların Ölçütü”. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 5(1-3): 35-48.
- Dursun, M. (2009). *Orman Sınırı Dışına Çıkarılan Yerlerin (2/B) Durumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Düren, A. (1979). *İdare Hukuku Dersleri*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Dülger, M. V. (2014). “Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açıdan Korunması”. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1: 107-161.
- Düzceer, A.R. (1994). *Kazandırıcı Zamanaşımıyla Taşınmaz İktisabı*. Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara.
- Esmer, G. (1969). *Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili*. Doğu Matbaacılık, Ankara.
- Erden, O. (2002). *Uygulamada Zilyetlik Davaları*. Adil Yayınevi, Ankara.
- Erdoğan, İ. (2013). “Hukuki Açıdan Define”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVII (1-2): 513-533.
- Eren, F. (1974). “Mülkiyet Kavramı”. *A. Recai Seçkin’e Armağan, AÜHF Yayınları*, 351: 765-795.
- Eren, F. (1976). “Anayasa ve Yeni Gelişmeler Karşısında Medenî Kanunun Mülkiyet Kavramına Verilecek Anlam”. *Medeni Kanun’un 50. Yılı, AÜHF Yayınları*, Ankara.
- Eren, F. (2020). *Mülkiyet Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Ergün, Z. (2005). “Sit Alanı Kapsamında Kalan Tapusuz Taşınmazların Hukuki Durumu”. *Yargıtay Dergisi*, 31(3): 293-302.
- Eroğlu, H. (1984). *İdare Hukuku*. Işın Yayıncılık, Ankara.
- Ertaş, Ş. (2016). “Mülkiyet Hakkının Yeni boyutu ve Bu Hakka Getirilen Daraltımların, Sınırlamaların Anayasa ve İnsan Haklarına Uygunluğu”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(145-146): 59-93. (Mülkiyet Hakkı).
- Ertaş, Ş. (2016). *Eşya Hukuku*. Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir. (Eşya Hukuku).
- Ersöz, A.K. (2017). *Türk İdare Hukuku Kapsamında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması*. On iki Levha Yayınları, İstanbul.
- Esener, T. ve Güven, K. (2017). *Eşya Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Feyzioğlu, N.F. (1958). *Zilyetlikte İadenin Mevzuu ve Şümülü*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Fendoğlu, H.T. (2002). “2001 Anayasa Değişikliği Bağlamında Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması AY.M.13”. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 18(1): 111-149.
- Gemalmaz, H.B. (2018). *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-6*. Avrupa Konseyi, Ankara.
- Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T. (2008). *İdare Hukuku*. Der Yayınları, İstanbul.
- Gözler, K. (2009). *İdare Hukuku Dersleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Gözler, K. (2013). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Ekin Yayınevi, Bursa.

- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2017). *İdare Hukuku Dersleri*. Yetkin Hukuk Yayınları, Bursa.
- Gülen, A. (1999). *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim*. Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Gürpınar, E. (2000). “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üzerine”. *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23-24: 185-193.
- Gürsoy, K., Eren, F. ve Cansel, E. (1984). *Türk Eşya Hukuku*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Hamamcı, C. (1984). “Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler”. *İnsan Hakları Yıllığı*, 5-6 (171-180).
- Kanadoğlu, S. (2007). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kanbur, M.N. (2007). *Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılma Yasağına Muhalefet Suçu (KTVKK m.32 ve m.68)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karahsan, M.R. ve Özmen, İ. (1983). *Zilyetlik Tescil Tapu İptali Davaları*. Sevinç Matbaası.
- Kazan, M. (2012). *Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları*. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Bakanlığı Yayın No: 2012/422, Ankara.
- Kırbaş, S. (1988). *Devlet Malları*. Adım Yayıncılık, Ankara.
- Kuntalp, E. (1981). *Deniz Kıyılarının Hukuksal Düzeni*. Maya Matbaacılık, Ankara.
- Kuşcu, D. (2019). “Hukuki Olarak Define Arayıcılığı”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı*. 25(2): 1093-1130.
- Koç, Z. (hızl). (2008). *Taşınmaz Kültürel Miras Yönetimi ve Mali Teşvikler*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Kortanoğlu, M.S. (2013). “Arkeolojik Sitler ve Derecelendirme Sorunu”. *Colloquium Anatolicum*, XII: 271-290.
- Levent, Y.S. (2011) “Kültür Mirasına İlişkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi”. *Toplum ve Demokrasi*, 5(11): 115-132.
- Mekengeç, M.C. 82015). *Ayni Haklardan Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Mumcu, A. (1969). “Eski Eserler Hukuku ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3): 45-78.

- Nomer, H.N. ve Ergüne M.S. (2019). *Eşya Hukuku*. 12 Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Oktay, S. (1990). *Türk Hukukunda Tapuda Kayıtlı Olmayan Taşınmazların Zamanaşımı ile Kazanılması*. Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul.
- Oğuzman, M.K., Seliçi, Ö. ve Özdemir S. O. (2018). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Onar, S.S. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*. Hak Kitabevi, İstanbul.
- Örücü, E. (1976). “Taşınmaz Mülkiyeti Sınırlamalarına İlişkin Bazı Öneriler”. *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 10(13): 47-78.
- Özbudun, E. (2013). *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Özdemir, D. (2016). *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarına İlişkin Mülkiyet Hakkı Üzerindeki Sınırlamalar ve Yargısal Denetimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Özden, E. Ö. (2006). “Kentsel Sit Alanı İlanı Mutlak Korunuyor Anlamına Geliyor Mu”. *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21(4): 651-660.
- Özel, S. (1998). *Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması*. Alkım Yayınları, İstanbul.
- Özel, S. (1997). “Kültür ve Tabiat Varlıkları Üzerinde Geniş Kapsamlı Kanunlarla Tesis Edilen Devlet Mülkiyeti ve Türk Hukukunda Durum”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55(4): 65-84.
- Özel, S. (2018). “Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi*, 24 (1): 215-238.
- Özel, S. (2005). “5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Üzerine Bir Değerlendirme”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1-2): 113-138.
- Özkan, U. B. (2017). “Kültür ve Tabiat Varlığı Olarak Tescilli Taşınmazların ve Sit Alanlarının Kamulaştırma Bağlamında İncelenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi-ATA Planlama ve Tasarım Dergisi*, 1(1): 63-68.
- Özlüer, I. Ö. (hızl.). (2018). *Soru ve Yanıtlarla Sit Alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Rehberi*. Ekoloji Kolektifi Derneği, İstanbul.
- Özlük, B. (2019). “Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler”. *SÜHFD*, 27(1): 139-166.
- Paksoy, M.S. (2015). “Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı Işığında Tapuya Kayıtlı Taşınmazlarda Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı”. *İÜHFM*, 73(1): 441-464, s.458.
- Sancakdar, O. (2012). *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Sapanoğlu, S. (2013). *Zilyetlikten Doğan Tescil Davaları*. Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara.

- Serengil, Ş.K. (2010). “Olağanüstü Zamanaşımı yoluyla Taşınmaz Mülkiyetinin Kazanılması”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 68(1-2): 219-243.
- Serozan, R. (2014). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Sirmen, L. (1988). “Taşınmaz Mülkiyetinin Kullanılmasında Çevre Etkileri Yaratan Müdahalelerden Dolayı Malikin Sorumluluğu”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 40(1):281-306.
- Sirmen, A.L. (2017). *Eşya Hukuku*. Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara.
- Sözen, M. (1990). “Kültür Varlıklarının Korunmasında Sorunlar ve Olanaklar”. *T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı*, 14-16 Mart 1990, Ankara, 19-23.
- Süslü, G. (2018). “Kültür Varlıklarının Korunmasında Mali Kolaylıklar Rejimi”. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2): 37-84.
- Şimşek, S. (2010). “Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz-I”. *TBB Dergisi*, (91): 181-228.
- Şimşek, S. (2014). “Kamu Mallarının Özel Mülkiyete Konu Olmaması İlkesinin Mülkiyet Hukukuna Yansımaları”. *Sayıştay Dergisi*, 92: 93-115.
- Şimşek, F. ve Dinç, G. (2009). “XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Eski Eser Anlayışının Doğuşu ve Bu Alanda Uygulanan Politikalar”. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(16): 101-127.
- Tan, T. (2011). *İdare Hukuku*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Tanrıkulu, M. (2015). “3402 Kadastro Kanunu Kapsamında Tapulu Taşınmazların Harici Satış ve Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yoluyla Kazanılması”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2009). *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekinay, S.S., Akman, S., Burcuoğlu, H. Ve Altop, A. (1989). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Tezcan, M. (2013). “Arkeolojik Sit Alanlarında Kamulaştırmasız El Atma”. *Ankara Barosu Dergisi*, 2: 399-408.
- Tombaloğlu, N. (2014). “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1):353-388.
- Topçu, F.H. (2011). “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarında Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılması”. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 20(3): 23-45.

- Turgut, N.G. (2001). “Türkiye’de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar”. H, Sezgin (Ed.). *Taç Vakfının 25.Yılı Anı Kitabı- Türkiye’de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras*. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul, 213-218.
- Umar, B. ve Çilingiroğlu, A. (1990). *Eski Eserler Hukuku*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Umar, B. (2005). “2863 Sayılı Kanun’a Getirilen Değişiklikler Üzerine”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2): 15-46.
- Usta, S.A. (2009). Tapuya Kayıtlı Taşınmazların Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı ile Kazanılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, M. ve Başpınar, V. (2017). *Şekli Eşya Hukuku*. Savaş Kitabevi, Ankara. (Eşya Hukuku)
- Ünal, M. ve Başpınar, V. (2017). *Orman Hukuku*. Savaş Yayınevi, Ankara. (Orman Hukuku)
- Vuruşkan, A. ve Ortaçşme, V. (2009). “Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi”. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2): 179-190.
- Yaşar, H.N. (2014). *İdare Hukuku*. Der Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, T., Yasin, Melikşah., Özdemir, H.E., Karan N.K., Tekinsoy, Ö.O., Çakır, H.M., Üstün, G.F. (2012). *İdare Hukuku*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Zevkliler, A. (1979). “Kıyılarda Mülkiyet İlişkileri”. *AİD*, 15(2): 71-84.

İnternet Kaynakları

- Çelik, M.S. “Mülkiyet Hakkı ve Kamulaştırma: Türk İdari Yargı Uygulamasının Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında İncelenmesi”, http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/sunum/conf5/MSCelik_kamulastirma_idari.pdf (erişim tarihi: 08.08.2021).
- Çolak, N.İ., “Kültür ve Tabiat Varlığı Olarak Tescil Kararı, Hukuk Niteliği ve Sonuçları”. <http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiati-varligi-olarak-tescil-karari-hukuki-niteligi-ve-sonuclari> (erişim tarihi: 04.02.2020).
- Çolak, N.İ., “Kültür ve Tabiat Varlıklarının Devlet Mali Niteliği ve Sonuçları”. http://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiati-varliklarinin-devlet-mali-niteligi-ve-sonuclari/#_ftn1 (erişim tarihi: 09.12.2020).
- <http://blog.bagatur.com/mulkiyet-hakkinin-sinirlendirilmesi/> (erişim tarihi:25/07/2021).

- <http://tapu-kadastro.net/index.php/makaleler/diger-tapu-kadastro/149-kueltuer-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanununda-yapilan-degisiklikler-mustafa-colak> (erişim tarihi: 06.07.2020).
- http://www.anayasa.gov.tr/media/7465/gerekceli_anayasa-2021.pdf (erişim tarihi: 21.07.2021).
- http://www.sosyalbilimlervakfi.org/page/3/?s=kultur&post_type=glossary (erişim tarihi:13.02.2021).
- <http://www.tubaterim.gov.tr/> (erişim tarihi:07.03.2020).
- <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/1169/200901027.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (erişim tarihi: 27.03.2020).
- <https://app.e-uyar.com/karar/index/e38392c5-9bfb-4469-b35b-65033e4de635> (erişim tarihi: 11.10.2020).
- <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/9998?BasvuruNoYil=2014&BasvuruNoSayi=9998> (erişim tarihi: 15.08.2021).
- <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-89184/tarihce.html> (erişim tarihi:04.02.2020).
- https://kulturenvanteri.com/ozel-hukuk-gercek-ve-tuzel-kisilerinin-tasinmaz-kultur-varliklari-uzerinde-mulkiyet-hakki/#_ftn4 (erişim tarihi: 15.08.2021).
- <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44798/turkiye-geneli-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi.html> (erişim tarihi: 16.03.2020).
- <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44973/turkiye-geneli-sit- Alanlari-istatistikleri.html> (erişim tarihi:27.03.2020).
- <https://legalbank.net/belge/y-hgk-e-2005-8-512-k-2005-535-t-28-09-2005-yargitay-hukuk-genel-kurulu-karari/427555/> (erişim tarihi: 20.08.2021).
- <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (erişim tarihi: 15.10.2020).
- <https://pgm.ktb.gov.tr/TR-137113/muze-nedir.html> (erişim tarihi: 07.08.2021).
- <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 07.03.2020).
- <https://testsite.ktb.gov.tr/kultursurasi/TR-14329/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullan-.html> (erişim tarihi: 26.03.2020).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Doğa>. (erişim tarihi: 16.03.2020).
- <https://tvk.csb.gov.tr/gorev-i-32> (erişim tarihi: 18.10.2020).
- <https://tvk.csb.gov.tr/kas-kekova-i-396#:~:text=Ka%C5%9F%2DKekova%20%2D%20Tabiat%20Varl%C4%B1klar%C4%B1n%C4%B1%20Koruma%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC&text=18.01.1990%20tarih%20ve%2090,yap%C4%B1%C5%9F%C4>

%B1k%20bir%20bo%C4%9Faz%20olu%C5%9Fturarak%20uzan%C4%B1r (erişim tarihi: 14.08.2021).

<https://www.danistay.gov.tr/assets/pdf/yayinlar/dergi/2021-02-24-12-16-3170993.pdf> (erişim tarihi: 02.08.2021).

https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_Hukuk_Genel_Kurulu_1995_7_231.php (03.03.2021).

<https://www.kararara.com/tumu/search?q=dan%C4%B1%C5%9Ftay+3.daire+1992%2F799> (erişim tarihi: 06.08.2021).

<https://www.mevzuat.gov.tr/> (erişim tarihi: 04.02.2020).

[https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/127a3--Insan-Haklari-ve-Temel Ozgurluklerin-Korunmasina-Iliskin-Sozlesme%E2%80%99ye-Ek-Protokol.pdf](https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/127a3--Insan-Haklari-ve-Temel-Ozgurluklerin-Korunmasina-Iliskin-Sozlesme%E2%80%99ye-Ek-Protokol.pdf) (erişim tarihi: 07.08.2020).

<https://www.proaktifhukuk.com/tasinmaz-mulkiyetinin-kazandırıcı-zamanasimi-ile-iktisabi.html> (erişim tarihi:23.02.2020).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070227-17.htm> (erişim tarihi: 23.09.2021).

<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=352772> (erişim tarihi:16.03.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Aybüke SARAÇ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kayseri Kilim Sosyal Bilimler Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Fransızca, Osmanlı Türkçesi
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Avrupa Birliği Bilgi Yarışma Türkiye 2.liği Ermeni Soykırımı ile ilgili makale çalışması Yahya Kemal Beyatlı ile ilgili makale çalışması Zina Müessesesi ile ilgili çalışma çalışması	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Antalya Barosu-avukatlık stajı
Çalıştığı Kurumlar	Kılınç Hukuk Bürosu